M. KAYAHAN ÖZGÜL

Resmin Gölgesi Şiire Düştü

Türk Edebiyatında Tablo Altı Şiirleri

YAPI KREDİ YAYINLARI

RESMİN GÖLGESİ ŞİİRE DÜŞTÜ
Türk Edebiyatında Tablo Altı Şiirleri

M. Kayahan Özgül, 1961'de Ankara'da doğdu. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. 1982 yılından itibaren aynı üniversitede okutman ve asistan olarak çalıştı. *XIX. Asrın Özel Bir Edebiyat Mahfeli Olarak Encümen-i Şuarâ* başlıklı tezi ile edebiyat doktoru oldu. Hâlen Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü öğretim üyelerindendir.

Halit Fahri Ozansoy (1986), Hersekli Ârif Hikmet (1987), Leskofçalı Galib (1987) ve Yenişehirli Avnî (1990)'nin biyografilerini yazdı; Ali Ekrem Bolayır'ın hâtırâtını (1991) ve Suud Kemâl Yetkin'e mektuplarını (1996), Nahid Sırrı Örik'in eserlerini (1996) yayma hazırladı. *Türk Edebiyatında Siyasî Ruyâlar* (1992) adlı çalışması ile edebiyat ve siyasî tarihin ortak dünyasına yöneldi. Hâlâ orada dolanıp duruyor.

M. KAYAHAN ÖZGÜL

RESMİN GÖLGESİ ŞİİRE DÜŞTÜ

Türk Edebiyatında Tablo Altı Şiirleri

Sanat - 17
ISBN 975-363-569-9

Resmin Gölgesi Şiire Düştü / M. Kayahan Özgül

1. baskı: 1000 adet, İstanbul, Mart 1997

Yayına Hazırlayan: Selahattin Özpalabıyıklar
Kapak Tasarım: Pınar Kazma Çınar
Ofset Hazırlık: Nahide Dikel
Düzelti: Selahattin Özpalabıyıklar
Yayın Koordinatörü: Aslıhan Dinç
Baskı: Altan Matbaacılık Ltd. Şti.

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 1997
Tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi, No: 285 Beyoğlu 80050 İstanbul
Telefon: (0-212) 293 08 24 Faks: (0-212) 293 07 23

İÇİNDEKİLER

SÖZ ÇİZGİYE GÖZ KIRPARSA... • 9

RESİM ALTI ŞİİR GEZER

Hüseyin Hâşim	Kocakarı Ve Kedi • 41
Muallim Nâci	Manzume • 43
	Levha • 45
M. Fâik	Kar-Kızak • 47
	Kırlangıçlar • 49
Recâi-zâde Ekrem	Kelebek • 51
	Manzume • 53
	(başlıksız) • 57
	Koparma! • 59
	Nakş-ı Nağmekâr • 63
	Nev-bahar • 67
Nâbi-zâde Nâzım	(başlıksız) • 73
	(başlıksız) • 75
Ahmed Râsim	Tesellî • 77
	Mütâlâa • 79
	(başlıksız) • 81
Tevfik Fikret	Hayran • 84
	Bahar-ı Terânedar • 87
	Beyaz Yelken • 89
	Bir Timsâl • 91
	Gül-efşân • 93
	Salıncakta • 95
	Çeşme Başında • 97
Cenab Şehâbeddin	Mev'id-i Telâkîde • 99
	Son Arzû • 101
Ali Ekrem (Bolayır)	Vedâ • 105

	Şükûfe-çîn • 109
	Gül On Para • 113
İsmâil Safâ	Çobanın Sesi • 117
Süleyman Nesîb	(başlıksız) • 119
Hüseyin Suad (Yalçın)	Şiir Okurlarken • 121
Yusuf Sürûri	(başlıksız) • 123
Ferâizci-zâde Osman Fâiz	İhtiyar Kunduracı • 125
Abdurrahim Ulvî	Tıfl-ı Nâim • 127
Sâdi	Tıfl-ı Nâim • 130
Galib	Tıfl-ı Nâim • 132
Andelib	İki Üşkûfe-i Gül-bûy-i İsmet • 135
Abdülahad Nûri	Tefekkür-i Mâsûmâne • 139
Mehmed Celâl	Bir Kıza • 141
	Nevâziş • 145
	Hulyâ • 147
	Yavaş! Uyuyor!... • 152
	Sû-i İ'tiyad • 155
	Nağme-i Muhabbet • 159
	Arı • 161
	Nesîm-i Bahar • 165
	Tahayyül • 169
	Bunlar da Benim Mücevherâtım! • 171
	Destmâl • 175
	Mûsikî, Resim, Şiir • 179
Safvet Nezîhi	Meyl-i Magbut • 183
M. Sâdi	Opera Balosunda Rakstan Sonra • 185
Hoca-zâde Ahmed Cevdet	Tegannî-i Garam • 187
Ömer Naci	Hande-i Emel • 191
	Dikiş Dikerken • 193
	Hüsn-i Bî-tab • 196
Fâik Âli (Ozansoy)	Samîmiyyet-i Sevdâ • 199
	Uyanmasın • 204
Celâl Sahir (Erozan)	Karşınızda • 207

Aile yadigârı tablo kupürlerini benimle paylaşan, dergilerden şiirlerin tesbitinde ve bir kısmının okunmasında yardımlarını esirgemeyen sevgili dost ***Vahide Bilgi****'ye teşekkürler... O olmasaydı, bu kitap ortaya çıkmak için birkaç sene daha bekleyecekti.*

Rengîn eder evsâf-ı ruhun hâme-i **Bâkî**
Ol sûreti vermez sınama nakşına **Bihzad**

SÖZ ÇİZGİYE GÖZ KIRPARSA...

I

Resim ve figür sözsüz anlatımın esasıdır. *Troglodyte*'in mağara duvarına yaptığı av sahneleri aslında "hâl" için bir günlüğün sahifeleri, "istikbâl" için ise tarihî belgedir. Bir ileriki aşamada *zoographiques* (hayvan resimli harfler)in doğuşu temelde resmin yazı haline girişi değil midir? Hiyeroglif ise, sembolist bir resim anlayışının yazıyla dönüşmesi gibidir. Böylece, *pictographie*'den günümüz alfabelerine doğru gittikçe sembol(ist)leşen, sembol(ist)leştikçe resimden uzaklaşan ve uzaklaştıkça imkânları artan bir çizgi gelişir. Bu sürecin başlangıcına **resim=yazı** denebilir. Belki *ideogramme* ve *logogramme*'lar da bu sürecin bir yerlerindedir.

II

Yazılı metinlerin oluşmaya başlamasıyla yeni bir boyut doğar; artık resim bir sanat hâlini almıştır ve iki kolda gelişmektedir: Bir taraftan tuval ve duvar, diğer taraftan kâğıt üzerinde... Tuval ve duvar resimleri hür ve müstakilken, kâğıt resimleri genellikle bir kitapta ve bir metne bağlı olarak vardır. Batı kültüründe *illustration*'un ana kaynağını İncil ve mitologya oluşturur; İslâm kültüründe ise, **Kur'an'ın** resimlenmesine cevaz verilmediğinden bu bağ özellikle edebiyat eserlerinde kurulur. Edebiyat eserlerinde ise, resimlenmesi daha kolay olduğu için mesnevîler tercih edilir. Dîvanlarda yer alan şiirler teker teker ele alındığında genellikle bir tablo oluşturamazlar; zîrâ, şiirin mânâ ve imaj bütünlüğü değil, beyit bütünlüğü esastır. Yirmi beytin yer aldığı bir sahifenin karşısında tam sahife çizilmiş bir minyatürün hangi beyitle ilgili olduğunu anlamak çok zor. Hele klâsik şiirimizin çizgiye gelmez uçuşlardaki imaj dünyası düşünülürse, mesnevî gibi bir hikâye nakletmeyen gazelleri resimlemenin zorluğu daha iyi anlaşılır. Yine de dîvanlar arasında resimlenmiş pek nadir örnekler bulunduğunu söylemeli. Az rastlanır örneklerden biri olarak bugün Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunan XVII. asırdan kalma bir **Hâfız-ı Şîrâzî Dîvanı**'ndaki minyatürler gösterilebilir[1]. Doğu'nun *iconographer*'ları sayılabilecek nakkaşlar beytin mânâ zenginliğini kavrayan minyatürler yapmakta zorlanınca, beyit

içinden tasvir edilebilir objeler seçmeyi tercih ederler; fakat, bu objenin beytin bütünüyle olan ilgisini koruma gayreti taşımazlar. Meselâ, Türkçe'ye "yüzün olsa olsa Allah'ın lûtfunun bir aynası olacak" diye çevrilebilecek bir beyti resmetmek isteyen nakkaş mistik, hattâ tasavvufî tarafları da düşünülebilecek bu cümle içinden en düz ve optik olan objeyi, aynayı merkez alacak bir sahne çizer. Allegori somut figüre, bir başka söyleyişle, yazı (yazının da allegori olduğu hatırlanmalı) resme dönüşür. Önceleri resim yazıyı oluştururken artık resim yazının emrinde, onun bir tamamlayıcı unsuru hâlindedir. Yunan şairi **Simonides**'in ilk olarak **Plutarkhos**'un **De Gloria Atheniensium** (3.347[a])'unda tesadüf edilen *"Poema pictura loquens, pictura poema silens" logos*'undaki *"şiir konuşan resimdir"* parçası *"resim suskun şiirdir"* parçasına dönüşmüş gibidir. Ornemental (tezyinî) resim bulunduğu yüzeyin (konumuz gereği bu yüzey bir dîvan sahifesidir) tematik ve hattâ formal yapısıyla bütünleşir (şiirleşir). Doğu'nun efsaneleşen büyük nakkaşları **Mâni, Bihzad** gibi isimler eserlerini şiirle bütünleştirdikleri için/ ölçüde önemsenirken bir taraftan da şiir karşısındaki aczleri hatırlatılır. İşte **Şeyhülislâm** Bahayî'nin beyti:

Güzel tasvîr edersin hatt u hâl-i dilberi ammâ
*Füsûn u fitneye geldikte ey **Bihzad** neylersin*

Şiirde ruh hâllerini aktarmanın imkânları daha geniş olduğundan şiir-resim işbirliğinde şiir resmi de kucaklar. Buna şiir resim denebilir.

Modern şiir kitaplarını resimleme alışkanlığı acaba böyle bir geleneğe mi sırt verir? Meselâ, **Baudelaire**'in **Şer Çiçekleri**'ne **Edouard Chimot**'nun veya **Apollinaire**'in **Le Bestiaire ou Cortège d'Orphée**'sine **Raoul Dufy**'nin, **L'enchanteur pourrissant**'ma **André Derain**'in yaptığı resimleri hatırlayınca bu sorunun cevabı hayır; ama, **Âsâf Hâlet**'in **He**'sine **Selim Turan**, **Arif Kaptan** ve **Ferda Başman**'ın yaptıkları illüstrasyon ve gravürlerini düşünce evet gibi. Bu fark sadece *thème/sujet* değil, *rendu* için de geçerli görünüyor. **Melih Cevdet**'in **Rahatı Kaçan Ağaç**'mın ilk baskısına **Abidin Dino** ve **Bedri Rahmi**'nin yaptığı resimlerden **Oktay Rifat**'ın **Yaşayıp Ölmek-Aşk Ve Avarelik Üzerine Şiirler**'ine **Nurullah Berk**'in çizdiklerine kadar pekçok örnekte ise, geleneğin etkisi yoktur; ama, izi vardır. Gelenekteki gibi, bu şiir kitaplarında da resim şiirin tamamlayıcısıdır. Ama, bazıları şiirin tamamlanmaya ihtiyacı olmadığını düşünürler:

"Bu yıllarda şiir kitaplarına, hiç münasebeti olmayan yersiz ve lüzumsuz, gelişi güzel resimler koymak, genç şairlerin arasında moda hastalığı mı oldu yoksa eski 'Bir dirhem et bin ayıp örter' tabirinin manasına uyarak çeşit çeşit şiir eksikliklerini resimle mi kapatmak istiyorlar!..."[2]

Bütün itirazlara rağmen, ertesi yıl bu desteğin daha ileri bir noktaya geldiği görülecektir. **Orhon Murat Arıburnu** Beyoğlu'nda Türkiye'nin ilk şiir sergisini açarak desenle şiiri birleştiren ürünlerini sergileyecek ve sanatseverleri şaşırtacaktır:

"(...) Arap harfleri ile muhtelif Şark dillerinde bilhassa Farisî'de, böyle resimli şiirler vardır ve bugün onlar birer tablo gibi dünyanın her tarafında duvarları süsler. Bence Orhon Arıburnu bu noktayı sezerek bu şekilde bir tezahür yapışı daha çok takdire değer ve daha sanatkârâne bir buluştur"[3].

Birkaç sene sonra bir grup şair şiirlerinden yaptıkları bir seçmeyi sergilerler ise de görsel bir amaçtan ziyade, *"Yedigün Şairleri karma şiir sergisi"* mesajını vermek isterler[4].

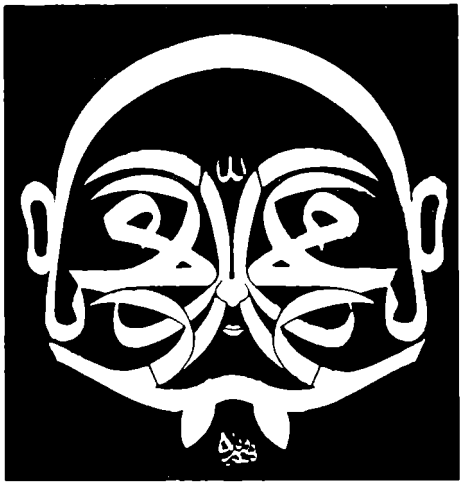
III

Yazının atası resimdir. Bir kısım alfabeler, kullananlarıyle beraber yok olurken, bazıları da bugüne kadar ulaşmayı başarır. Ulaşanlardan kimisi artık kaynağı olan resimden çok uzaklaşarak iyice sembolleşirken, Çin ve Kiril alfabesi gibi pek nadir bir ikisi kısmen resimsi taraflarını korur. **Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu**'na sorarsanız, **Arap** alfabesi de figüratif yapısını koruyanlardandır. Önceleri *"İslâm Yazılarının Tarihçesi"* (**Tedrîsât-ı İbtidâiyye Mec.,** Nu.19, 1327) ve *"İslâm San'atlerinin Tedkikine Medhal"* (**İstanbul Dârülfünûnu İlâhiyat Fak. Mec.,** Nu.2, Mart 1926) başlıklı yazılarında ve sonraları daha olgun ve ciddî olarak *"Türk Sanat Gelenekleri"* (**AÜ İlâhiyat Fak. Yıllık Araştırmalar Der.,** Nu.1, 1956) ile **Türklerde Yazı Sanatı** (1958) kitabında iddiasını geliştirir. Ona göre **Arap** harfleri insan gövdesi ve duruşlarıyla yakından ilgilidir. Bu iddiayı çizimlerle de isbatlamaya çalışır[5]. Dolayısıyle hat sanatı insan figürlerinin sürrealist ve kübist istifiyle oluşturulmuş *camaïeu* resim sanatıdır, fikrini savunur. Özellikle sülüs yazının imkân genişliği *"hatt-ı şecerî"*, *"hatt-ı sünbülî"* gibi ağaç ve sümbülü andırır yazıların doğmasını sağlar. Hattâ **Baltacıoğlu** da *"alev yazısı"* adını verdiği bir sülüs yazı tarzı geliştirir.

Hurûfîliğin ortaya çıkışından sonra hatt'ın yeni bir boyutu doğar. Hurûfîliğin kurucusu **Fazlullah-ı Esterâbâdî** (1340-1394)'nin ser-halifesi **Ali A'lâ** Anadolu'da Hacı Bektaş Tekkesi'nde inzivaya çekilerek inancını oradan yaymağa başlar. Böylece en yerli ve avamî, en serbest fikirli ve İslâm prensiplerine dirençli bir Şiî tarikatinde hurûfîlik kök salar. Halk hattatları da hurûfî eğilimler gösterirler.

"Harfler sözün resmi olunca insanın da resmi oldu.
Hurûfîlikte insan harf biçimini aldı"[6].

Şiî-Bektaşî kaynağından beslenen halk hattatlarının yazıyla sûret ve tasvir oluşturmalarının kaynağında hurûfîliğin bulunduğu açık. Entellektüel, sünnî ve hurûfîliği hurâfe bilen şehirli hattatlar zaten temelde yazıyı resme vesile etmeyi *"İslâm sanatlarının ve metafiziğinin temel prensiplerine"* aykırı görürler[7]. Zamanla sünnî hattatların bir kısmının da resim-yazılara hoşça bakmaya başladıklarını levhalarından anlıyoruz. Bu yumuşamanın pekçok sebebinden söz edilebilirse de **Malik Aksel** iki aslî dayanak gösterir:

a. *"Türk sanatçıları yazıda çizgiyi son sınıra vardırdıkları zaman tekrarların vermiş olduğu bunalım ve bezginlikten kurtulma çabası ile kendilerini resimlerin tılsımlı cazibesine kaptırdılar. Yazı bu yüzden dolambaçlı bir resim oldu."*

b. *"Yazılarla şekillenen bu güdümlü resimler yalnızca günahtan sıyrılma kaygusuyla yapılmamış, müslüman ibadet yeri olan camiye ve tekkeye en yakışan resimler olduğu için de yapılmıştır. Öyle ki cami biçiminde âyetler, hadisler, hatta canlılar ortaya çıkmış, böylece halk kendi inancına uygun resmi burada bulmuş, ona gönül bağlamıştır"*[8].

Şefik Bey (1819-1880)'in çiçek-yazısı.

Böyle cami, kandil, başlık, gemi[9], ibrik, meyve gibi cansız; kuş, deve, arslan gibi canlı objeler –ama insan asla– yazıyle resmedilir. **Uğur Derman** ise resim-yazının resim zevkini ve ihtiyacını karşılamadığı fikrindedir:

> *"Eskiden, içtimâî hayâtımızda, minyatür hâricinde resim sanatına yer verilmeyişi –minyatür de, saraya ve münevver zümreye münhasır kalmıştır– acabâ, yazıda tasvir imkânının aranması zarûretini mi doğurmuştur? Bu hususta karar vermek güçtür. Zîrâ, bir kuş veyâ bir armud şekliyle resim zevkının tatmînini düşünmek abes olur"*[10].

Gerçekte resim-yazılar yazının çıkış noktasına, resme dönme çabası; soyutun sürrealist bir kisvede somutlaştırılma deneyi veya yazı ustalarının küçük fantezilerinin gerçekleşmesi olarak değerlendirilirse daha isabetli olur.

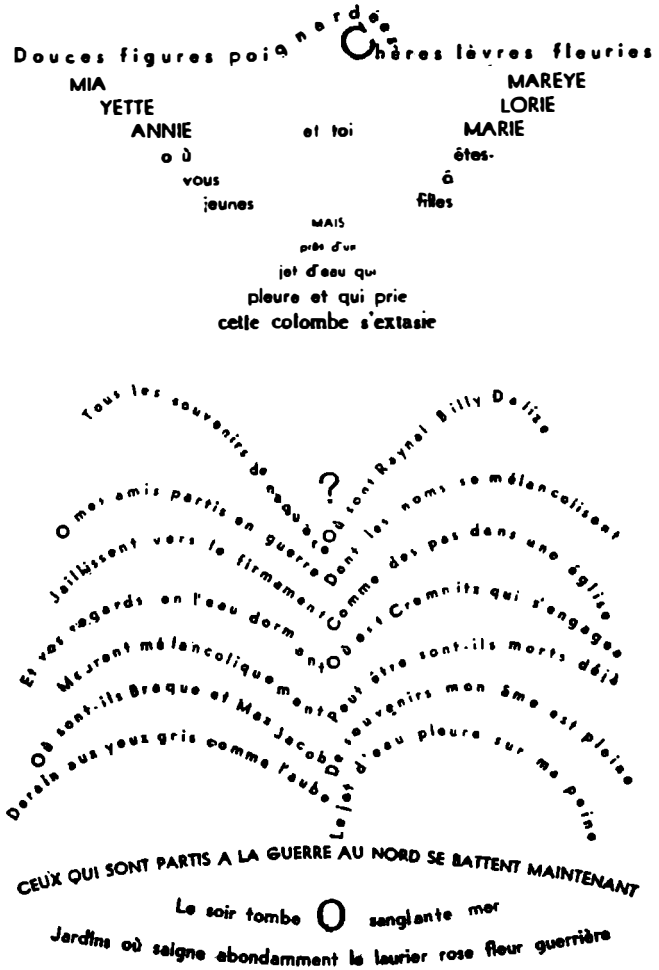
Resmedilen objeler belli, pekâlâ, yazılanlar nedir? Önceleri kutsal isimler, âyetler, hadisler yazılırken, zamanla *"kelâm-ı kibar"*lar, *"mısra-ı berceste"*ler, hattâ beyitler dahi süje olurlar. Bilhassa *"Şîî neşvesi"* taşıyan Mevlevîlik içinde tasvir taassubu daha gevşek olduğundan resim-yazılara da kapısı açıktır[11]. Şiir-resim ortaklığına Mevlevî muhitinden iyi bir örneği **Hasan Dede** verir. Bir nakkaş olan Hasan Dede leylek resimleriyle tanındığı için **"Leylek"** namıyle anılır. Merkezefendi Mezarlığı'ndaki kabirtaşı üzerinde de bir leylek kabartmasıyle

Aşk-ı Mevlânâ ile hayret-zede
Mevlevî Seyyid Hasan Leylek Dede

beyti yazılıdır. Dede, sağlığında bu beyti bir leylek formunda resmetmiş. Bu örnekte öncelik şiirde mi, resimde mi? Belki ikisi de değil ve bu, iki sanatın eşit paylı ortaklığıdır. Biri form, diğeri mânâ... Sözü edilen bir resim olsa mânâyı ve şiir olsa formu gözardı etmek mümkündü; ama, karşımızdaki artık tek başına ne odur, ne de bu. *Kentauroi*, *pan* veya *harpya* gibi uyumsuzluğun uyumudur, ayırmaya kalkamazsınız. Buna **resim-yazı** dendi; ben de **resim-şiir** diyeyim.

Batı'nın şiirinde de bu cins figürasyona rastlanır. Güzel ve önemli örnekler için, meselâ **Guillaume Apollinaire** hatırlanabilir. Yürüyen bir at biçimindeki şiiri, *"Mandolin"*i, *"Saat"*i veya o meşhur denemesi: *"Havuz, Fıskıye Ve Güvercin"*[12]. Mallarmé'nin gemi kalıntısı, takımyıldız şeklindeki şiirlerinden başlayan bir süreç. 1953'te adını bulur ve ilk defa İsveçli **Öyvind Fahlström** *"concrete* (somut)" şiirden söz eder. Bütün somut şiirler değilse bile, kelimelerin imkânlarıyle bir figür oluşturanları –**Reinhard Döhl**'ün *"Apfelgedicht"*i, **Ian Hamilton Finlay**'in *"au pair girl"*ü gibi– konumuza dahildir. Obje şiirler ise –meselâ Katalan

Apollinaire'in, "Havuz, Fıskıye ve Güvercin" şiiri.

şairi **Joan Brossa**'nın şeş gelmiş bir zara kapatılmış telefon ahizesinden ibaret sözsüz şiiri gibi– tamamen konu dışıdır. Resim-yazının resimdeki boyutu için de, **Vassily Kandinsky** ve bazı **Blaue Reiter** üyeleri gösterilebilir. **Hattâ, Paul Klee**'nin uzun zaman İslâm hat sanatını incelediği hatırlanabilir.

IV

Resim-şiir madalyonunun arka yüzünde **şiir-resim** var. Şiir-resmin şiirdeki boyutunu vizyon endişesi doğurur:

> *"Görüntü şiirin gerçekten önemli bir ilkesidir. Sözcükler bu işe yarar. Sözcüklerle iki şeyi kolayca yaparız; anlam, görüntü. Anlamla görüntüyü ayırıyorum çünkü anlam kesinliği gösterir, görüntü her zaman, anlamdan anladığımız şekilde birşey anlatmaz. Kısaca, görüntü anlam değildir: Birçok şiirler bir görüntü çizdikleri halde, bir şey anlatmazlar"*[13].

Fakat bazı şairler ve bazı şiir anlayışları tabiate açılmayı, tasvir etmeyi, gözlemi öne çıkardığında görüntü de anlamın önüne geçer. Özellikle XIX. asrın tabiat şiiri **Salvatore Rosa** ve **Claude Lorrain**'in resimlerinden etkilenir. **Keats**'in *"Ode on a Grecian Urn"* şiirini **Lorrain**'in resminden çıkarması, **Mallarmé**'nin *"L'Après-midi d'un faune"*unu **Boucher**'nin bir tablosundan etkilenerek yazması gibi. Aslında, XVIII. asırdaki pitoresk merakını **Horatius**'un *"ut pictura poesis* (resim olarak şiir)" (**Ars Poetica**, 361) anlayışı da hazırlar, dense yeridir. Sonraları romantiklerin şiirinde görülen egzotik Doğu tabloları, *la poésie pittoresque*, *"romantik şiirin ressamı"* **Théophile Gautier, Hugo, Tieck**... Parnasyenlerin aklî, göze hitap eden, handiyse ampirik gözlemci şiirleri, **François Coppée**'nin **Poèmes modernes**'i ve Paris'in mahallî renkleri.. Sembolistler, **Arthur Rimbaud** ve

A noir, E blanc, I rouge, U vert, O bleu: voyelles

diye başlayan *"Sesliler"* sonesi, **Illuminations**'unda *"resimli levha"* saydığı mensur şiirleri, **Une Saison en Enfer** içinde *"Sayıklamalar-II"*deki renkli sesliler... Aslında *synesthésie*'ye ilk defa Hugo'nun **Hergün Öğrendiklerimin Jurnali**'nde rastlarız. **Étiemble**'in *"Sesliler Sonesi"* ile **Gérard Genette**'in **Mimologiques**'inde de sesli harfler için renk karşılıkları vardır[14]. Sonra, ressam şairler, **Bacon, Hugo, Baudelaire, Verlaine, Apollinaire, Cocteau, Rosetti, Blake**; bizde yenilerden **Nâzım Hikmet, Bedri Rahmi** (şair-ressam mı demeli?), **Oktay Rifat, İlhan Berk, Metin Eloğlu, Cemal Süreya**... Kimi şairleri resme çeken, her iki sanat arasında zannedilenden fazla alışverişler olduğu fikridir[15]. Kimi şairler ressamlara ve resimlere şiirler düzecek kadar resme yakındır. **Rilke** *"kelimelerle şiir resmetmeyi"* **Cezanne**'dan öğrenir. **Verlaine, Fêtes Galantes**'ını **Watteau**'nun tablolarından etkilenerek oluşturur. **Lorca** *"Salvador Dali'ye Od"*, **Andrey Voznezensky** *"Goya"* şiirlerini yazarlar[16]. **Eugene Guillevic** ise, **Euclidienne**'de geometrik şekiller için yazdığı şiirlerini toplarken resimden çok grafikten hareket eder[17]. Bizde de **Nâzım Hikmet**'in *"Jokond'un Hatıra Defterinden Parçalar"*, *"İbra-*

him Balaban'ın Bahar Tablosu Üzerine ", "Avni'nin Atları" ve *"Samansarısı-II"* gibi şiirleri önemli. Daha özel bir grup şair ise, şiir-resimler yazmak/ yapmak yolunu denerler. **Yahya Kemal** hızla artan bu denemeleri gelenekteki resim boşluğuna dayandırır:

> *"Eskilerin bakmağa vakit bulamadıkları bir âlem vardı: Haricî âlem. Bu boş ülkeyi yeni sanatkârlar mal bulmuş mağribî gibi buluyorlar. Gerek nazım, gerek de nesir bu boş ülkeye dalıyor; resim, muttasıl resim. Haricî âlemin kışrından hareketlerine, en hurda noktalarına kadar resim. Lâkin edebiyat bu ibtilâ yüzünden resim oluyor, ruhu değil, ancak gözleri okşuyor"*[18].

Bir ilâhî nükte midir yoksa iki ezelî rakibin, **Nişli Âgâh** ile **Arab Hâşim**'in yeni bir münakaşasının ilk işaretleri midir, bilinmez; ama, bu yazı ile aynı sayıda **Ahmed Hâşim** de tam tersini savunmaktadır. **Ali Zeki**'nin **Alev** adlı eserinde *"alev"* kelimesi yerleşik imlâsıyla "علو" biçiminde değil de yeni bir imlâda "الله و" biçiminde yazılmıştır. Hâşim ise, bu yeni yazıma harflerin resim-anlam ilişkisinden hareketle karşı çıkmaktadır:

> *"Kelimelerin yazı güzelliği, tahrirî şekillerinde mündemicdir. Harfler, fikrin mücerred bünyesi üzerinde toplanıp tebellür ederek, cam üzerindeki kar çiçekleri gibi, kâğıd üzerinde şekil şekil sıralanırlar. Kelimede bir harfi değiştirmek, bazen kelimenin sakladığı bütün manzara âlemini ve bütün renk tesirlerini bozmaktır.* علو *'de* ع *(ayın) harfi, bu kelimedeki kırmızılığın menbaıdır. Onunçün Ali Zeki Bey'in 'ayın'sız Alev (* آله و *)i bize sönmüş bir ateş hissini veriyor.*
>
> *(...) ayın'ın* ع *(a) harfine nazaran bu kelimede şu rüchanı vardır ki, gözümüz, öteden beri ateşin parıltısını; bu harfin kavsinden göre göre bu harfe ateşin rengi sinmiş ve kırmızılığın ânî bir işareti olmuştur: (Alev) kelimesinde* آ *bir kıvılcımdır"*[19].

Yıllar sonra, **Halil Vedad** bir yerlerde, **Ahmed Hâşim**'in minyatürleri andırır şiirler yazdığından söz eder. **Hâşim** 31 Mart 1932'de **Abdülhak Şinasi**'ye gönderdiği bir mektubunda **Halil Vedad**'ın yanlış havadis aldığını söyledikten sonra, *"gerçi Acem minyatürlerini hatırlatan bir seriye başlamak arzusuyle"* ilk şiir olarak *"Tahattur"*u yazmışsa da hastalandığı için sürdüremediğinden yakınır. **Abdülhak Şinasi** ise, **Hâşim**'in mektubunu yayımlarken eklediği bir dipnotta **Halil Vedad**'m yanlış bilgi almadığını, şairin *"minyatürleri hatırlatan bazı kıt'alar yazmak istemiş ve birkaç tanesini yazmış"* olduğunu söyler[20]. **Kelimelerle** minyatür çizmek **Hâşim**'in fikri değildir, ilk defa da o denemez. 1927'de **Suud Kemâl** şiirden minyatürler yaparken de ilk değildi. **Ali Ekrem** Paris'teki öğrencisi **Suud Kemâl**'e gönderdiği bir mektubunda onu uyarır:

> *"Dekadanlar uzun sözlerden, mükemmel tasvirlerden, galeyanlı hislerden velhasıl bütün büyük şeylerden nefret ederler ve daima kısacık*

minyatürler yaparlar. İşte benim de sende görmek istemediğim, sende tecelliyatını gördükçe pek pek ziyade müteessir olduğum hal budur"[21].

Aynı yıl içinde **Sabri Esad**'ın *"İhtilâl"* ve *"Sonbaharda Deniz Banyosu"* şiirlerinin de *"minyatür şiirler"* üstbaşlığıyla yayımlanması[22] ise, 1928'de toplanacak **Yedi Meşaleciler** için önemli bir ipucu verir. **Yedi Meşale**'ye dahil şairlerin hemen hepsi resim ve fotograftan faydalanırlar. İşte **Z**iya **Osman**... *"Büyülü Resim"* ve kısmen *"Eski Resimler"* 1940'h yıllarda bile resmi şiirine nasıl ana malzeme yaptığını göstermiyor mu?

Yine 1928'de **Nahid Sırrı** *"Edebiyatta Başka San'atler"* başlıklı yazısının bir bölümünde **Yedi Meşaleciler**'in resmi kardeş sanat bilmelerinden duyduğu rahatsızlığı belirtir:

> *"Yarınki şiir ve edebiyat âleminin bir iki mühim şahsiyeti belki de aralarında bulunan Yedi Meş'ale sahipleri ise, ilhamı ele geçirmek için hemen divan edebiyatçıları kadar başka bir san'atten imdad istiyor ve aradıkları imdadı resimde buluyorlar. (...) bu hususiyet, bazen o derece bariz bir şekil alıyor ki, insan eski (Servet-i Fünun) koleksiyonlarını karıştırdığı zannına düşüyor. Edebiyat-ı Cedide devrinin beğenilmiş tablolar altına manzume yazmak modasını, lâkin tabloları gizleyerek ihya eden bu tarzı, itiraf edeceğim pek sevmiyorum*"[23].

Nahid Sırrı'ya göre, resim unsurların kullanan şairler karşısında *"insan kendi kendine ve kemâl-i ciddiyetle, 'Ressamlık etmek için şairlere lüzum var mı?' diye soruyor."*

1941'deki **Garip** önsözü biraz da şiirde resme muhalefeti ile önemlidir. *"Şiiri şiir, resmi resim, musikiyi musiki olarak kabul etmeli"* sözü yeni hareketin bir düsturu olmaya adaydır. **Garip**'te **Apolli**naire'in resim-şiirleri hileli bulunur; Japon'un pitoresk şiiri, **Hâşim**'in *"alev"*e ait söyledikleri reddedilir.

> *"Zannederiz ki, tasvir şiirin şartlarındandır, her şiir de az çok tasvirîdir. Bu yanlış düşünce şiirin ifade vasıtasının lisan oluşundan ileri geliyor.(...) Şiirde tasvir bulunabilir. Ama tasvir –hattâ san'atkârın tamamen kendine hâs görüş adesesinden daha geçmiş olsa– şiirde esas unsur olmamalı. Şiiri şiir yapan, sadece, edasındaki hususiyettir; o da mânaya aittir*"[24].

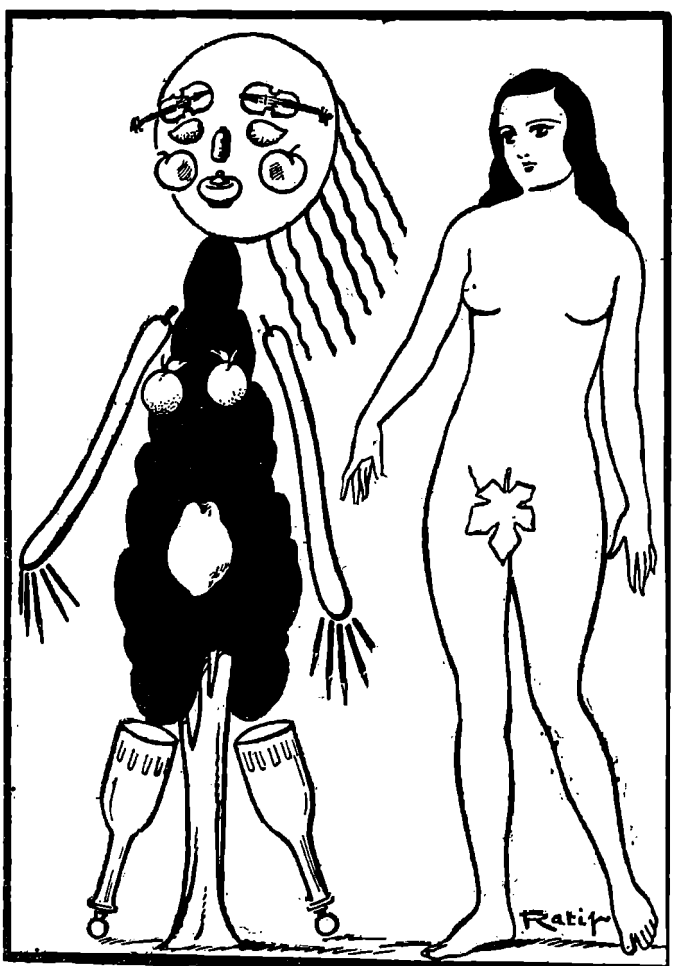
İlginçtir, zaman, **Garipçiler**'i de arada bir tasvirci yapar.

Gün gelir, modern çağ resmin yerine fotografı oturtur ve şiir-resimlerin yerini şiir-fotograflar alır. **Kemal Tahir**'in *"Bardaki Kadınlar"* şiiri *"manzum fotograf"* üstbaşlığıyla yayımlanır[25]. **Melih Cevdet**'in **Rahatı Kaçan Ağaç**'ındaki *"Fotograf"* gerçek bir fotografın şiiridir. Aynı fotografta yer alan **S(elâhattin) Aldanır** da **Memleket Saat Ayarı**'ndaki *"Fotograf"* adlı şiirini bu fotograf için yazar. Eski bir alışkanlıkla *"fotograf"*a *"resim"* denmiş olduğu da düşünülürse hayli şi-

ir-fotografın varlığı farkedilir. Ve şiir-film için tek isim **Atillâ İlhan**[26].

Şiir-resme tersten de bakmak mümkün. Ressamların da şiirlerden etkilenerek eser verdikleri gözden ırak tutulmamalı. **Raphael**'in resim yaparken daima şiir dinlediği rivayet olunur. **Eugene Delacroix**'nın **Dante**, **Shakespeare** ve **Byron**'un şiirlerinden resmettiği sahneler, **Rafaello**'nun **Angelo Poliziano**'nun tek mısraından çıkardığı *"Peri Galateia"* tablosu... **Jules Laforque**'un şiirlerinden **M. Duchamp**'ın *"Merdivenden İnen Çıplak"*ı, **Harold Rosenberg**'in şiirinden **Robert Motherwell**'ın *"İspanyol Ağıtlar"*ı, **Zacharie Astruc**'un şiirinden **Manet**'nin *"Olympia"*sı, **Mayakovsky**'nin *"Protto"* şiirinden **Rodchenko**'nun fotomontajları, **Chirico**'nun bir tablosunda **Apollinaire**'i anması gibi[27].

Bizde modeli şiir olan tablolar pek azdır. Bunun sebebi, klasik şiirimizin ve onun XIX. asırdaki uzantısının mazmunlar ve sürrealist havaller üzerine kurul-

Güzellik ve tarifi

Râtip Tâhir, **Politika Gazetesi**, Nu.130, 20 Nisan 1930.

muş olmasıdır. Klasik şiir kültürü içinde doğan mazmunlar pusludur, akıcıdır, ışığa dayanıksızdır. Realitenin sert ışığı altında kaldığında güzelliği uçar, hattâ manâsı kaybolur. Halk şiirimizde bile kullanılan "*kalem*" kaş, "*kiraz*" dudak gibi söyleyişler, aslında basit birer mazmundur ve her mazmun gibi reel dünyaya çıkarılınca gülünçleşir. Kaşı taze yontulmuş bir kaleme, dudağı dalından sapıyla koparılmış bir kiraz tanesine dönüşür. Dolayısıyla resmedilmesi, karikatürleştirilmesi olur.

Mazmunsuz şiir uğrunda mücadele veren ilk isim olarak **Namık Kemâl**'i tanırız. Oysa, Kemâl'in dostu **İbrahim Hâlet**'in **Dolab Mecmûası**'nda ondan biraz daha önce bu mücadeleyi başlattığı anlaşılıyor. Dergide, klasik şiirin sembol ve teşbihlere dayalı mazmunlar dünyasının somutlaştırılınca nasıl "*gayr-ı tabiî*" olduğu gösterilir. Dergi bu mücadelesini başlatırken bir "*İhtar*" yayımlar:

> "*Hakku'l-insaf düşünelim. Bir san'at göstermek için mânâsı feda edilen ve muhâl ender-muhâl bir hayâli beyan eden ebyattan ne istıfade olunur?... **Dolab**, mânâsı sanayi-i lâfzıyye yolunda heder edilen ve mânâ-yı murada vuzuh delâleti olmayan ve hayâlât ü teşbîhât-ı gayr-ı makbûleyi mutazammın olup tasviri mümkün olan beyitleri resimli ve resimsiz neşreyleyecektir*"[28].

Hâlet bu ilânı ile aynı sayıda "*Faidesiz Zevk-ı Vicdanî*" başlığı altında bir de diyalog kaleme alarak açtığı yolun ilk örneğini verir.

Dolab, Göz 14.

— Ne tahayyül buyuruyorsunuz?
— Hangi beytin?
— Mevlânâ! Şu beytin mânâsını işte:

İstedim bûs edeyim rûyünü reddetti beni
Bir Habeş bekler imiş ben onu hâl sandım

— Ah birader! Onun mânâsı pek zevkıme gitti. Hattâ resmini çıkarttım.
— Fotograf ile mi?
— Hayır! Yağlıboya ile...
— Aman göreyim!
— İşte.
— Birader surat aynalı. Ammâ yüzündeki eli mızraklı Arab neci?
— Efendim, ben.
— Estağfurullah. Siz değilsiniz. Hamdolsun sizin yüzünüz kara değil.
— Hayır efendim, hâl.
— Damga-yı hüsn dedikleri değil mi, anladım. Fakat o niçin Arab olmuş. Hani ya hamileler birşey çalar veya sahibinin rızası olmaksızın alırlar ise, doğurduğu çocuğun vücudunda o şeyin aynı müşahede olunur ya. Sakın bu zavallının ninesi de gebe iken eli mızraklı Arab yavrusu çalmasın?
— Zihniniz intikal etmedi. Öyle değil. Kail-i beyt ben ile Arab beyninde vech-i şebeh bulup mahbubenin yüzündeki beni siyahlık cihetinden Arab'a teşbih eylemiş!
— Anladık, artık. O güzelim suratı teşbih değil âdetâ şebek eylemiş. Bundan ne istıfade olunur?"[29].

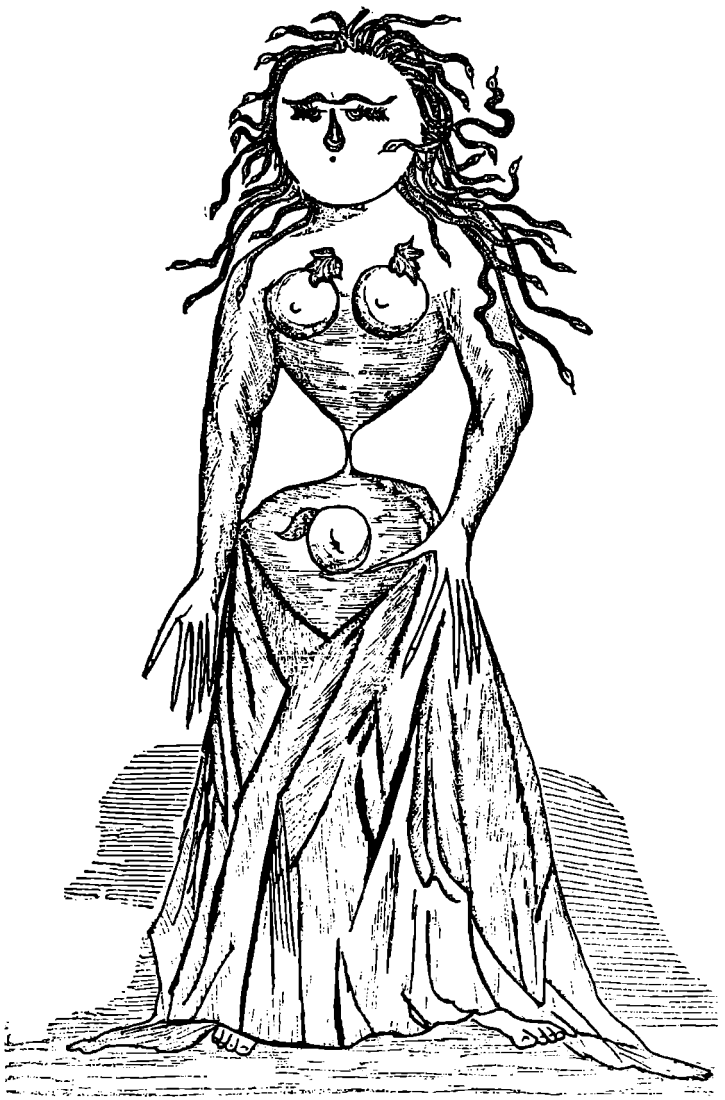
Aynı sıralarda Namık **K**emâl de benzer fikirdedir; ama, bunu henüz yazacak kadar olgunlaştıramamıştır. Aynı yıl içinde **Bahar-ı Dâniş** (İst., 1290, Mekteb-i Sanayi Matb.) mukaddemesini kaleme alan Kemâl'in, bu eseri, Hâlet'in yazısından önce mi, sonra mı yayımladığını söylemek zordur; çünki **Dolab**'ın sayı kapakları olmadığından yayım tarihi tesbit edilememektedir. **Hayâl Gazetesi**'ndeki birkaç yazı bu tereddüdü yok edebilir. **G**azetede **B**ahar-ı **D**âniş'in neşri ilânı 9 Nisan 1290 tarihli 55. sayıda çıkmıştır. Oysa, **Dolab**'daki karikatürler hakkında aynı gazetede çıkan ilk fıkra 6 Şubat 1289 tarihli 31. sayıda, ikincisi 7 Mart 1290 tarihli 41. sayıda ve üçüncüsü de 21 Mart tarihli 47. sayıdadır. Bu bilginin ışığında, Hâlet'in edebî hücumlara **K**emâl'den daha önce başladığı hükmüne varılabilir. Ayrıca, yine **Dol**ab'ın aynı sayısında, sevgilinin güzelliğini anlatan klasik mazmunlarla alay etmek için çizilmiş bir resim daha vardır ki[30], **K**emâl'in bu resimlerden çokça etkilendiği, muhtelif cümlelerinden anlaşılmakta[31]. Onun klasik şiir mazmunlarına karşı olan mücadelesi bundan sonra yoğunlaşır[32].

Mazmunlara karşı verilen savaş kazanıldıkça realiteye, dolayısıyle resme daha ya(t)kın şiirler görülür. Daha 1880'li yıllarda **Mu**allim **N**aci *"Mes'ûd-ı Harâbâtî"* müstearı altında **Ş**eyh **V**asfi'yle mektuplaşırken şiir-resme duyulan ihti-

yaçtan da bahseder. Redifi "*hazin*" olan bir gazelden söz açıldığı sırada,

> "*Ne olur ressamlarımızdan biri şu nazmın muhtevî olduğu mânâ-yı bülendi güzelce tasvir eylese de meydana bir levha, bir levha-i bedâyi' koysa*"

denir[33]. Meydana konan pek az sayıdaki tablolar da model şiirlerinden hayli uzağa düşerler. Meselâ, **Fikret**'in "*Sis*" şiiri ile son halife **Abdülmecid Efendi**'nin "*Sis*" tablosu arasında bir bağ görülmüyorsa da resmin **Aşiyan** Müzesi'nde bulunuşu bu bağı kurduruyor. Münif **Fehim** çeyrek asırdan fazla bir zaman klasik şiirin mısra ve beyitlerini resimledi. Bugün onu hatırlayanlar "*Eski*

Dolab, Göz 14.

Şiirin Medlûlleri"yle anarlar. **Bedri Rahmi**'nin *"Talaslı"* tablosu ise birkaç yönden önemli. 1943 tarihini taşıyan *"Talaslı"* yazı ile resmin ilginç bir birleşmesidir ve seneler sonrasının **Yüksel Arslan** ve **Ergin İnan**'ını hazırlar gibidir. Tablo tam bir şiir ile tam bir resmin dengeli, eş ağırlıklı beraberliğidir; ama, daha ilginci şiirin de **Bedri Rahmi**'ye ait *"Karadut"* oluşudur. Üstelik, şiirin eski harflerle **Asâf Hâlet** tarafından, bu tablo için yazıldığını söylersem, ilişki büsbütün ilginç bir hâl alacak. Buna iki sanatın olduğu kadar, iki sanatçının da ortak eseri gözüyle mi bakacağız?

Tanpınar'ın **Nuri İyem**'e dair gözlem ve tesbitleri de burada anılmalı. İyem'in 1952'deki sergisinden söz eden **Tanpınar**'ın, gördüğü resimlerde şiir bulması ilginç. İlk tesbiti ressam hakkında: *"En basit, herkesin malı şiire kucağını açıyor."* Daha önemli bir iddiası *"Bahar"* tablosu için:

> *"Nuri İyem, eski şairlerimizin divanlarını ne zaman, nerede ezberledi? Burasını bilmiyorum. Fakat onların ağzıyla, hatta onların düzeniyle konuşmağa başladığı muhakkak.(...) Belki de Nuri eski divanlarımızı pek az okumuştur. Belki hiç sevmemiştir. Bu bahar tablosunda, aynı tekniğin mahsulü Denizli peyzajında onu, eski şiirin nizamına belki sadece iklim götürmüştür."*

نه سرای ایستهرم نه باسمشده تاج کو کلم سوسه دکل سودایه محتاج

"Ne saray isterim ne başımda tâc
Gönlüm süse değil sevdaya muhtâc"

Râtib Tâhir, "Yeni Şiirlerin Medlûlleri", **Akbaba**, Nu. 56, 18 Haziran 1339.

Tanpınar, yazısının sonunda İyem'i *"İstanbul'un son şairi"* olarak selâmlar[34]. Yorumsuzdur.

V

Fotografın icadı resim ile şiir arasındaki ilişkiyi yok etmez; çünki, objektifin uzun zaman portreler (*"vesikalık"* desem yanlış mı anlaşılır?) dışında bir konuyla ilgilenmesi pek mümkün olmaz. Dışarıya açılma, enstantane, peysaj daha sonradır ve tamamen şahsî zevk ve eğilimler arasına sıkışmış hâldedir. Bu cümlelerde bir çelişki seziliyor olabilir. Sanat fotografçılığı yoksa, şiirle arasındaki ilişkinin nasıl olup da sürdüğü sorulabilir. Cevabı gerçekten ilginç. Belki de sadece Türk şiirine has bir şiir-fotograf beraberliği doğar. Şairler –hattâ şiir karalayanlar– dostlarına yolladıkları/verdikleri fotograflarının *"zahr* (arka)"ına veya üstüne bir mısra, beyit ya da kıt'a yazıverirler. Bu mısralar şair-fotograf alıcı üçgeninin imkânları dahilinde oluşturulur. Şairin duyguları, fotograftaki görüntüsü ve alıcıya karşı olan tavrı mısraların içeriğini belirler. Öyleyse buna da **şiir< fotograf** diyelim.

Osmanlı'ya girdiği andan itibaren *"fotograf"* kelimesine karşılık olarak *"tasvir"*in kullanılması bu icadı hemen geleneğe mâl eder. Osmanlıların tasvir (resim) geleneğinin şiirle olan ilişkisi biraz daha modern bir şekilde fotografla kurulur. İlk fotograf makinasınm Osmanlı'ya ne zaman girdiği, fotograf çektiren ilk şairin kim olduğu bugünki birikimlerimiz içinde değil; ama, **Namık Kemâl**'den önceki şairlerde tesadüf edemediğimi söylemeliyim. Kemâl'in çağdaşı şairler arasından da fotograflarına mısralar karalamış pekçok isim vardır; ama, belki de hiçbiri onun kadar benimseyip ciddîye almamıştır. İnsaflı davranıp çağında hiçbir şairin basına, kamuoyuna ve kitlelere onun kadar yakın olmadığı, onun kadar seveni ve fotograf isteyeni bulunmadığı, fotografları nesilden nesle kalan ve cumhuriyetten sonra bile kartpostal kılığında satılan başka bir şairin tanınmadığı söylenmeli. Belki de bu sebeple **Namık Kemâl**'den kalmış onlarca şiirli fotograf ve dergilerde yayımlanmış onlarca fotograf üstü şiiri vardır. Şairin yirmibir-yirmiiki yaşında iken çektirdiği ilk bıyıklı fotografına yazdığı kıt'a elbette bu yeni görüntüsüyle ilgili olacaktır:

Bu cihan âlem-i terakkîdir
Onu öğren bıyıklı resmimden
Daima âlem-i kemâle yürü
Benzeme tâ ölünce hiç sana sen[35]

Seneler sonra, daha ağarmadan saçları dökülüp tepesi açılmağa başlayan **Kemâl**, ölmeden kırküç gün önce çektirdiği fotografına da bu son görüntüsünü merkez alan bir kıt'a yazarak oğlu **Ali Ekrem**'e verecektir:

Nâmûs ile irfânı yetişmez mi mükâfat
*İkbâl yolu gerçi **Kemâl**'in kapanıktır*
Çok ak göremezsen de saçında sakalında
El-minnetullah yüzü ak, alnı açıktır[36]

Kemâl'in takipçilerinde fotograf şiirleri yazanlar daha çoktur. Hattâ birbirine zıt yollarda onu izleyenlerden ikisi, **Muallim Naci** ile **Recai-zâde Ekrem** bile böyle şiirlerde buluşurlar. **Naci**'nin gülümser bir fotografına yazdığı

Mudhikat-ı dehre ben ölsem de tasvirim güler

mısraı ne kadar mânâlıdır. **Ekrem**'in de hayli fotograf şiiri vardır. **Abdülhak Hâmid**'e yolladığı bir fotografı bende. Arkasına 5 Kânûn-ı sânî 1296 tarihiyle şu kıt'ayı yazmış:

Varken o kadar çok iştiyakım
Yok gelmeğe çünki hiç mecâlim
Takbîle cebîn-i tâb-nâkin
***Hâmid** sana yolladım misâlim*

Ahmed Celâl'e verdiği bir fotografının arkasında da yine görüntüsüne bağlı bir kıt'ası vardır:

Kalsın sana yâdigâr-ı ülfet
Tasvîr-i melûl ü nîve-hânım
Olsun bu nişâne-i uhuvvet
Birşey demiyor mu tercümânım?[37]

Bir sonraki nesilden **Fikret** de **Ekrem**'in fotografına bakarak *"Resminin Karşısında"* (**Halûk'un Defteri**) şiirini söyleyecektir.

Fotograf şiirleri neredeyse bir gelenek oluşturarak cumhuriyet sonrasına sarkar. **Meselâ Mehmed Âkif**'in 1911[38]'den 1935[39]'e kadar fotograflarına yazdığı on kadar kıt'ası var. **Midhat Cemâl**'in[40] ve çağdaşlarının fotograf şiirleri belki de son örnekler olur[41].

VI

Matbaanın icadından sonra kitap basımı problemi doğar. *Toreutique*'in basım kalıplarına uygulanmasıyle bu problemi çözme yolu denenir. Böylece gravür sanatı doğar ve belki de sanat tarihinde ilk defa orijinali ve röprodüksiyonu olmayan yahut bütün nüshaları orijinal ve bütün nüshaları prodüksiyon sayılabilecek bir resim cinsi doğar. *Lithographie*'nin bulunuşu kâğıda zarar vermeden *estampe*'ı kolaylaştırır; hattâ *chromolithographie* yoluyle *camaïeu* yanında renkli baskıların yapılması da mümkün olur. Baskı teknolojisinin hızlı gelişmesi *zincographie*'yi doğurur. Çinko üzerine kezzapla resim kazıp klişe çıkarmak en ileri teknik olur. Her teknik bir öncekinin papucunu dama atar; matbaaların klişe çöplükleri oluşur. Gravürlü kitapların, periyodiklerin yayımlanmaya başlamasından sonra gravürlü dergiler resimsizlerinden daha çok sattığı için, basımcılar ve yayımcılar resme yazı kadar önem vermeğe başlarlar.

Osmanlı'nın ilk dergisi **Mecmua-i Fünun** (1862)'da henüz resim basmak

mümkün olmadığından yapıştırma fotograflar kullanılır. İlk resimli mecmuamız **Mir'at**(1862)'tir ve litografya tekniğiyle basılmış resimleri vardır; ama, sanat değeri olan resimlerin basımı için **Mir'ât-i Alem Mecmuası** (1884)'nı beklemek gerekecek.

1891'de **Ahmed İhsan**'ın **Servet-i Fünun**'u resimli dergi olarak çıkarmak isteği ve bu uğurda yaşadıkları ilginçtir[42]. Resim kalıpları bulmakta zorlanır. İlk sayıyı protestan propagandası yapmak için Mercan'da kurulan **Bible House**'dan kiraladığı manzara resimleri ve Paris'te bir ajanstan getirttiği galvano kalıplarla çıkartır[43]. Sonraları bazı İstanbul fotografları çektirip Viyana'daki Angerer ve Gösehel Çinkografi Atelyesi'nde klişelerini yaptırır. Böylece, **Servet-i Fünun**'un 27. sayısında Ortaköy Camii, bir sonrakinde ise, Kızkulesi resmi basılır. Kızkulesi resmi *"manzûr-ı şahane"* olur ve **Sultan Abdülhamid, Servet-i Fünun**'un *"şân-ı Osmâniyyeye çespan olarak çıkmasını arzu buyurur"*[44]. Dergiye Dahiliye bütçesinden 3240 kuruş aylık bağlanır; Sadrıâzam **Cevad Paşa** da **Ahmed İhsan**'la görüşür. Sadrıâzamın,

> *"Benim de resimli şeylere merakım vardır. Hatta hayvanata ait resimli bir kitap bastırmıştım. Bende bir kaç kalıp vardır; onları sana gönderirim"*[45]

deyişi ise, hem resim merakının devri nasıl sardığını, hem de **Ahmed İhsan**'ın resmen desteklenişinin boyutlarını gösteriyor. Hepsine sebep, çıkardığı derginin resimli oluşu... Müze-i Hümâyun Müdürü ressam **Osman Hamdi Bey**'in de yardımlarıyle Paris'ten fotogravür ve çinkografi ustası **Napier** İstanbul'a getirilir ve otuz altın aylıkla **Servet-i Fünun**'a alınır. Dergide epeyce bir zaman onun klişeleri kullanılır[46]. **Sultan Hamid** de *"basıla"* iradesiyle değişik tarihlerde **Servet-i Fünun**'a beş klişe yollar[47].

M. Napier

Servet-i Fünun'un bir edebiyat dergisi hâlini almasından sonra da resmin önemi sürer. Litografyanın icadının yüzüncü yılında, seneler sonrasının "*şeyhülmuharrirîn*"i **Mahmud Sadık**, "**Kadri**" imzasıyle bir yazı kaleme alır: "*Litografya Ve Yüzüncü Sene-i Devriyyesi*"[48]. "*Fototipi*" tekniğini müjdeleyen ilk yazı da **Servet-i Fünun**'dadır (Nu.244, 2 Teşrîn-i sânî 1311). **Recai-zâde Ekrem**'in **Araba Sevdası** tefrika edilirken **Halil Paşa** da romanı resimler. Daha sonraları dergiye **Diran Çuhacıyan** adlı genç bir ressam alınır. **Halid Ziya**'nın **Mâî Ve Siyah**'ından itibaren hayli şiir ve hikâyenin resimlerini o çizer[49]. Özellikle II. Meşrutiyet'ten sonraki dergi furyası içinde çok bereketli bir ressam olarak tanınır.

Osmanlı okuyucusu minyatürden resme geçmenin heyecanını yaşamaktadır. Kendi klişelerini yaptırabilen bir-iki şanslı dergi hariç, büyük çoğunluk Batı'daki klişe çöplüğünü satın alıp basarlar. İnsanların o zamana kadar okuyarak anlamağa çalıştığı Batı'yı resimlerle de tanımaya, stilize edilmeden çizilmiş figürlerden oluşan bir resim sanatının ürünlerini görmeye ihtiyacı vardır. Nihayetinde, dergiler yazılarını destekleyen resimler basınakla bu ihtiyacı karşılayamayacak bir noktaya varırlar. Bu noktadan sonra kimi dergiler yazıları ile resimleri arasında bir ilişki kurma gereğini artık duymaz olurlarken, kimi dergiler de ilginç bir yol geliştirir ve yazıya uygun resim aramaktansa, resme uygun yazı hazırlatmayı tercih ederler. Resme yazı yazdırmak, cumhuriyet dergilerine kadar uzanan bir kolay(cı)lık olarak yaşar. Öncekilerde imkânsızlıklar yüzünden affedilebilecek bu tavır 1930'lu yıllarda, meselâ **Sedad Simavi** tarafından sürdürülünce hoş görülmez.

> "*Sedat Simavi, yazıya resim yaptırmaz, resme yazı yazdırırdı. Bakardınız, bir gün güzel bir fotoğraf bulmuş: Elindeki gümüş çerçeveli aynada kendisine âşık gözlerle bakan bir genç kadın... Ertesi hafta, bu resmi mecmuanın baş sahifesinde seyrederdiniz. Altında şu zarif satırlarla:*
>
> *Her kadının en mahrem, en samimi dostu odur. Hiçbir kadın aynaya açıldığı kadar kimseye açılmaz.*
>
> *Bazı bedbîn filozofiar, aşk başkasında kendisini sevmektir, derler. Ayna, sevginin şu tarifine, hele kadın sevgisine tam bir misal sayılabilir. Kadın aynaya âşıktır, içinde her an kendini bulduğu için...*
>
> *Eski harem dairelerindeki endam aynalarının, şimdiki tuvalet odalarındaki boy aynalarının hatıralarında duran hayalleri hangi sinemada, hangi romanda bulabilirsiniz? Fakat ne yazık ki, ayna kadın gibi değildir, sırlıdır!*"[50]

Görüldüğü gibi, resim muhtevayı ve muhteva formu belirlemekte. Didaktik resimlere yazılacak metinlerin makale olması büyük ihtimâl. O hâlde artistik resimlerin metinleri de artistik olmalı; şiir, mensur şiir, belki de kısa hikâye gibi. Elinizdeki derlemede bulunan tablo altı şiirleri işte böyle bir düşüncenin ürünüdür.

Tesbit edilebildiği kadarıyle tablo için yazılan ilk şiirlere **Mir'ât-i Âlem Mecmuası** (1884)'nda rastlanıyor. Derginin 4. sayısında **Recâi-zâde Ekrem**'in *"Kelebek"* şiiri yanında ilgili bir resimle yayımlanmış; ama, hangisinin diğeri için alındığı çok belirgin değil. Bir sonraki sayıda **Hüseyin Hâşim**'in *"Kocakarı Ve Kedi"* şiiri çıkar. Tabloya yazıldığı şübheye meydan vermeyen ilk örnek bu şiir olmalı[51]. **Hüseyin Hâşim**'i **Muallim Naci** ve **M. Faik** izler. Derginin 18. sayısında *"Midilli Mutasarrıfı edîb-i âlî-kadr atûfetlû Kemâl Beyefendi Hazretleri"*nin **Mir'ât-i Âlem Müdürü Mehmed Nuri**'ye yazdığı bir mektubu yayımlanır. Kemâl –belki de fotograf şiirlerinden sonra epeyce yatkınlaştığı için– tablo-şiir yakınlığını teşvik etmektedir:

> *"Beyimiz,*
> ***Mir'ât-i Âlem**'i görüyorum. Resimlerini pek beğeniyorum. Memleketimiz için eseriniz tecdidat-ı maarıften ma'duddur, fakat yazılan şeyler resimleri kadar güzel değildir. (...) Osmanlıların terakkıyat-ı medeniyyeye meylini isbat edecek öyle bir esere elimden geldiği kadar hizmet etmek isterim. Bu mektubu yazdığım da onun içindir.*
>
> *Evvelâ, yaptırılan resimler verilecek tarıf-nâmelere tevfikan yaptırılabilir mi? Çünki bizim şiirimizde yahud nesrimizde levha yapılacak pekçok şeyler vardır.*
>
> *Saniyen, basılacak levhalar gelirse Arap'tan, Acem'den, Türkten tavzih yolunda yazılacak birçok eserler bulmak ve bulunamaz ise levhaya münasib birşey yazıvermek benim için kolaydır."*

Gerçi **Kemâl**'in imzasına **Mir'ât-i Âlem**'de bir daha rastlanmaz; ama, mektubundaki fikir ve isteklerini tanıdığı başka yayımcı ve edebiyatçılara da ulaştırdığı düşünülebilir.

Genellikle Tanzimat sonrası romancılarının tasvirde başarısız, şairlerinin ise pastoral ve pitoresk hayâllemelerden uzak oldukları söylenir. **Mehmet Kaplan** da **Kemâl**, **Hâmid** ve **Ekrem** üçlüsünün *"pek fakir ve konvansiyonel olan tabiata bakış tarzı"*ndan bahseder[52]. **Kemâl**'in artık resme olan ilgisinden söz edilebilir, **Ekrem** ressamdır ve **Hâmid Sahra**'sıyle tabiate açılan ilk şairlerimizdendir. **Kemâl**'in hiç yoksa da **Ekrem**'in tabloya şiirleri vardır. Diğerlerinin resimle kurduğu ilgiyi **Abdülhak Hâmid** heykelle kurar. **Duhter-i Hindû**'nun ilham kaynağı bir biblo olmuştur. *"Maisons-Laffitte"* şiiri bir çeşme başındaki köylü kızı heykeli içindir[53]. *"Rakkase-Heykel"* şiiri de[54] burada hatırlanmalı[55].

Görülen odur ki, Tanzimat sonrasının şairleri doğrudan tabiatle ilişkiye geçmek yerine, resim ve heykel gibi dolaylı yolları seçerler. Bu sebeple, tablo altı şiirleri de resmin tasvirciliğini kelimelerle tekrarlar. Şiirimizde tabiate açılışın gözden kaçan bir boyutu ve tekniği de bu yolla doğmuştur. İnsan objeli tablolara yazılan şiirlerde tasvirin yanısıra, monolog veya diyalog şeklinde konuşmalar, konuşma tarzına yakın mısralar, hattâ küçük anjambman denemeleri de görülür. Böyle konuşma şiirleri Servet-i Fünun Edebiyatı içinde olgunlaşacaktır.

Tanzimat sonrası şairlerinin neredeyse tamamı, manzum oluşu şiirin birinci dereceden şartı saymazlar. Duygu incelikleri, hayâl zenginlikleri vokabüleri-si, hattâ sentaksı ile şiir olup nazım yerine nesrin tercih edildiği *"mensur şiir"*ler tablo altlarında da yer alır ve burada yabancılık çekmezler. Mensur şiir de gerçek önemine ve güzelliğine **Servet-i Fünun** içinde kavuşacaktır. **Servet-i Fünun**'un bir akımın özel dergisi olduğu 1896'da rakip **Musavver Malûmat Mecmuası**'nda bir yarışma açılır.

> *"Müsabaka-i Edebiyye*
>
> *Bu nüshamıza (**Tıfl-ı Nâim**) unvanıyle derc ettiğimiz levhayı mevki-i müsabakaya koyduk. Müsabaka şiir ve nesir olmak üzere yazılıp idaremize gönderilecek âsâr-ı edebiyye bi'l-mukayese takdir olunacak ve âsâr-ı vâride müddet-i müsabakanın hitamında (**Malûmat**)a derc edilecek; nazım ve nesirde birinciliği kazananlara (**Malûmat**)ın altışar aylık abonesi verilecektir. Şayed bir zat ikisinde birinci olursa bir senelik aboneyi alacaktır.*
>
> *Müddet-i müsabaka üç haftadır. Ondan sonra gelecekler kabûl edilmez"*[56].

Tabloyu ve dereceye giren üç şiiri bu kitaba da aldım; ama, yarışmaya gönderilenler şiir ve mensur şiir ayrımı gözetilmeden değerlendirilmiştir. Tablo altı şiiri ile mensur şiiri arasında bir fark bulunmadığı fikri, şiir ile mensur şiir arasında fark olmadığı iddiasını da pekiştirir.

Tablo altı şiirleri çoklukla Tanzimat'ın yetiştirdiği son nesil şairlerde görülür. Özellikle "**Mutavassıtîn**" diye anılan şairlerin tablo şiirleri ile çokça ilgilendiği söylenebilir: Eskilerden, onların aradıklarını bulmalarıyle; yenilerden, onların bulduklarının hepsini benimsememeleriyle ayrılan **Mutavassıtîn**, klasik edebiyat ile batılı edebiyat arasında daha ılımlı bir yol tuttururlar. Edebiyat anlayışlarındaki farklılıklar yüzünden **Mutavassıtîn** (**Ahmed Rasim, Mehmed Celâl, Müstecabî-zâde İsmet...**) ile Servet-i Fünuncular arasında beliren mesafe, söz konusu tablo şiirleri olunca, kapanır. İki edebiyat görüşünün şairleri farklı kaynaklardan aynı noktada buluşurlar. **Mutavassıtîn**'in geleneğin şiir-resim ilişkisinden, fotograf şiirlerinden vardığı noktaya Servet-i Fünun şairleri parnas şiirle ulaşırlar. Servet-i Fünun'dan önce başlayan tablo şiirleri sonraları parnasizmle birleşince Servet-i Fünun şairlerinin tabiate yönelmeleri, tablo altına şiir yazmayı benimsemeleri ve zamanla direkt olarak süjesi tabiat olan şiirler yazmayı denemeleri kaçınılmaz olur.

> *"Batı'dan tanıdıkları her edebiyatçı nesil onları tabiata götürüyordu. Bilhassa Parnas mektebi ve o sıralarda Türkiye'de çıkan dergilerde pek yaygın olduğu daha önce de işaret edilen resim ve tablo merakı, onları tabiata karşı son derece dikkatli kılıyor ve duygularını renkli manzaralar halinde ortaya koymağa sevkediyordu"*[57].

Servet-i Fünun şairlerinde tabiate bakışı hazırlayan ve belirleyen tablo şiirleri, durağan ve resmi andıran tabiat, durum ve enstantane şiirlerinin de atası olur.

> *"Servet-i Fünuncuların tabiatı, bizzat kendi gözleri ile gördükleri tabiat değil, kitaplardan ve resimlerden gelme bir tabiattır. Servet-i Fünuncular kendilerine mahsus bir tabiat manzarası yaratmamışlardır. (...)*
>
> *Resim, Servet-i Fünuncuların tabıt görüşü üzerinde zannolunduğundan fazla rol oynamıştır. Resim, unsurları seçilmiş, perspektifi tesbit edilmiş, renkleri, şekilleri bizzat ressam tarafından tayin edilmiş, bir kelime ile, hazırlanmış bir tabiattır.*
>
> *Servet-i Fünun şairleri ressamın eserini çok defa kelimelerle tasvir ve tefsir etmişlerdir.(...) Onların tabiat şiirleri arasında bizzat kendi gözleriyle görülmüş, muayyen bir mekâna ait tasvire nadiren rastgelinir"*[58].

Servet-i Fünun'un resme en yakın şiirleri **Fikret** ile **Ali Ekrem**'in kalemlerinden çıkmıştır. **Fikret**'in ressamlığı, keskin gözlemleri ve hassasiyetinin önünde bir duvar gibi yükselen mantığı, onun şiirini de net, kalın çizgileri olan, donuk bir tarama resmine dönüştürür. Tasvirdeki başarısı arttıkça resme yanaşır, ama şiiri kaybeder.

> *"En çok tasvirci olmak istediği **Âveng-i Şühur** onun en kötü manzumeleridir"*[59].

Ali Ekrem ise, tabiat içinde insanı anlatan türden şiirler yerine, tabiati ana malzeme olarak ele alan bir şiir tarzını yeğler. Sonraları **Zılâl-i İlham** adı altında topladığı şiirleri içinde en önemli grubu *"Elvah-ı Tabiatten"* serisi oluşturur. Bu seri, gerçek tabiat levha (tablo)larından ibarettir. **Fikret** de bir yazısında *"Elvalı-ı Tabiatten"*i oluşturan şiirlere *"arz ettiği tasvir-i tabiiyyeden dolayı"* pekâlâ *"levha-i tabiat"* denebileceğini söyler[60]. **Ali Ekrem**'in şu satırları, ondaki tasvir(resim) merakının boyutlarını gösterdiği için önemli:

> *"Temaşa-yı tabiat edenlerde bulunması lâzım olan bir haslet daha vardır ki, o da bir manzaranın, bir levhanın âdetâ ressam gibi –tabir sahih olursa– cüz'iyatına dikkat etmektir.(...) güzelliklerin hepsini ayrı ayrı, birer birer, ince ince görmeli de ne yazılacaksa sonra yazılmalı, tasvirler bu şart ile tamam olur. Tasvir, tasvir, tasvire eşedd-i ihtiyacımız var"*[61].

Fikret ve **Ali Ekrem**'in tasvire, kelimelerle tablo yapmaya olan merakları tam tersi yönde, tablolara şiir yazma şeklinde de kendini gösterir. Hemen hemen bütün Servet-i Fünun şairleri tablo şiirleri yazmışsa da **Fikret** ve **Ali Ekrem**'inkiler hepsinden fazladır. **Mehmed Kaplan**, öğrencisi **Nükhet Koray**'ın

verdiği bilgilere dayanarak **Fikret**'in 1894'te onyedi ve 1896'da da ondört tablo şiiri yazdığını söyler[62]. Oysa, "*Âveng-i Şühur*"u oluşturan oniki şiirin de içinde bulunduğu epeyce bir örnek aslında tablo şiiri değil; sonradan resmi yapılmış şiirlerdir. Ressamının imzasını eski harflerle "**Diran**" ve Fransız imlâsıyle "**D.Tch.**" olarak attığı tabloları **Servet-i Fünun**'un kadrolu ressamı **Diran Çuhacıyan** şiiri okuyarak çizmiştir.Elinizdeki bu kitaba alınan örneklerden "*Çeşme Başında*" ve "*Bahar-ı Terânedar*" **Fikret**'in şiirinden **Çuhacıyan**'ın resmettiği bilinerek seçilmiştir. Buna mukabil, **Fikret**'in **Nükhet Koray** tarafından farkedilmemiş tablo şiirleri bulunduğunu da söylemeli.

Ali Ekrem'in yayımladığı bilinen çok sayıdaki tablo şiirlerinden başka, **Zılâl-i İlham** (İst., 1327, **Sabah** Matb.)'a aldığı bazı tablosuz tablo şiirleri daha vardır. Bunların tablosu bir yerlerde görülmüş, fakat şiirle beraber yayımlanması mümkün olmamıştır. Meselâ, "*Bir Resme*" (s.171-175) şiiri tüllere bürünmüş bir kızın, koluna konan güvercinle konuşurken yapılmış bir resmi içindir. "*Tıfl ü Hilâl*" (s.205-207) aya bakan bir çocuk resmine, "*Balıkçılar*" (s.107-110) biri diğerini omuzunda taşıyan iki balıkçı çocuğun resmine yazılmıştır. Örnekler çoğaltılabilir[63].

Cenab Şehabeddin ise, **Fikret** ve **Ali Ekrem** gibi geleneğe yaslanmaz; onun kaynağı Batı'dır. Tablo şiire yanaşırken de dayanağını gelenek değil, parnas şiiri oluşturur.

> "*Parnas akımının bütün duygularından arınarak kelimelerle resim yapma anlayışı Cenap Şahabettin tarafından Servet-i Fünun şairlerine aşılamıştır*"[64].

Cenab'ın daha Mekteb-i Tıbbiyye öğrencisi iken yazdığı bazı şiirleri[65] tabloya yazılmış şiirleri andırır. **Cenab**'da pitoresk çok bilinçlidir. **Kelimelerle** çizdiği tablolar şekle (çerçeveye) bağ(ım)lılığın önemini kavradığını gösteriyor. Şiirlerinde bir tablo sınırlılığının lüzumunu hissederken de kaynağı Paris'tir:

> "*Bizden evvelki nesl-i edeb bu manzumenin elfaz ile resmedilen bir levha olduğundan gaflet göstermişti. Bu cihetle eserlerini birer levha gibi çerçeveleyerek tahdid etmiyorlardı. Ben bu lüzum-ı tahdidi Paris'te kendisinden edebiyat dersi aldığım* ***Charles Brevet*** *isminde muhterem bir adamdan öğrendim...*"[66]

Cenab'ın "*Tasvir-i Cânan*", "*Hâb-ı Seherî*", "*Büyükvâlide*" gibi **Mekteb Mecmuası** dönemi şiirlerinden itibaren "*elfaz ile levha yapmak*" isteğinin nasıl olgunlaştığı izlenebilir. Tablo gibi şiir yazmanın temelinde *eidetic* bir tavır yatar; tablo için şiir yazmanın temelinde ise çizgiyi kelime ile karşılama gayretine dayalı bir *imitation* hissedilir. **Cenab**'a göre,

> "*Bir levha-i tabiatin bize vereceği heyecan, o levhanın tabiatteki aslının sanatkâra verdiği heyecandır*"[67].

Bu cümle sürdürülerek, tablo şiirlerine uyarlanabilir: Tabiatin sanatçıda uyandırdığı duygular tabloya yansır ve tablo yoluyle de seyirciye akar. O hâlde tablo karşısındaki şair de önce ressamın duygularının etkisinde kalacak; figürün etkisi arkadan gelecektir. Cenab'ın tablomsu şiirleri vardır ve başarılıdır; ama, tablo altı şiirlerinin –ressamın hassasiyetlerini yakalama gayretinden olsa gerek– fazla soyut ve figür-şiir bağı zayıf oldukları görülür. Burada parnasyenlerden ayrılıp sembolistlere yaklaşır. Aslında, şairlerin resim karşısındaki duruşu, bakışı ve onda gördüğü figüratif unsurları ne kadar ve ne ölçüde aktardıkları, kendilerinden neler kattıkları dikkate alındığında tablo şiirlerini kendi içinde gruplamanın mümkün olduğu görülecektir.

1. Konu, anlatım, ruh ve teferruatça tabloya olabildiği kadar yaklaşan şiirler.
2. Tablodan yalnız konuyu ve birkaç çizgiyi alan şiirler.
3. Tabloyla ilgisi çok zayıf olan ve resmin sadece bir bezek olarak kullanıldığı şiirler.
4. Tablonun şairde sadece bir ruh hâli uyandırdığı şiirler.
5. Tablonun şiire ancak bir sembol olarak girebildiği şiirler[68].

Bu sıralama, tablo şiirlerinde resmin gittikçe önem kaybedip *"şiiriyet"*in arttığını da gösteriyor. **Hüseyin Hâşim, Nâbi-zâde Nâzım, Recai-zâde Ekrem, Muallim Nâci** gibi isimlerin verdiği ilk örneklerde tabloya sadakat esas iken, tarihçe daha yeni örneklerde şiirin öne çıktığı kolayca farkedilir. O hâlde bu sıralama aynı zamanda kronolojiktir. Son ürünlerde tablo ile şiir arasındaki bağ öylesine zayıftır ki, belki de büyük bir kısmı farkedilemiyor[69]. **Hüseyin Hâşim**'in tablo şiirlerinden (1884) itibaren yirmi-yirmibeş sene kadar süren bu modanın yüzelli civarında şübheye yer bırakmayacak örneği ancak çıkar.

Jakobson'a göre resmi algılamamızı sağlayan, bizzat kendisi değil, onun gösterdiği obje/suje'dir. Seyreden, resim ile resmin obje/suje'sini *"eşzamanlı bireşim (simultaneus/ synthesis)"* sürecinde kavrar. Şiirde ise bu algılayış tersine döner.

> *"Şiir, eşzamanlı bireşimin oluşmadığı, şiirle fiziksel nesne arasında tam bir birlikteliğin kurulmadığı ara noktada çıkar"*[70].

Tablo şiirleri resmin kanunlarıyle yazıldıklarından, onlarda çıkış yeri bu ara nokta değildir. Şiirin tabiatine aykırı olan bu hâl sebebiyledir ki, tablo şiiri doğuştan marazlıdır ve genç yaşta ölür. Burada akla Çin ve Japon tablo şiirlerinin nasıl asırlar boyu yaşayabildiği sorusu geliyor. Resim ile kaligrafileri arasındaki akrabalık bu iki milleti diğerlerinden farklı kılmakta. Daha XI. ve XII. asırlardan itibaren Çin'de resimle şiir içiçedir. **Chou Sun** *"resimle yazı birdir ve aynı sanattır"* derken **Simonides** ve **Horatius** ile birleşir[71]. Japon şiirinde de özellikle *"tanka"*lar resimlerle birlikte gelişir[72]. Yine de Çin ve Japon tablo şiiri farklı bir nitelik taşır; çünki, bunlarda tablonun kenarına *"resmi yapan sanatçının ruh durumuna uygun olarak"* şiir yazılması yaygın ise de[73] şiir resmin tamamlayıcı parçası sayılır. Tablodaki boşluğu doldurması, istifte uygunluk sağlaması gibi se-

bep ve düşüncelerle şiir resmin unsurlarından biri olarak kullanılır. Bunun için de Çin ve Japon resmi ile beraber tablo şiiri de asırlar boyu yaşar ve amaç, teknik noktasında tablo altı şiirinin atası sayılamaz.

Diğer taraftan, belki de **şiir< fotograf** eğiliminin bir devamı olarak yazılmış fotograf altı şiirlerinin atası tablo altı şiirleridir. Trampet çalan bir kız fotografına **Mukaddes Hanım**'ın söylediği şiir[74] bu tarzın tesbit edilebilen en eski örneği. Özellikle Meşrutiyet sonrasının dergi bolluğu içinde pekçoğu imzasız fotograf altı şiirlerine sıkça rastlanır. İşte biri:

Gül! Düşünme!

Endîşe içinde her nigâhın
Endîşe mi var tahayyülünde?
Gizlendi mi leblerinde âhın?
Şiddet görünür tahammülünde...

Mağmûm nigâhı, bir tebessüm
Aldanmışa benziyorsun ey mâh!
Sevda yine eyliyor tebessüm...
Düştün mü belâ-yı aşka? Eyvâh!..

Pür-neş'e iken bahâr-ı hüsnün
Sevda-zedesin tahayyülün var.
Manzûr dudaklarında hüznün
Bilmem ki nedir bu derd-i düşvâr?

Gül! Ruhlara safâ saçılsın,
Ezhâr dem-i safânı bekler...
Gül! Handen ile gönül açılsın
Öpsün seni daima çiçekler...[75]

Fotograf altı şiirlerin son yıllara kadar yaşayan bir uzantısı bazı popüler kartpostallar olur. Hani şu, günbatımında elele denize veya burunburuna birbirine bakan sevgililerin silûetleri bulunan kartpostallar. Bu cins kartpostalların bir köşesine fotografın temasına uygun bir beyit veya dörtlük konduğu da sıkça görülüyor. Tablo altı şiiri soluk bir gölge gibi, sadece o kartpostallarda kaldı.

Şiirin müziğe mi, resme mi daha yakın olduğu sorusuna ise, cevap vermek güç; ama, genel eğilim müzik ile şiirin akrabalığı yönünde. **Bedri Rahmi**'nin bir zamanlar resmi şiire benzetirken, birgün *"Reis, meğer şiire değil, müziğe benzermiş"* dediğini **Melih Cevdet** yazıyor. Şiiri müziğe benzetenlerle, resmi müziğe benzetenlerin sözlerine dayalı olarak düz mantık yürütüp **a** benzer **b, c** benzer b, o hâlde a benzer **c** deyivermek mümkün değil. **Ahmet Oktay**'ın andığı gibi, *"Resim şiir değildir, çünkü şiir de resim değildir"*[76]. Tablo şiirinin sancısı bu uyumsuzluktan bir uyum çıkarma gayretindedir; fakat, seçilen tablolarda *morbidesse* konuların aranması da beklenen uyumu sağlayamaz. Çok başarılı olmasa da, yine her sanat aslına dönse de tablo altı şiirleri bir bileşim denemesidir ve sonucu şiir adına hayırlı olmuştur. Resim ve fotograf şiire yol gösterir. Böylece şair varlığı olanca teferruatıyle görme, kavrama ve aktarmanın gereğine inanır; bunu yapmanın yolu olarak da kelimelerle resmetmeyi dener. Tablo altı şiirleri, hayatın şiire girişinde ve ferdin sadece ruhuyle değil, fizyonomisiyle, duruşuyla da şiirin konusu olmasında önemli rol oynar.

Artık tablo altına şiir yazılmıyor; ama, o günlerin şiir anlayışına getirdiği pitoresk donanım, günümüz şiirinin da hâlâ zaman zaman başvurduğu tasvirci anlatımı hazırladı.

NOTLAR

1 **Güner İnal**, *"Onyedinci Yüzyıldan Bir Hafız Divanı'nın Desenlerinde Resim Ve Metin İlişkisi"*, **Suut Kemal Yetkin'e Armağan, Ank.**, 1984, s.165-201.

2 **A. Çamlı**, *"Seccade Ve Bir Şiir Kitabı"*, **Tanin**, Nu. 4454-1121, 11 Ekim 1946.

3 **Fikret Adil**, *"Şiir Sergisi"*, **Tanin**, Nu. 4454-1256, 26 Şubat 1947. Ayrıca, **A. Çamdallı**, *"Beyoğlu'nda Açılan Şiir Sergisi"*, **Tanin**, Nu.4454-1260, 2 Mart 1947.

4 **Hasan Bedrettin Ülgen**, *"Yedigün Şairleri"*, **Yedigün Mec.**, Y. 17, Nu. 48, 9 Şubat 1950.

5 **Türklerde Yazı Sanatı**, 2.bs., **Mersin**, 1993, **Kültür Bak.y.**, s.87-88.

6 **Malik Aksel**, **Türklerde Dinî Resimler**, İst., 1967, **Elif y.**, s.107.

7 **Beşir Ayvazoğlu**, **İslâm Estetiği Ve İnsan**, İst., 1989, **Çağ y.**, s.122.

8 **Malik Aksel**, **a.g.e.**, s.13, 14. Ayrıca bk. **Celâl Esad (Arseven)**, *"Yazı Resimler"*, **Yedigün**, Nu. 316, 28 Mart 1939; **Sezer Tansuğ**, *"Yazı Resimler Ve Hareket Duyarlığı"*, **Köken**, Nu.2, Nisan 1974; **İlhan Cem Erseven**, *"Bektaşi Folklorunda Resim-Yazı Sanatı"*, **Türk Folkloru-Belleten**, 1986/1, s.119-153.

9 Son zamanlarda yayımlanan örnek bir yazı için bk. **Engin Özdeniz**, *"Türk Hat Sanatında Gemi Tasvirleri"*, **Art Ve Dekor**, Nu. 27, 1994.

10 *"Hat Sanatımızda Resim-Yazılar"*, **Kubbealtı Akademi**, Nu.3, 1 Temmuz 1972, s.66.

11 **Şahabettin Uzluk**, **Mevlevilikte Resim Resimde Mevlevilik**, Ank., 1957, İş Bankası y.

12 **Guillaume Apollinaire**, Paris, 1956, **Editions Pierre Seghers**, s. 154. Aslında Apollinaire ilk *calligramme*'larını daha 1914'te **Ben de Ressamım** adıyle yayımlamayı düşünür; ama, Dünya Harbi çıkınca bunu gerçekleştiremez. Kitaba düşündüğü ad çok inânâlı değil mi? Apollinaire'in **Gabriel Arboin** adıyle **Les Soirées de Paris**'de yayımladığı (Temmuz-Ağustos 1914) meşhur *"Devant l'Idéogramme d'Apollinaire"* yazısı da burada anılabilir. Ayrıca, somut şiir için bk. **Antology of Concrete Poetry**, (haz. E. Williams), New York, 1967; **Cep Der.**, Nu.20, 1 Haziran 1968; **Yüksel Baypınar**, *"Tuhaf Bir Şiir Anlayışı-Somut Şiir!"*, **Gündoğan Edebiyat**, Nu.5, Kış 1993; **Uçurum Kitabı**, Ocak 1986.

13 İlhan Berk, Şairin Toprağı, İst., 1992, Simavi y., s.109. Oktay Rifat'in Perçemli Sokak'ının önsözünü hatırlatmıyor mu?

14 İlhan Berk'in "*Harfler*"inde de seslilere benzeri zenginlikler yüklenir: Kül, İst., 1992, Adam y., s.55. Gelenekten örnekler için bk. Zahir Güvemli, "*Şiir Ve Resim*", Sanat Ve Edebiyat Gaz., Nu.39-48, 4 Ekim-1 Aralık 1947.

15 Bu fikrin araştırılması ve ilginç sonuçları için bk. Prof. Dr. Melâhat Özgü, "*Şiir Ve Plastik Sanatlar*", Üç Konferans, İst., 1946, DTCF y., s.23-41; L. Binyon, "*English Poetry in its Relation to Painting and the Other Arts*", Proc. British Acad., Nu.8, 1918; F. Maury, Arts et Litteraire Comparés, 1933; H. Read, "*Parallels in English Painting and Poetry*", Defence of Shelley and Other Essays, 1936; C.B. Tinker, Painter and Poet, 1938; J.H. Hagstrum, The Sister Arts, 1958; Emin Said, "*Şiir ile Resmin Müşabehetleri Ve Farkları*", Servet-i Fünun, Nu.1449, 11 Mart 1336; Wallace Stevens, "*Şiir Ve Resim Arasındaki Bağıntılar*", (terc. Y. Kahyaoğlu), Sombahar, Nu.20, Kasım-Aralık 1993.

16 Turgay Gönenç, "*Resim Besin Kaynaklarındandır Ozanın*", Milliyet Sanat, Nu.129, 1 Ekim 1985.

17 Guillevic bana hep geleneğimizin klasik alfabe öğrenme tekniğini hatırlatıyor: "Elif mertek gibi, be tekne gibi..."

18 "*Sade Bir Görüş*", Dergâh, Nu.2, 1 Mayıs 1337.

19 "*Alev, İmlâ, Kelime Ve Edebiyyat-ı Cedide*", Dergâh, Nu.2, 1 Mayıs 1337. Bu noktada Hâşim'in fazla hassas davrandığı söylenebilir; çünki, " الف و " kelimesinde " ﻫ " de bir alev dilini andırır.

20 Abdülhak Şinasi Hisar, Ahmet Haşim, Şiiri Ve Hayatı, İst., 1963, Hilmi Ktbv., s.212-213.

21 12 Mart 1927 tarihli mektuptan. Ali Ekrem'in Suut Kemal'e yazdığı mektupları görmeme izin veren Gülmen (Yetkin) Öztırak'a teşekkür ederim.

22 Servet-i Fünun, Nu. 1629(155), 3 Teşrîn-i sânî 1927.

23 Nahit Sırrı (Örik), Edebiyat Ve San'at Bahisleri, Ank., 1932, Köy Hocası Matb., s.34-35.

24 Orhan Veli, Garip, 2.bs., İst., 1945, Güven Bsmv., s.14-17.

25 İctihad, Nu.318, 1 Nisan 1931.

26 Attilâ İlhan'ın, romanları gibi, şiirlerinde de zaman zaman sinemanın imkânlarından faydalandığı görülür. Belki de bu yüzden, televizyon daha 1976'da "*Şiir Defteri*" programı için Tanpınar'ın altı şiirine klipler çekilmişken, bugün eserleri filme alınmış ilk şairimiz olarak A. İlhan'ı hatırlıyoruz. O tarihlerde şiir-film için iki farklı görüş ileri sürülmüştü. Erman Şener,

> "*Bazı şiirler, filmler için bir esin kaynağı olabilir elbette. Giderek şiirden uyarlanmış bazı kısa filmler de söz konusu edilebilir, ama o kadar işte*"

("*Türkiye'de Sinema İle Edebiyat Arasındaki İlişkiler Ve İşbirliği*", Milliyet Sanat, Nu.179, 9 Nisan 1976) dedikten sonra, Kipling'in "*Vampire*" şiirinden doğan bir sinema filminden söz eder. Mehmet Kaplan ise, şiir-filmlere olumlu bakar; hattâ, Fikret'in "*Balıkçılar*"ı için bir de senaryo örneği verir ("*Şiir-Filim*", Hisar, Nu.154, Ekim 1976). Nevzat Çalıkuşu da "*Sinema-Edebiyat İlişkileri*" [Millet, Nu.1286/646-1287/647, 26-27 Kasım 1976; Sinema Yazıları, 2.bs., Bursa, (y.t.y.), Yeni Nilüfer y., s.42-44; "*Şiir Pelikürde Mi, Kâğıtta Mı?*", İpek Dili, Nu.3, 31 Eylül 1995].

Bu satırların yazıldığı sıralarda Kültür Bakanlığı ile İstanbul Kültür Ve Sanat Vakfı'nın işbirliğiyle altı şairin şiir kliplerinin çekilmesi plânlandığı için şiir-film tartışması yeniden alevlenmekte. Meselâ: Serpil Gülgûn, "*Şiirlere Klip!*", Negatif, Nu. 10, Eylül 1995. Aslında neyin tartışıldığını anlamak hayli zor; çünki, yıllardır şarkı klipleriyle zaten şiir-filmler çekilmiyor mu? Öyle ya, beste gibi klip senaryosu da güfteye uydurulduğuna göre...

27 Ahmet Oktay'ın resim-edebiyat ilişkisini araştıran hoş bir yazısı için bk. "*Resim İle Yazın: Hiç Kopmayan Bir İlişki Üzerine*", Milliyet Sanat, Nu.164, 15 Mart 1987.

28 Dolab, Göz 14, 1290, s.106.

29 Dolab, Göz 14, 109-110.

30 Benzer bir resim de Ali Ekber Sâbir'in Hophopnâme'sine Aziz Azim-zâde'nin çizip oradan Abdülbaki Gölpınarlı'nın Divan Edebiyatı Beyanındadır (İst., 1945, Marmara Ktbv.) adlı eserine de alınan "*sevgili*" karikatürüdür ki, her iki tablo arasında tesadüften daha fazla benzerlik olduğunu düşünüyorum.

31 Namık Kemal'in Hususî Mektupları, C.4, Ank., 1986, TTK y., s.657; "*Tahrib-i Harabat*", Mecmua-i Ebuzziya, C.2, Nu. 23, 15 Şâban 1299, s.712; "*Tâkib*", Mecmua-i Ebuzziya, C.3, Nu.31, Gurre-i Rebîulâhir 1300, s.968.

32 Prof. Dr. M. Kaya Bilgegil, Harâbât Karşısında Nâmık Kemâl, İst., 1972, İrfan y., s.21-29.

33 Ali Kemâl, "*Nakş-ı Ber-âb: Sanayi-i Nefiseye Dair...*", Paris Musahabeleri, C.3, Dersâdet, 1315, İkdam Matb., s. 8-9. Ali Kemâl bu iktibası Naci ve Vasfi'nin mektuplarını topladıkları Şöyle Böyle'den aldığını söylerse de orada bu cümleleri bulamadım.

34 "*İki Mühim Sergi*", Cumhuriyet, Nu.10160, 13 Kasım 1952. Son örneklerden biri Bilge Alkor'dur. Ressam, "*Düş İdolleri*" adını taşıyan sergisinde Shakespeare'in Bir Yaz Gecesi Ruyası ve Fırtına adli eserlerinden etki-

lenerek yaptığı tablolarını sergiler. Ayrıca bk. *"Güleryüzlü Sohbetler"*, Votre Beauté, Nu.40, Haziran 1996.

35 Güneş, Nu.10, 1301, s.434.

36 Dr. Rıza Nur, *"Namık Kemâl"*, Türk Bilig Revüsü, No. 6, Février 1936, s. 1192. Aynı yerde Kemâl'in Sadrı-âzam Said Paşa'ya (s. 1205), Ebuzziya Tevfik'e (s.1194), Ali Ekrem'e (s. 1197-1198) gönderdiği fotoğraflarına yazdığı kıt'alar da vardır. Oğlu Ali Ekrem'le çektirdiği bir diğer fotoğrafın kıt'ası Bahr-i Sefid Gazetesi (10 Kânûn-ı evvel 1324)'ndedir. Envâr-ı Zekâ'da Menemenli-zâde Rif'at'e (Cüz 3, s.83; Cüz 10, s.299) ve Ebuzziya'ya (Cüz 4, s.106) yolladıkları yayımlanmıştır. Ziya Paşa ile çektirdiği fotoğraf için yazdığı iki kıt'adan biri yine Envâr-ı Zekâ'da (Cüz 27, s.619), Menemenli-zâde Tahir'e yolladığı ise, Gayret'tedir (Nu. 6, 7 Şubat 1301, s.21). Örnekleri çoğaltmak mümkün.

37 Mecmua-i Edebiyye, Nu. 32, 6 Kânûn-ı sânî 1315. Zemzeme-II (İst., 1300, Matbaa-i Ebuzziya, s.89)'deki fotoğraf şiiri de hoştur.

38 Sırat-ı Müstakim, Nu.80, 4 Mart 1327.

39 Eşref Edib, Mehmed Âkif, Hayatı-Eserleri, 2.bs., İst., 1960, Sebilürreşad Neşr., s.248.

40 Meselâ bk. Yusuf Ziya Ortaç, Portreler, İst., 1960, Yeni Matb., s.89-90; İctihad Mec., Nu.279, 15 Ağustos 1929.

41 Konuyla ilgili olarak folklor araştırmacısı Aydın Oy bir kitap hazırlamaya başlarsa da arkası gelmez. Geriye yayımladığı tek yazı kalır: *"Şiirimizde Resim Ve Fotoğraf"*, Hisar, Nu.131-206, Kasım 1974.

42 Ahmed İhsan, Jules Verne'in Deniz Altında 20.000 Fersah Seyahat'ini tercüme ettiğinde resimli olarak yayımlar ve o zamana kadar yapılan Verne tercümelerinin hepsinden fazla ilgi görür. Ahmed İhsan'a resmin gücünü bu tecrübesi öğretmiş olmalı.

43 Ahmet İhsan (Tokgöz), Matbuat Hatıralarım, C.1, İst., 1930, Ahmet İhsan Matb., s.61.

44 A.g.e., s. 68.

45 A.g.e., s.71. Kabaağaçlı-zâde Ahmed Cevad Paşa'nın oğlu Cevad Şakir de ressamdır.

46 A.g.e., s.73, 77.

47 A.g.e., s.78.

48 Servet-i Fünun, Nu.239, 28 Eylûl 1311.

49 A.g.e., s.104.

50 Yusuf Ziya Ortaç, Portreler, s.154.

51 Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın tablo şiirleriyle ilgili olarak yönettiği bir lisans tezi vardır: Nükhet Koray, Türk Edebiyatında Tablo Altına Şiir Yazma Modası, Türkiyat Enst. T.924, 1968-1969, 212 s. Kaplan, *"Kocakarı Ve Kedi"*nin yayımlandığı sayıyı 3 olarak gösterir ve Hüseyin Hâşim'in tablo altına şiir yazan ilk isim olduğunu belirtir (Tevfik Fikret, İst., 1971, Dergâh y., s.11, 241, not 21).

52 Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Tevfik Fikret, s.33.

53 Belde, İst., 1303, Dikran Karabetyan Matb., s.39.

54 Resimli Kitab, Nu.12, Eylûl 1325.

55 Mehmet Kaplan, *"Tabiat Karşısında Abdülhak Hâmid"*, İÜ Edb. Fak. Türk Dili Ve Edebiyatı Der., C.3, Nu.3-4, 31 Mart 1949; C.4, Nu.3, 1951.

56 Malûmat, C.3, Nu. 56, 31 Teşrîn-i evvel 1312.

57 Mehmet Kaplan, Tevfik Fikret, s.33.

58 A.g.e., s.39-40.

59 Mehmet Kaplan, *"Cenab Şehabeddin'in Şiirlerinde Pitoresk"*, İÜ Edb. Fak. Türk Dili Ve Edebiyatı Der., C.5, 31 Aralık 1953.

60 *"Hafta-i Edebî"*, Tarik Gaz., Nu. 4683, 4 Kânûn-ı sânî 1314.

61 A(yın) Nadir, *"Musahabe-i Edebiyye"*, Servet-i Fünun, Nu. 280, 11 Temmuz 1312.

62 Mehmet Kaplan, Tevfik Fikret, s.241 not 21.

63 Bazen de dergi resim bas(a)madığı için, şiir yayımlanırken, ona ilham veren tablo basılamaz. Meselâ, bir resimli dergi olmayan Mirsad'da Mehmed Enisî Bey'in *"Kanaryası Ölmüş Bir Mâsûmeye"* mensur şiirinin (Nu.11, 23 Mayıs 1307) dipnotunda,

> *"Elinde ölmüş kanaryasına bakıp da girye-i teessür serpen ve henuz on-oniki yaşında bulunan bir kız çocuğunun tasvirine hitaben yazılmıştır"*

deniyor.

64 Prof. Dr. İnci Enginün, Cenap Şahabettin, Ank., 1989, Kültür Bak.y., s.13.

65 Meselâ, Tâmat (İst., 1303, Şirket-i Mürettibiyye Matb.)'taki *"Yatıyor"* (s. 138-139) şiiri böyledir.

66 Cenab, *"Servet-i Fünun'un Hidemat-ı Edebiyyesi"*, Peyam-ı Sabah Gaz., Nu.1116 (11546), 12 Kânûn-ı sânî 1338.

67 "Tesâvîr ü Menâzır", Peyam-ı Sabah Gaz., Nu.610 (11040), 12 Ağustos 1336.

68 Nükhet Koray, a.g.tez, s.210-211. Yine de yeni neslin tablo altı şiirleri garipsediği bir gerçektir. Meselâ, Ruşen Eşref,

"Edebiyat-ı Cedide günlerinde bir vakitler Avrupa mecmualarında görülen resimlere baka baka manzumeler yazmak âdetâ moda idi. Bu, bana kanaviçesi boyanmış delikli bezler üstüne renkli ipekler işlemek gibi küçükhanım-vârî bir âdet garipliğiyle görünüyor"

derken (Tevfik Fikret, İst., 1919, Hilâl Matb., s. 106) bu gelişmeden hoşlanmaz gibidir.

69 Meselâ, Hasan Âli (Yücel)'nin 1917'de yazdığı *"Kleopatra"* ile iki yıl sonra *"bir minyatür için"* kaydı altında yayımladığı *"İranlı Genç Kız"* şiiri Dönen Ses (İst., 1933, Remzi Ktbh., s.29-34)'e *"İki Resim"* üst başlığıyla alınır; fakat, ortada şiirlere kaynaklık eden tablolar yoktur. Aynı durum Aziz Nesin'in *"Ortaköy'den Vedia Nesin"* imzalı gençlik şiirlerinde de görülür. *"Tablo"* (Yedigün, Nu.414, 10 Şubat 1941) ve bilhassa *"Hocam Dr. A. Süheyl Ünver'e"* ithaflı *"Ney Çalan Minyatür"* (Yedigün, Nu. 441, 18 Ağustos 1941) şiiri burada anılabilir.

70 İlhan Berk, *"Logos, 11"*, Hürriyet Gösteri, Nu.170, Ocak 1995.

71 H.H. Frankel, *"Poetry and Painting: Chinese and Western Views of their Convertibility"*, Comparative Literature, Nu. 9, 1957.

72 Masterpieces of Japanese Art, C.1: Painting, Tokyo, 1940, Nippon Bunka Chuo Renmei; Yashiro Yukio, Art Treasures of Japan, C.1, Tokyo, 1960, Kokusai Bunka Shinkokai.

73 Franca Bedin, Çin Sanatını Tanıyalım, (terc. E. Soley), İst., 1985, İnkılap Ktbv., s.36.

74 *"Tranpetçi!"*, İrtika, Nu.16, 11 Haziran 1315.

75 Hanımlar Âlemi, Nu.11, 5 Haziran 1330.

76 *"Şiir Korkusu"*, Şair İle Kurtarıcı, İst., 1992, Korsan y., s.39.

Ne bu nev-nakş-ı tırâzende Nedîmâ yoksa
Üstâd-ı kalemin hâme-i Erjeng midir?

RESİM ALTI ŞİİR GEZER

KOCAKARI VE KEDİ

Bî-muhâbâ şu hirre-i beyzâ
Atladı enseme habersiz iken
Çokça daldımdı ben de doğrusu ya
Kopayazdı ödüm hirâsımdan

Git başımdan kedi! Mırıldanma
İstemem nâfile sürünme bana
Beni ma'tûhe bir kadın sanma
Dinlemem ben temelluk bî-câ

Git dedim sonra bak karışmam ha
Küçük oğlum gelir kaparsa seni
Para etmez "Miyav!" desen de bana
Hadi git sokmadan belâya beni

Yine şimdi gürültü kim dinler
Yaramazdır döğer seni mutlak
Acırım git seni kaparsa eğer
Kuyruğundan tıtup yere vuracak

Savuş artık kesip mırıltıları
Beni beyhûde eyleme işgal
Neme lâzım kedi zırıltıları
Edeyim ben şu çorabı ikmâl

Hüseyin Hâşim

Mir'ât-i Âlem, Nu.5, 12 Ağustos 1300.

bî-muhâbâ: çekinmeden/ *hirre-i beyzâ:* beyaz kedi/ *hiras:* korku/ *ma'tûhe:* bunak/ *temelluk:* yaltaklanma/ *bî-câ:* yersiz/ *ikmâl:* tamamlama

MANZÛME

Ne letâfetli rûhusun kafesin!
Nereden indin âsumandan mı?
Yine pervâza olmasın hevesin!
Çıkışın tengi-i mekândan mı?

Ne yaparsın durup da gülşende
Bir nihâl-i mu'tedil üstünde?
Bu muhabbet değil fakat bende
Seni herkes tutar el üstünde!

Kaçma ey tâir-i münakkaş-per!
Benden ayrılma bir zaman olsun.
Hâke inmez mi âsumânîler?
Gel sana destim âşiyân olsun!

Rûhu mesrûr eder temâşâsı
Ne tabîî ne dil-firîb duruş!
Hüzne dâir de vardır îmâsı
İki mânâlıdır, garîb duruş!

Sende de vardır incizab bana
Gerçi insan konulmamış adın;
İrtibât-ı dilim tehî mi sana?
İkimiz sun'uyuz bir üstâdın!

Muallim Nâci

Mir'ât-i Âlem, Nu.11, 29 Şevvâl 1299.

âsuman: gökyüzü/ *pervaz*: uçuş/ *tengî-i mekân:* yer darlığı / *gülşen*: çiçek bahçesi/ *nihâl-i mu'tedil:* uygun fidan/ *tâir-i münakkaş-per:* kanatları işlemeli kuş/ *hâk:* yer, toprak/ *âsumânî:* melek/ *dest*: el/ *âşiyan:* yuva/ *mesrûr:* sevinmiş/ *dil-firîb:* alımlı/ *incizab:* kapılma/ *irtibât-ı dil:* gönül bağı/ *tehî:* boş/ *sun':* eser

LEVHA

Yürüyüp üstüme harîsâne
Yaramazlar kopardılar ödümü
Haklıyım başlamakta efgane
Dökmedim ben ya! Döktüler südümü

Var mıdır böyle kürk içinde melek?
Beğenir her gören öğer kedimi
Bir daha süd döker misin? diyerek
Korkarım vâlidem döğer kedimi

Sen getirdin tavukları, hadi git
İstemem gelme, kel horoz bana!
Suya dal, başka yerde var zevk et
Şaşkın ördek! Bu iş düşer mi sana?

Süd mü istek edersiniz hepiniz?
Gidiniz, şimdi nerde var yağma?
Bir vuruşta gidersiniz hepiniz
Kaşığım var elimde baksanız a!

Nerdesin anne! Yok mu imdâdın?
Yiyecekler beni bu mel'unlar
Olmuyor hiç nef'i feryâdın
Umacı olmasın sakın bunlar?

Geliyorlar, nasıl karâr edeyim?
Kaçacak yer arar isem yeridir
Aç ki âguşunu firâr edeyim
Çocuğun mültecâsı mâderidir

Muallim Nâci

Mir'ât-i Âlem, Nu.15, 1299, s.223; **Âteş-pâre**, Konstantıniye, 1303, s.76-78.

harîsâne: fazla isteklice/ *efgan:* bağırışmalar/ *nef':* fayda/ *karar:* durma/ *âguş:* kucak/ *mültecâ*: sığınak/ *mâder*: anne

KAR-KIZAK

Geldi fasl-ı şitâma kânûn,
Kâinât oldu bir misâl-i cedîd,
Kıldı ilbâs âleme gerdûn,
Berften tâze bir libâs-ı sefîd.

Rûyüne çekti gerçi mihr nikab,
Daldı samt ü sükûna dünyâlar,
Tuttu âfâkı bir lâtif sehâb,
Oldu yek-reng kûh ü sahrâlar.

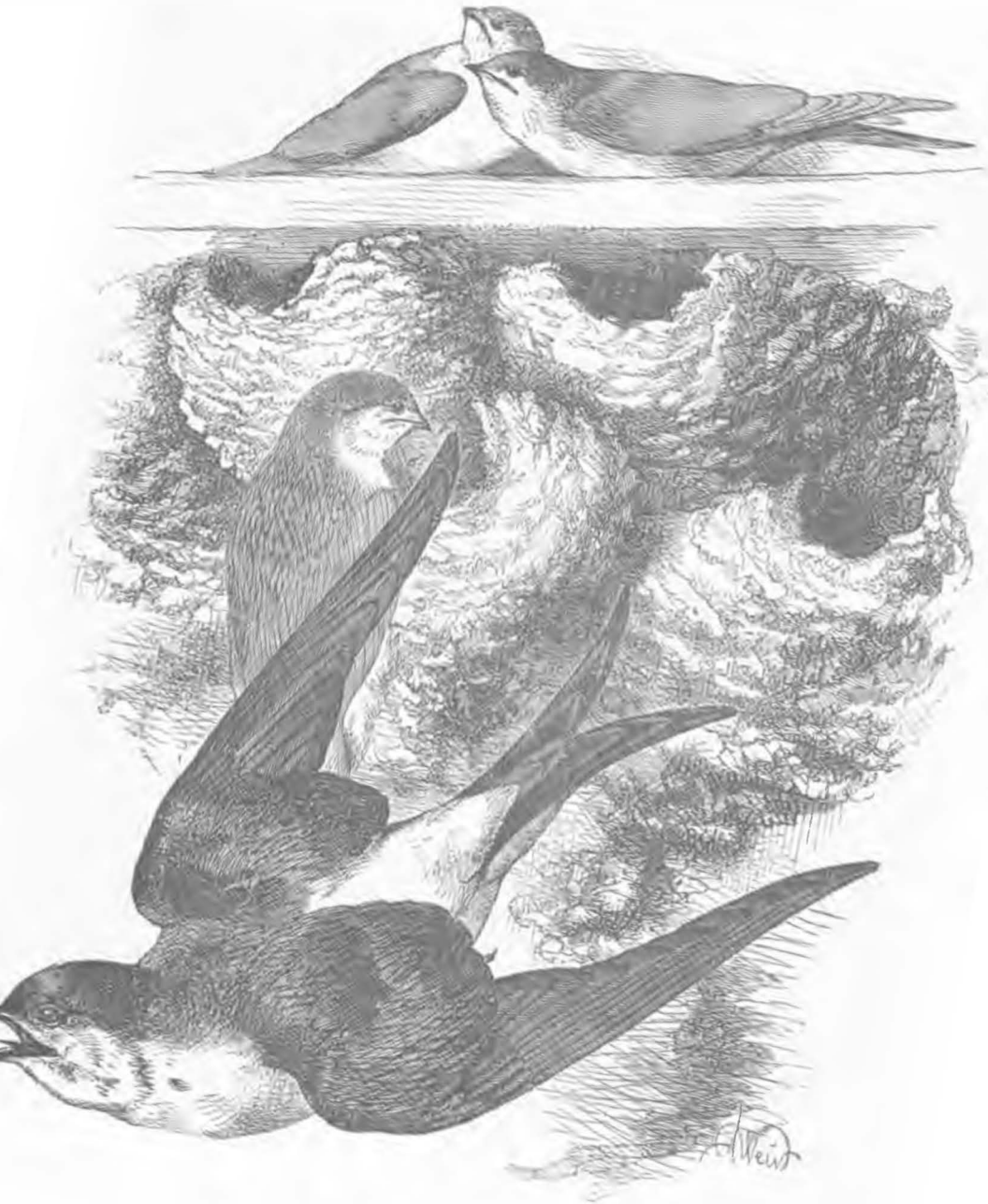
Bırakıp da şu seyri gitmeyiniz,
Demeyin şimdilik top oynayalım;
Durun artık soğukluk etmeyiniz!
Şu bayır pek güzel kızak kayalım.

N'oldu âyâ sebeb sukutumuza?
Devrilince kızak düşürdü bizi!
Değdi gûyâ nazar hübûtumuza!
İyi mi oldu bu? İlâhi sizi!...

M. Fâik

Mir'ât-i Âlem, Nu.15-16.

fasl-ı şitâ: kış mevsimi/ *kânun:* ocak/ *misâl-i cedîd:* yeni örnek/ *ilbas:* giyinme/ *libâs-ı sefîd:* beyaz giysi/ *rûy:* yüz/ *mihr:* güneş/ *nikab:* örtü, peçe/ *samt:* sessizlik/ *âfâk:* ufuklar/ *sehâb:* bulut/ *yek-reng:* tek renkli/ *kûh ii sahrâ:* dağ ve ova/*âyâ:* acaba/ *sukut:* düşüş/ *hiibût:* iniş.

KIRLANGIÇLAR

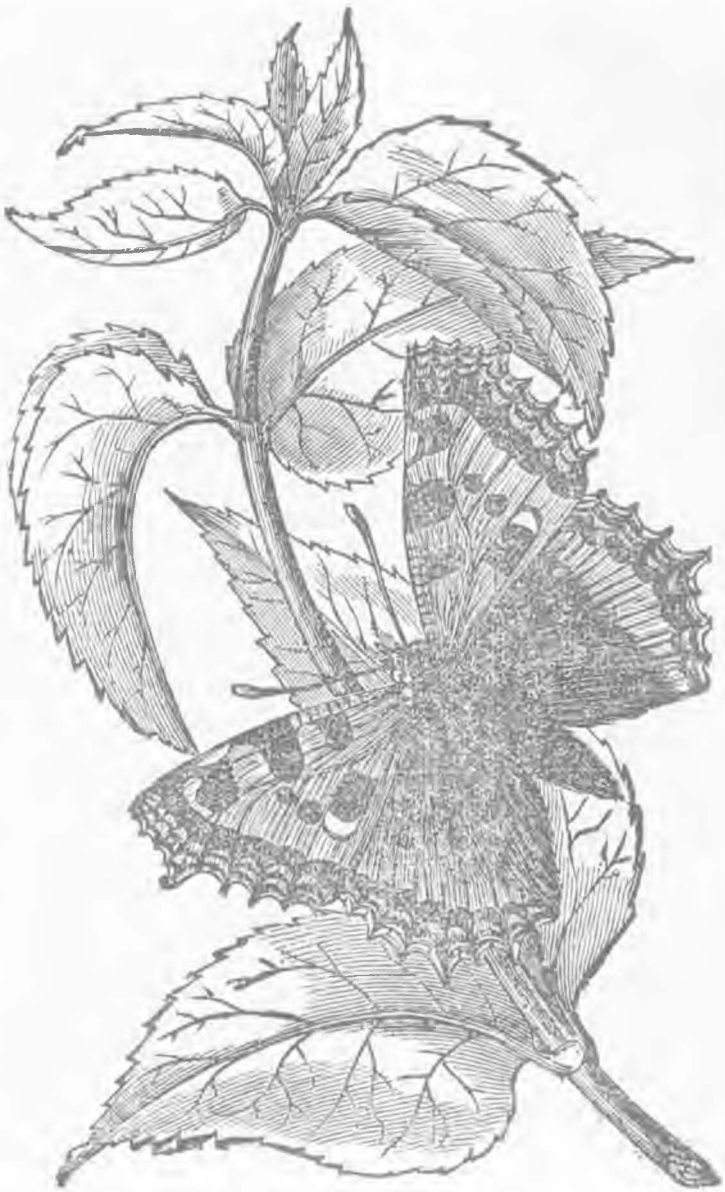
Bir genç nefer-i garîb ü mehcûr
Murganı sanırdı mahrem-i râz
Eylerdi hazin hazin sürûdu
Bî-tâb idi nâ-tüvan vücûdu
Derdi ederek nazar semâya:
"Kuşlar, ediniz hemîşe pervaz!
Kırlangıçlar, ki sizi ümmid!
Sevk etmede başka bir diyâra
Lâkin beni baht kıldı teb'id
Mümkün mü vusûl kûy-i yâre!
Tâli' kılıp ol diyardan dûr
Etti beni iftirâka mecbûr.
Kırlangıçlar!... Yok mu âyâ?
Bir hâtıra doğduğum mekândan
Bir şevk-fezâ haber vatandan!
Sizden biri belki bi't-tesâdüf
Olmuştur o yerde âşiyan-sâz
Ol yerde ki bir hayâl-i şîrîn
Eylerdi tasavvurâtım işgal
Ol yerde ki ebr-i nev-bahârı
Olmakla hayat-bahş-ı gabrâ
Eylerdi çemen zemîni tezyîn
Bir mâ-ı muayyen olurdu cârî
Bir nahl-i nevîn salardı sâye.
Ol yerde ki bir fakir mâder
Hasrette müdâm olup mükedder
Şimdi ediyor figan ü zârı!
Efsûs hezâr ü sad teessüf!
Âyâ bu kadar refîk-ı sâdık
Kim cümlesidir benimle hem-hâl
Muvattınlarına yine olur mu lâhık?"

KIRLANGIÇLAR

Yerinden yurdundan kopmuş bir genç
Kuşları sırdaş sanırdı
Dertli dertli türkü söylerdi
Kuvvetten düşmüş vücudu güçsüz idi
Göğe bakarak derdi:
"Kuşlar, hep uçınuz
Kırlangıçlar, ümit sizi
Başka bir diyara yöneltmede
Fakat kader beni uzaklaştırdı
Yârin diyarına ulaşmak mümkün mü?
Talih o yerden uzaklaştırıp
Beni ayrılığa mahkûm etti.
Kırlangıçlar! Yok mu acaba
Doğduğum yerden bir işaret
Vatandan keyifli bir haber?
Sizden biri belki tesadüfen
O yerde yuva yapmıştır
O yerde tatlı bir hayâl
Zihnimi işgal ederdi
O yerde ilkbahar bulutu
Yeryüzüne hayat bağışlamakla
Toprağı çimenler süslerdi
Belirgin bir su akardı
Yeni bir fidan gölge verirdi
Orada fakir bir anne
Hasretle daima kederlenip
Şimdi ağlayıp sızlıyor
Yüzlerce, binlerce teessüf!
Acaba bu kadar sadık dost
–ki tamamı haldeşimdir–
Vatandaşlarına yine ulaşırlar mı?"

M. Fâik

Mir'ât-i Âlem, Nu.19-20.

KELEBEK

Bak şu mahlûka bak hevâda gezer,
Sanki üşkûfedir kanadlanmış.
Kelebek derler, öyle adlanmış;
Nûr içinde ziyâ içinde yüzer!
İşitilmezse de egerçi sesi
Harekâtı bütün safâ vü tarab,
Cünbişi ihtizâr-ı tab'a sebeb;
Ne arar dâimâ ne kasdı aceb?
Her nihâl-i şükûfedâra konar.
Nâf-i ezhâra dest-i hırsı sunar
Koşturur kûdegân-ı nev-hevesi.

Recâî-zâde **M. Ekrem**

Mir'ât-i Âlem, Nu.4, 3 Eylûl 1300.

KELEBEK

Bak şu yaratığa, bak havada gezer
Sanki kanatlanmış bir çiçektir
Kelebek derler, öyle adlandırılmış
Nur içinde, ışık içinde yüzer
Her ne kadar sesi işitilmezse de
Hareketleri tamamen keyif ve sevinç dolu
Kımıldanması can çekişmesine sebep
Daima ne arar, niyeti ne acaba?
Çiçeklenmiş her fidana konar
Çiçeklerin ortasına istekli elini uzatır
Yeni hevesinin çocuklarını koşturur

MANZÛME

Seyret şu levh-i nâzenîni
Gûyâ bürünüyor behişte sahrâ!
Fikr et şu hayâl-i nev-zemîni
Gördün mü bu yolda şi'r-i garrâ?
Gûş et şu terâne-i hazîni
Üstâd ne san'at etmiş icrâ!
Nisbet bunu dîgere hatâdır
Mensûb-ı ileyh ona Hudâ'dır.

Her nakş-ı bedî'-i hayret-endûd
Bir cilvesidir cenâb-ı Hakk'ın.
Her şi'r-i belîğ-i hikmet-âlûd
Bir nüktesidir kitâb-ı Hakk'ın.
Her lâhn-ı latîf-i rikkat-efzûd
Bir namesidir rübâb-ı Hakk'ın.
Hep tab'a safâ veren bedâyi'
Yâ Rabbi! Sana değil mi râci'?

Şânınla azîm sen ki olmuş
Her zerreye mün'atıf cemâlin.
Allâm ü hakîm sen ki olmuş
Her zerrede müncelî meâlin.
Hallâk-ı kerîm sen ki olmuş
Her zerrede müntabi' celâlin.
Nûrunla sen olmasan nümâyan,
Zulmette kalırdı hep bu ekvan!

Eşyâda tenâsül ü tevâlüd
Hükm-i cereyân-ı hikmetindir.
Fıtratte temâyül ü teveddüd
Feyz-i sereyân-ı rahmetindir.
Âlemde şu muttasıl teceddüd
Hep sun'-ı kemâl-i kudretindir!
Sübhâneke ey müessir-i kül!
Sübhâneke ey müdebbir-i kül!

Mevlûd neden harîs-i mâder?
Mâder ne için esîr-i nev-zâd?
Âyâ ne safâ bulup da duhter
Olmuş kuzusuyle ünse mu'tâd?
Fermân-ı muhabbete ser-â-ser
Fıtrat neden oldu böyle münkad?
Yâ Rab sana doğru fikri i'lâ,
Etmez mi bu cenneti temâşâ!

MANZÛME

Şu nazlı levhayı seyret
Ova sanki cennete bürünüyor
Şu yeni tarzdaki hayâli düşün
Bu yolda daha parlak bir şiir gördün mü?
Şu hazin nağmeyi dinle
Üstad ne sanat icra etmiş
Bunu bir başkasına bağlamak hatâdır
O Allah'a âittir

Hayranlıkla sıvanmış her güzel nakış
Allah'ın bir görünüşüdür
Felsefeye bulanmış her güzel şiir
Kur'ân*'ın bir nüktesidir*
Merhamet artırıcı her güzel ezgi
Hakk'ın sazının bir nağmesidir
Hep yaradılışa safa veren güzellikler
Yâ Rabbi! Sana dönmüyor mu?

Şânınla büyüksün
Güzelliğin her zerreye yönelmiş
Âlim ve feylesofsun
Meydana getirdiklerin her zerrede görünmüş
Merhametli yaratıcısın
Ululuğun her zerrenin tabiatinde var
Sen nurunla görünmesen
Bütün kâinat karanlıkta kalırdı

Yaratıklarda üreme ve doğum
Senin bilginin akışı gereğidir
Yaradılıştaki eğilim ve sevgi
Senin rahmetinin yayılan bolluğudur
Âlemdeki şu sürekli yenilenme
Hep senin kudretinin olgun eseridir
Allah, ey her eserin sahibi
Allah, ey her düşüncenin sahibi

Annenin çocuğuna düşkünlüğü neden?
Anne niçin çocuğunun esiri?
Acaba kız ne safa bulup da
Kuzusuyle yakınlığa alışmış?
Sevginin kanununa tamamen
Yaradılış neden böyle boyun eğdi?
Yâ Rab sana doğru fikri yükselen
Cenneti seyretmiş olmaz mı?

Cennetten uçup semâya bir hûr
Burc-ı Hamel'e tekabül etmiş.
Yâhud ki düşüp zemîne bir nûr
Kız sûretine temessül etmiş,
Bir nazlı kuzu olunca manzûr
Âmîzeşine temâyül etmiş.
Göğsünde tutup o nev-hayâtı
Eyler şu zemîne iltifâtı:

"Ey körpe kuzu vefâ-güzîn ol,
Kaçma o kadar seni sevenden.
Terk ile tevahhuşu emîn ol,
Gelmez sana bir hasar benden.
Çık sîneme çık da dil-nişîn ol,
Kes rağbetini biraz çemenden.
Kehvâre sana kucağım olsun.
Bâlîn-i serin yanağım olsun.

Ey mûnis-i can nedir bu efgan
İncitti mi kollarım vücûdun?
Nevhanla derûnum oldu sûzan
Âteşli midir senin sürûdun!
Gönlümde melâl eder nümâyan
Sâkin nazarındır nümûdun,
Bîzar mısın muhabbetimden
Rencîde misin harâretimden

Artar heyecân-ı kalb-i zârım
Tuttukça seni cenânım üzre.
Bûs etmede kalmaz ihtiyârım
Sürdükçe yüzün dehânım üzre.
Me! Me! deyişin alır karârım
Geldikçe bu söz lisânım üzre:
Sînem ne olurdu südle dolsa
İrzâına iktidârım olsa!

İrzâına çâre yoksa bârî
Hemşîren olup seninle gezsem.
Bilmem ki neden bu mihr-i sârî
Bilmem ki neden bu şevk-ı mülhem?
Ettirmez idim enîn ü zârı
Olsaydım eğer seninle hem-dem.
Mâder fakat istemez ayırmak
İster seni kendisi kayırmak.

Cennetten göklere bir huri uçup
Kuzu Burcu (Balier)'yla karşılaşmış
Veya yere bir nur düşüp
Kız şekline girmiş
Bir nazlı kuzu görünce
Uysallığına yönelmiş
O yeni doğmuş kuzuyu kucaklayıp
Şöyle iltifat eder:

"Ey körpe kuzu, vefalı ol
Kaçma o kadar seni sevenden
Vahşîliği bırak, güven,
Bundan sana bir zarar gelmez
Kucağıma çık da gönlümde otur
Yeşilliğe olan rağbetini biraz kes
Kucağım sana beşik olsun
Başının yastığı yanağım olsun

Ey cana yakın hayvan, nedir bu inlemeler
Kollarım vücudunu mu incitti?
Ağlayışından içim yandı
Senin şarkın ateşli midir
Gönlümde melâl uyandırır
Sakin bakışındır görünen
Usandın mı muhabettimden
Kırgın mısın sıcaklığımdan

Ağlayan kalbimin heyecanı artar
Seni cennetimin üstünde tuttukça
İradesizce öperim
Yüzün ağzıma sürdükçe
Me! Me! deyişinden rahatsız olurum
Bu söz dilime geldikçe:
Göğsüm ne olurdu sütle dolsa
Doyurmaya gücüm yetse

Doyurmanın yolu yoksa, bari
Kızkardeşin olup seninle gezsem
Bilmem ki yayılan bu güneş neden
Bilmem ki, ilham veren bu ışık neden?
Ağlatıp inletmezdim
Seninle dost olsaydım
Fakat annen senden ayrılmak istemez
Seni kendisi kollamak ister

Ey mâder-i mihriban ne dersin,
Hiç kaldı mı firâka tâkat?
Feryâda niçin kıyâm edersin
Hâlinde aman nedir o haşyet?
Sabret kuzunu alır gidersin,
Havf u halecan bulur nihâyet.
Hep ayş-ı safâda âdet üzre
Geçsin gününüz saâdet üzre

Ey şefkatli anne, ne dersin
Ayrılığa hiç takatin kaldı mı?
Niçin feryada kalkışıyorsun?
Aman, hâlindeki o korku nedir?
Sabret, kuzunu alır, gidersin
Korku ve çarpıntı son bulur
Hep safanın yaşanması âdet olsun
Günleriniz mutlu geçsin

Kandır şu garîbi şîr-i nâba,
Gezdir derelerde şâdgâm et.
Firkatle düşürme ıztırâba,
Âsâyiş-i bâlin iltizâm et.
Emniyyetin olmasın kelâba,
Hıfzında bunun sen ihtimâm et.
Lâkin bu demin sonu hazandır,
Encâmı düşünme ki yamandır!"

Şu garibi kandır saf süte
Derelerde gezdirip mutlu et
Ayrılık derdiyle acı çektirme
Kolunun altında huzuru bulmasını sağla
Köpeklere güvenme
Onu korumakta sen özen göster
Lâkin bu mevsimin sonu hazandır
Sonunu sakın düşünme, çünki yamandır!"

İstanbul fî 21 Haziran sene 1298

Recâi-zâde M. Ekrem

Mir'ât-i Âlem, Nu.9, 28 Şâban 1299; *"Tasvir"*, **Zemzeme-I**, İst., 1299, Matbaa-i Ebuzziyâ, s.8-14.

Bu levha nedir?

Bedâyi-i sanâyiin (sanat güzelliklerinin) zübdesi (en seçkini) addolunan şiirin.. mûsikînin.. nakşın âheng-i lûtf-ı imtizâcından (uyumunun lûtfettiği ahenginden) sevad-pezîr-i şevk-ı tecellî (talihin parlamasının karanlığı) olmuş bir nağmedir.

Bir nağmedir – ki gözle işitilir!.. Bir şiirdir – ki gözle okunur!.. Bu bir tasvirdir ki şiir yazar.. şiir terennüm eder!..

Hüsnü(güzelliği) aşka perestar (hizmetçi) gösterir bir nağme-i garrâ (parlak nağme) aşkı hüsne talebkâr gösterir bir şi'r-i çeşm-ârâ (gözü süsleyen şiir) varsa işte bu tasvirdir.

Hüsn bir hüsn-i müteessir – ki ahzân-ı aşk (aşkın hüzünleri) içinde tesettürden (kapanmadan) hazzediyor!... Aşk bir aşk-ı mütefekkir (düşünen aşk) – ki envâr-ı hüsn (güzelliğin nurları) içinde taayyünden (görünmeden) hoşlanıyor!...

Sevdâ-zede bir kız ki esrâr-ı kalbine mahrem ettiği rübâbının ihtizâzât-ı nagamâtına (nağmelerinin titremelerine) tutunarak hevâ-yı nesîmînin (seher yelinin) temevvücâtı (dalgalanmaları) içinde fezâ-yı lâ-yetenâhîye (sonsuz uzaya) doğru uçup giden ihtisâsât-ı rakîkasını (ince duygularını) nazarıyle teşyî' (uğurlama).. fikriyle tâkib ediyor! İşte o levha budur.

Hayır! Hazin bir kız..nazlı bir sevdâ.. beliğ(güzel) bir nağme.. lâl (dilsiz) bir şiir.. bunlar cihân-ı letâfetin nihâyetsiz güzellikleri içinde daha başka türlü güzelliklerdir ki hepsi de kudret-i fâtıranın (yaratıcı gücün) eseridir. San'atin hüneri bu güzellikleri –şübhe yok ki yine bir acz-i mutlak ile– taklide çalışmaktan ibârettir.

Mâmâfih san'atin bu acz-i mutlak içinde bile göstermeğe muvaffak olacağı âsâr-ı i'caz (mucize eserler) ne derecelere kadardır?.. Bunu anlamak için levhayı yalnız temâşâ etmek kâfî değildir.. okumak.. dinlemek dahi muktezîdir (gereklidir)!..

Recâi-zâde M. Ekrem

Ser**vet-i Fünun**, Nu.251, 21 Kânûn-ı evvel 1311.

KOPARMA!

Ne can-şikâr çiçekmiş şu verd-i nâzik-ten
Ki hüsnü müncezib etti senin gibi güzeli!
Masûn-ı dest-i taarruz mu kalmadır emeli
O rikkat-âver-i dil muhteriz gülüşlerden?
Hevesli bir gülü soldurmada safâ yoktur..
Koparma! Gülşen-i hüsnünde güllerin çoktur.

Onun da kendi hayâtınca yok mudur acabâ
Nasîb-i endeği aşkın tecelliyâtından?
Bütün ümîdi kadar bir kızın hayâtından
Güzel değil mi cebîninde titreyen sevdâ?
Dokunma! Solmayacak bir şükûfe-i terdir..
Koparma! Belki gelindir. Ümid-perverdir.

Evet! Zavallıcığın ömrü pek muvakkattir..
Fakat bekası kadar bâri şâd-kâm olsun.
Hazin hazin gülerekten yavaş yavaş solsun..
Bilir misin? Bu da fânîye bir saâdettir.
"Çiçek!" diye sevinip de severken incitme..
Koparma! Bir hevese bir gülü fedâ etme.

Güzel gelir bana gayet.. gelin gibi öyle
Durursa bir gül-i ter sîne-i nihânında.
Şebâb-ı handeler ettikçe rûy-i âlinde
"Dokunmayın bana zîrâ..." demez mi? Sen söyle.
Dokunma! İşte bu da mest-i kâm bir güldür..
Koparma! Nev'ine gadr eylemek sana züldür.

Revâ mı bir çiçek etsin imâte bir çiçeği?
Gülersin âh! Benim hüsnümün sabâvetine..
Demez mi hiç sana kalbin –bakıp tarâvetine–
Ki: "Geçti kaç seherin kim bilir buna emeği!
Tabîatin bu da nev-reste bir güzel kızıdır..
Koparma! Bir gülü kırmak bana büyük darbdır."

Yanında çırpınırdı zavallı bir kelebek
Beyân-ı derd-i muhabbetle nâ-şekîbâne..
Rakib sandı seni şübhesiz ki dîvâne
Hazîn bir âh gibi uçtu gitti kahr ederek.
Yazık! Şu âşık-ı âvâre derd-nâk olacak..
Koparma! Gül kırılırsa o da helâk olacak.

Şu gonce –zannederim– hâher-i yegânesidir..
Himâyesinde bunun perverişle kâm alacak.
Düşün.. o hâher-i bîçâre şimdi tek kalacak
Nihâl-i nevdeki rûhü'ş-şebab lânesidir!
Güzelse mahv beni mûcib midir bu hüsn–i kusur?
Koparma! Gonce-i ne-şüküfte olmasın meftur.

Kopardın öyle mi? Tak bâri göğsüne gülünü..
Harâretinle solup gitmesi muvâfıktır.
Düşünce pâyine bî-reng ü rûh lâyıktır
Ki hasr edip ona bir lâhzacık teemülünü
Uçuk cemâline baktıkça gözlerin dolsa..
"Koparma!" hâherine kâfil-i aman olsa!

4 Teşrîn-i evvel 312

Recâî-zâde M. Ekrem

Servet-i Fünun, Nu. 293, 10 Teşrîn-i evvel 1312.

KOPARMA!

Şu nazik tenli gül ne gönül avlayıcı bir çiçekmiş
Ki güzelliği senin gibi bir güzeli bile çekti
Emeli, saldıran ellerden korunmak mıdır
Yoksa gönle acıma hissi veren gülüşlerden sakınmak mı?
Açmaya hevesli bir gülü soldurmakta safa yoktur
Koparma! Güzelliğinin bahçesinde güllerin çoktur

Acaba onun da kendi hayatınca yok mudur
Aşkın görünümlerinden azıcık nasibi?
Bütün ümidi kadar bir kızın hayatından
Güzel değil mi alnında titreyen sevda?
Dokunma! Solmayacak bir taze güldür
Koparma! Belki gelindir. Ümit beslemektedir

Evet! Zavallıcığın ömrü pek kısadır
Fakat ömrü kadar bari mutlu olsun
Hazin hazin gülerek yavaş yavaş solsun
Bilir misin? Bu da ölümlüye bir mutluluktur
"Çiçek!" diye sevinip de severken incitme
Koparma! Bir hevese bir gülü feda etme

Güzel gelir bana gayet, gelin gibi öyle
Durursa bir taze gül gizli göğsünde
Gülüşün gençliği pembe yüzünde ettikçe
"Dokunmayın bana zira..." demez mi? Sen söyle
Dokunma! İşte bu da mutluluktan mest olmuş bir güldür
Koparma! Cinsine zulmetmek seni alçatır

Yakışır mı, bir çiçek bir başka çiçeği öldürsün?
Gülersin âh! Benim güzelliğimin çocukluğuna
Demez mi hiç sana kalbin –bakıp tazeliğine–
Ki: "Kim bilir kaç seherin buna emeği geçti
Tabiatin bu da yeni yetişen güzel bir kızıdır
Koparma! Bir gülü kırmak bana büyük darbedir"

Yanında çırpınırdı zavallı bir kelebek
Muhabbet derdini anlatmak için sabırsızca...
Şübhesiz ki rakip seni deli sandı
Hazin bir âh gibi uçtu gitti kahrederek
Yazık! Şu âvâre âşık dertlenecek
Koparma! Gül kırılırsa o da yok olacak

Şu gonca –zannederim– tek kızkardeşidir
Onun himayesinde yetişmekle mutlu olacak
Düşün.. o çaresiz kardeş şimdi yalnız kalacak
Taze fidandaki gençlik ruhu yuvasıdır
Güzelse, bu kusuru yüzünden yok edilmesi mi gerekir?
Koparma! Açılmamış gonca kederlenmesin

Kopardın öyle mi? Bari göğsüne tak gülünü
Sıcaklığınla solup gitmesi uygundur
Renksiz ve ruhsuz hâliyle ayağına düşmeye lâyıktır
Ki bir an için düşünceni ayırıp
Solgun yüzüne baktıkça gözlerin dolsa
"Koparma!" sözü bari kardeşi için aman dileyişin kefili olsa!

NAKŞ-I NAĞMEKÂR

Çekmiş önüne gergefini bak şu güzel kız
–Saçlar dağınık.. sîne açık.. hâl perîşan–
Âvâre terennümler ile nakşına dalmış.

Eğmiş ser-i nâzendesini.. kalbine mâil..
Düşmüş zenah ü gerdene bir zıll-i semen-sâ.
Râz-ı dilini anlatıyor hey'et-i sîmâ
Olmuşsa da kirpikleri çeşmânına hâil.

Bir sevdiği var mutlak.. onu fikrine almış..
Dûşîze beyânât ile –perverde-i vicdan–*
Takrîr ediyor derd-i garâmı halecansız.

Yanında bir sepet çiçek ki neşr-i nefha-i bahar
Eder. O nefhadan olur cenân ü rûhu neşve-yâb.
Önünde bir yığın ipek ki renk renk ve şûle-tâb
Nigâh-ı intihâbına durur rehîn-i intizar.

O dem-be-dem düşünmeler nişâne-i melâlidir.
O gamlı gamlı nağmeler terâne-i hayâlidir..
O ibtisâm-ı tîz-per ki durmadan uçar kaçar
Remîde bir hümâ-yı âşiyâne-i cemâlidir..

Âheng-i ıttırad ile sâid gider gelir..
Eyler idâre iğneyi nâzik enâmili.
Dîger elin de hizmeti altında gergefin.

Kimin huzûr-ı fikridir eden bu rûhu nağmekâr?
Kimin fütûr-ı hicridir veren bu hüsne inkisâr?
Niçin bu rütbe i'tinâ bu tâze nakş-ı dil-keşe?
Aceb kimin nasîbidir bu yâdigâr-ı müşg-bâr?!..

San'at –ki sevk-ı şevk-ı tabîatle yükselir–
Seyret ne ince hiss ile olmuş muhayyeli
Bir böyle nazlı şi'r-i samîmî-i azrefin!..

Recâi-zâde Ekrem

* Yâhud:

Dûşîze beyânât ile..şermende..girîzan
İkrâr ediyor aşk-ı nihânı heyecansız.

Servet-i **Fünun**, Nu.308, 23 Kânûn-i sânî 1312.

NAĞMELİ NAKIŞ

Bak şu güzel kız, önüne gergefini çekmiş
–Saçları dağınık, göğsü açık, hâli perişan–
Başıboş şarkılar mırıldanarak nakışına dalmış

Nazlı başını eğmiş, kalbine doğru eğilmiş
Çenesine ve gerdanına yasemin renginde bir gölge düşmüş
Yüz hatları gönül sırrını anlatıyor
Kirpikleri gözlerine perde olmuşsa da

Mutlaka bir sevdiği vardır, onu düşünmekte...
*Vicdanı bakire açıklamalar ile besler**
Aşk derdini çarpıntısızca anlatıyor

Yanında bir sepet çiçek ki, baharın kokusunu yayar
O kokudan bahçesi ve ruhu neşelenir
Önünde renk renk ve ışıklar saçan bir yığın ipek
Seçici bakışına gözaltı rehini olarak durur

O zaman zaman düşünmeleri melâlinin işaretidir
O gamlı gamlı nağmeleri hayâlinin ahengidir
O hızlı kanat çırpan gülümsemesi durmadan uçar kaçar
Güzellik yuvasının ürkmüş Hüma kuşudur

Ritmin ahengiyle kol gider gelir
Nazik parmak uçları iğneyi idare eder
Diğer el de gergefin altında çalışır

Bu ruha şarkı söyleten kimin düşünülmesidir?
Bu güzelliğe kırıklık veren kimin ayrılık kederidir?
Gönül çeken bu yeni nakışa bu kadar özen niçin?
Mis kokulu bu yadigâr acaba kimin nasibidir?

Sanat –ki tabiatin isteklerinin yöneltmesiyle yükselir–
Seyret, ne ince bir hisle olmuş hayâl gücü
Böyle bir zarifin samimi şiiri

* *Bakire açıklamalar ile.. utangaç.. kaçan*
Gizli aşkını heyecansızca açıklıyor

NEV-BAHAR

Bir serv-i tâze-res gibi endâm-ı dilberi
Sebzîn-i libâs-ı hurrem ü şâdîyle bahtiyar...
Geysû-yı zer-feşânı ile nâzenîn seri
Nârin... Zarîf omuzları üstünde perukarı...
Nâzende bir hırâm ile bağlarda çîn-i seher
İncitmeden çemenleri geşt ü güzâr eder.
Kimdir bu hüsn-i ter?

Doğmuş henuz tabîatin âguş-ı nâzına
Mest-i garâm-ı hande-i nevrûz-ı işveden.
Hayran bütün tecellî-i sevdâ-nüvâzına
Kühsâr ü meşcer.. âb-ı revan..kuş..çiçek.. çemen..
Reng-i şafak..letâfet-i mînâ-yı âsumân
Hayrân evet! Cemâline hayran zemîn..zaman.
Kim bu hûr-ı ân?

Pür–cûşiş-i emel yetişir reh-güzârına
Takbîl-i pây-i nâzı için cûy-i bî-karar
Mazhar düşünce tal'at-i pertev-nisârına
Envâr içinde dalgalanır eyler ibtidar
Takrîre mâcerâ-yı firâkı hazîn hazîn.
Söyler misin mürüveten ey cûy-i dil-nişîn!
Kimdir bu nâzenîn?

Hasretle titreşir seri üstünde –pür-güher
Tâcü'l-arûs olur ona– asgân-ı jâledâr.
Şûhâne sarkarak saçın bağteten öper
Şermende bir şükûfe-i rengîn ü müşg-bâr.
Makbûl olur bu cilvegeh-i handân ü şâdmân
Mahfîce gönderir ona gül-bûse-i dehân
Kim bu mihribân?

Müjgânı bâr olur gibi çeşm-i kebûduna
Bî-tâb atar ufuklara baygın nigâhını.
Rûh-ı tabîatin nakarât-ı sürûduna
Âheng edip rübâb-ı nagam-sûz-ı âhını
Dinler o mûsikî-i hazîni ferîh ü şâd
Farz eylerim revân-ı tarab-nâk-i bâmdâd
Kim bu zühre-zâd?

Parlar yüzünde aşk u şebâbın nezâheti..
Var nisbeti bu hüsn-i bedîin meleklere.
Firdevsten nümûne ser-â-pâ hey'eti..
İhsâs-ı hasret etmesi bundan çiçeklere..
Meftûnu her şükûfe-i rengîn-i bî-bahâ
Celb-i nigâh-ı rağbetine eyler i'tinâ.
Kim bu dil-rübâ?

Peygule-zâr-ı meşceri etmekte pür-tanîn
Bir güft ü gûy-i velvele-engîz-i nağme-zâ.
Sevdâlı bir terâne.. ya sûzişli bir enîn
Terdîf edip sorar mütehâlik şegaf–nümâ:
–Eşcâr-ı sâye-güstere bâd-ı çemen-nüvâz..
Ezhâr-ı işve-pervere murgan-ı nâle-saz–
"Kimdir bu mihr-i nâz?"

Eyler kıyâfetinde ayân-ı seher eder gibi
Her nükte-i zarâfetini bî-vefâların.
Koynunda mı yatar acabâ yâr-i gaibi
Âvâre seyr-i firkat olan mübtelâların?..
Dîdârına bakan duyar elbette bir elem..
Îkaz eder o bende de bir his ki söylemem.
Kim bu gonce-fem?

Güller gibi dehânını gördükçe hande-ver
Sürsün –derim– hayât-ı rebîîsi kâmrân.
İhtâr eder fakat bana –efsûs!– o handeler
Bir gün hazîn hazîn akacak girye-i hazân!
Eylûl.. evet! O şimdi uzaklarda bir hayâl..
Hasretle ben yine düşünür eylerim suâl:
Kimdir bu nev-nihâl?

Enfâs-ı nefha-bârı yayılmakla sû-be-sû
Pür-neşve-i hayât uyanır her kemîn-i nebât.
Germî-i nazresiyle edip kesb-i reng ü bû
Envâr-ı hüsnünü öper ezhâr-ı nev-hayât.
Kimdir bu nazlı hârika-perdâz işvekâr?
Ey rûhum âşinâsı çıkan? Sen misin o yâr?
Oh!.. Nev-bahâr...

Recâi-zâde M. Ekrem

Musavver Fenn ü Edeb, Nu.1, 11 Mart 1315. **Münif Paşa'nın kızı Fıtnat Hanım'ın** bugün **Dündar Akünal'da** bulunan bir tablosu da bu resmi andırıyor; **Selim Çınay'daki** bir pano da...

İLKBAHAR

Dilberin endamı yeni yetme bir servi gibi
Mutluluk giysisinin yeşil rengiyle bahtiyar
Altın pırıltıları saçan saçlarıyle nazlı başı
Narin... Zarıf omuzları üstünde şalı
Nazlı bir yürüyüşle bağlarda seheri toplar
Çimenleri incitmeden dolaşır
Bu taze güzellik kimdir?

Tabiatin naz kucağına henuz doğmuş
İşve nevruzunun gülümseyişinin aşkıyle mest
Sevdayı okşayan görünüşüne tamamen hayran
Dağ ve orman, akan su, kuş, çiçek, yeşillik,
Şafağın rengi, göğün mavisindeki güzellik
Evet, toprak, zaman onun güzelliğine hayran
Bu güzellik hurisi kim?

Emelin coşkusuyle yolunun üstüne çıkar
Nazlı ayağını öpmek için, yatağı belirsiz bir ırmak
Kaynağı onun ışık saçan yüzü olunca
Nurlar içinde dalgalanır, hızla başlar
Ayrılık macerasını hazin hazin anlatmaya.
Ey gönle yerleşmiş ırmak, insaniyet namına söyler misin?
Bu nazlı kız kimdir?

Başı üstünde hasretle titreşir mücevher dolu
Gelin tacı olur ona çiğ düşmüş dallar
Cilveyle sarkarak ansızın saçını öper
Mis kokulu ve renkli, utangaç bir çiçek
Mutluluk ve gülüşün bu mekânı kabul görür
Gizlice ona ağzının gül renkli öpücüğünü yollar
Bu güzel kız kim?

Mavi gözlerine kirpikleri yük olur gibi
Ufuklara mecâlsizce baygın bakışlar atar
Tabiatin ruhunun türkü nakaratına
Âhının yakıcı nağmeli sazını katıp
O hazin müziği mutlu dinler
Seher vaktinin sevinçli geçişi farz ederim
Kim bu Venüs'ün kızı?

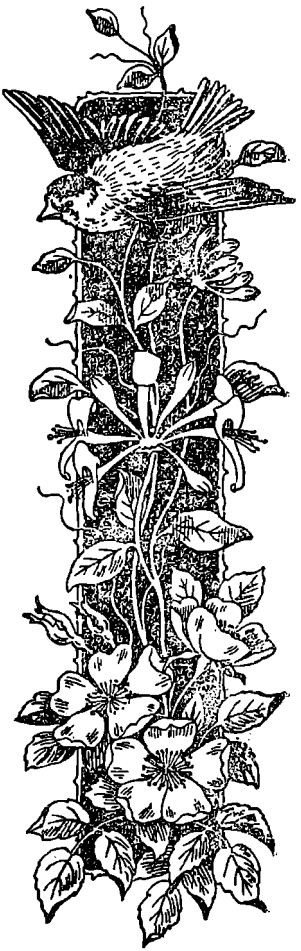
Yüzünde aşkın ve gençliğin parlaklığı
Bu güzeli meleklere nisbet etseniz yeridir
Baştan ayağa görünüşü cennetten çıkma bir örnektir
Çiçeklere hasret çektirmesi bundandır
Değer biçilemeyen renkteki her çiçek onun meftunudur
Onun ilgisini çekmeye çalışır
Kim bu gönül alıcı?

Korunun kuytu köşeleri çınlatmakta
Nağmeden doğan gürültülü bir lâf, söz
Sevdalı bir melodi veya ateşli bir inleme
Deliler gibi sevdiğini gösteren bir aceleyle sorar:
–Gölgeli ağaçlara otları okşayan ruzgâr–
"Kimdir bu nazlı güneş?"

Kıyafetiyle seher vaktini gösterir gibi
Vefasızları her zarif nüktesini
Kayıp sevgilisi acaba koynunda mı yatar
Ayrılık derdiyle yollara düşen serseri düşkünlerin?
Yüzüne bakan elbette elem hisseder
Bende de bir his uyandırır ki, söylemem
Kim bu gonca ağızlı?

Güller gibi ağzını da gülerken gördükçe
Ömrünün baharını mutlu sürsün, derim
Yazıklar olsun ki, o gülüşler bana hatırlatır
Keder gözyaşları günün birinde hazin hazin akacak
Eylûl, evet, o şimdilik uzaklarda bir hayâl
Yine de ben hasretle düşünüp sorarım:
"Kim bu taze fidan?"

Güzel kokulu nefesleri yer yer yayılmakta
Her küçük bitki hayatın keyfiyle dolu uyanır
Bakışının sıcaklığıyla renk ve koku kazanıp
Yeni canlanan çiçekler güzelliğinin nurlarını öper
Kimdir bu işveli, nazlı harika kız?
Ey ruhumun tanıdığı çıkan, sen misin o sevgili?
Oh!.. İlkbahar

Kollarım koptu âh!... Bittim aman
Su değil sanki kurşun, illallah!
Dizlerimde bırakmadı derman
Evimiz de uzak, ne yapmalı âh!

"Çamaşır var" diye bugün erken,
Kocaman bir kazan hazırlandı.
Ağlasam çok mu şimdi öfkemden,
Küçücük ellerim nasırlandı!

Atayım yengeme kaçıp gideyim
Beni gayet sever o, eşfaktır.
Haydi birkaç gün ihtifâ edeyim,
Yine lâkin, dayak muhakkaktır!

Nâbi-zâde Nâzım

Servet-i Fünun, Nu.5, 1 Nîsan 1307. Derginin sahîfe numarası olmayan ilâvesidir. Aynı resim için **Mehmed Celâl** de "*Pek Muztarib!*" başlıklı bir mensur şiir yazar (**Hazine-i Fünun**, Nu.21, s.127-128). Büyük dergiler, kullandıkları klişeleri daha küçük dergilere sattıkları için, aynı tabloya değişik dergilerde, değişik şiirlerin söylendiği olur.

eşfak: çok şefkatli/ *ihtifâ:* gizlenme

Ne hoş yaratmış Allahım... Bakın şu hasbanın hele
Bunun kadar güzel çiçek geçer mi bir daha ele
Ne dil-nişîn durur, takılsa sînesinde ablamın;
Çayırların içinde ser-firâz idi bu kadd ile
Daha ziyâde vasfa bir söz işte gelmiyor dile;
Ne revnakı, ne rengi, ne nezâket-i edâsı var.
Tarâvet-i cemâli var, vakarı var, safâsı var.
Çiçeklenir cemâli neş'eler içinde ablamın.
Bu bû ile, bu nâz ile, bu hande-i zarîf ile
Bebeklerim kadar hulâsa zevkı var, bahâsı var.

Nâbi-zâde Nâzım

Servet-i Fünun, Nu.6, 8 Nîsan 1307; **Hazîne-i Fünun**, Nu.8, 19 Ağustos 1309.

dil-nişîn: gönle yerleşen/ *ser-firaz:* başı dik/ *kadd:* boy/ *revnak:* güzellik/ *tarâvet-i cemâl:* taze güzellik/ *bû:* koku/ *hande-i zarif:* zarif gülüş.

TESELLÎ

İki kalb, hissiyât-ı mütekabile-i hazînâneden (hüzünlüce karşılıklı duygulanmalardan) pür-heyecan. Fakat biri vâkıf-ı esrar (sırları bilir) değil. İki çeşm-i saf (saf göz), enzâr-ı mütenâzıra-i garîbâne (garipçe birbirine bakışlar) ile nigeran (bakan), lâkin biri gördüğü bir levha-i elîmi nâkil (aktaran) değil, iki dimâğ-ı mâsum efkâr ü âlâm-ı fâniyye (fâni ölümler ve fikirler) içinde galtan (yuvarlanan), fakat birindeki teessür çehresinde intihâ-yı hayâta (hayatın sonuna) kadar devam edecek bir tebessüm-i garib husûle getirmiş, hâher-i nev-resîdesinin (yeni yetişen kızkardeşinin) nazar-ı sâfını ihlâl eylemiş.

Dirseğini kanepenin üstüne dayamış, çenesini avucu içine almış, karşısındaki refîka-i hayâtı (hayat arkadaşını) mütâlâa ediyor. Nazarındaki şiddet-i elîmâne, zihnindeki girdbâd-ı efkârı (fikirlerinin girdâbını), vechindeki (yüzündeki) alâmet-i yetîmâne (yetimce işaretler), kalbindeki tenhâyî-i garîbi (garip yalnızlığı) anlatıyor. Bir meşîme-i mâderde (ana rahminde) büyüdüklerini, bir dîde-i dikkat (dikkatli bakış) önünde perveriş bulduklarını (yetiştiklerini), bir ağzın bûselerine; bir kalbin ümidlerine, bir zihnin endîşelerine, bir vücûdun takayyüdât-ı dâimesine (sürekli bağlarına) hedef olduklarını düşünüyor.

Fakat o sâhibe-i meşîme (dölyolunun sahibi) terbiyetgâh-ı ebedîye (ebedî okula) dönmüş, o dîde-i dikkat menâzır-ı uhreviyyeye (âhiretten manzaralara) dalmış, o ağız mükâlemât-ı bâkıyyeyi (ölümsüz konuşmaları) nâkil (aktaran), o kalb iki perverde-i hayâtını (hayatıyle beslediğini) unutmuş, o zihin gubâr-âlûd-ı fenâ olmuş (yokluğun tozuna bulanmış), o vücud türâbın efʿâl-i muhribânesi (toprağın tahrip edici eylemleri) arasına karışmıştır, işte bunu anlatamıyor. O fikr-i sâfı tesellî etmek istiyor. Mümkün değil!

En nihâyet karâr-ı müteselliyâneyi (teselli veren sonucu) buldu. Kendi kucağının da ona kucağı kadar eşfâk-ı hâmiyâneyi (koruyan şefkatleri) cilvegâh (görünen yer) olacağını hissetti. Lâkin birdenbire muztarib oldu. Zîrâ o âguş (kucak), berekât-ı re'fetiyle (acıma duygularının fazlalığıyle) ikisini de dil-sîr eylemiş (doyurmuş) idi. Kendisini ya kim tesellî edecek?

Hayli düşündü. Bundan böyle dalacakları hayât-ı ictimâiyyeyi (sosyal hayatı) tedkik eyledi. Netîcesinden mütesellî oldu:

Bana hâherim (kızkardeşim) bir tesellî-i mücessem (gerçek teselli) olacak, o benim hem refîka-i hayâtım (hayat arkadaşım) hem de mültecâ-yı hissiyâtım (duygularımın sığınağı) olacaktır diyerek topladığı çalı çırpıyı kendi dûş-ı himmetine (gayretli omuzuna) aldı. Doldurduğu testiyi kardeşinin dest-i gayretine (gayretli eline) uzattı.

Ahmed Râsim

Servet-i Fünun, Nu.8, 2 Mayıs 1307.

MÜTÂLÂA

Ser bâlîni (baş yastığı), bin türlü muhâcemât-ı hayât (hayatın hücumları) arasında zebun (güçsüz) kalan beynine neşîmen-i istirâhat (dinlenme yeri) olmuş, sol kolu o merkez-i hayâta bir istinadgâh-ı tabîî (tabi dayanak) vaziyetini almış, serildiği firâş-ı endîşe-i ferdâ (gelecek endişesinin yatağı) ile yorulmuş vücûduna âguş-ı kabûl (kabul kucağı) açmış, sol eli vekayi-i yevmiyyeyi (günlük olayları) hâkî (hikâye eden) bir sahîfe tutmuş, gözleri cihânın hâdisât ü şuûnât-ı vâkıasını (gerçek olaylarını) mütâlâaya dalmış fakat henuz o ser bâlînde kurumayan terler asabî lerzelerle müteharrik (titremelerle oynayan) kol, intizâm-ı evvelini (önceki düzenini) kaybeden yatak, o sahîfe-i hayat dünyâda her türlü teessürü îcad ve ru'yete (görmeye) vâsıta olan gözler, alnına zülüf hâlinde, omuzuna sâye-i kesif (koyu gölge) sûretinde düşen saçlar, kabiliyyet-i teessürünün âyîne-i in'ikâsı (yansıdığı ayna) olan o meânî-i vechiyye (yüzün mânâları) geçirdiği hâb-ı ıztırâbı (acı uykuyu) anlatıyor.

Teni, câme-hâb-ı istirâhati (dinlenme geceliği) içinde üzülmüş, gözü henuz ahz ettiği mestî-i bîdârîden (uyanık uyuşukluktan) süzülmüş, geceleyin örtündüğü pûşîde-i sefîd (beyaz örtü) tâ beline kadar düşerek sînenin nîm-mestûr (yarı örtülü) bir levha-i inkişâfını arz eylemiş. Lâkin henuz o tende galeyan üzre bulunan hûn-ı heyecan (heyecandan kan yürümesi), o mestî-i bîdârî (uyanık sarhoşluk) arasından nümâyân olan (görünen) enzâr-ı müstereddide (tereddütlü bakışlar), o levha-i inkişâfın sol tarafında gayr-ı muntazam sûrette darebân eden (çarpan) kalb geçireceği eyyâm-ı azâbı (acılı günleri) ihtar ediyor.

Aceb o dimağ-ı muztarib o sahîfe-i vekayii (gazeteyi) anlıyor mu, o sâid (kol) sarsıldığı lerzeleri (titremeleri) hissediyor mu, o gözler vekayi-i câriyyeyi (geçen olayları) görüyor mu, o sîne, o kalb, o ten birkaç zamandır kaybettiği istirâhat-i hissiyyeyi taharrî ediyor (arıyor) mu? Heyhat!

Dimağ kendi meşguliyetine, göz kendi arzûsuna muvâfık (uygun) birşey arıyor. İşte buldu. Nazar-ı dikkati bir anda şu satırlar üzerine mün'atıf oldu (çevrildi):

"Hayat bir kitâb-ı tabîîdir. Üç fasl-ı mahsûsu vardır: Biri fasl-ı sabâvet (çocukluk çağı) ki âmâl-i tıflâneyi (çocukça emelleri), diğeri fasl-ı şebab (gençlik çağı) ki kuyûd-ı hayâtiyyeyi (hayat bağlarını), üçüncüsü de fasl-ı tekemmül (olgunluk çağı) ki mütâlâa-i fikriyyenin isâbetini tâyin eder.

Fakat bu kitâb-ı tabîî bi-nefsihi (kendi kendine) mütâlâa edilmez. Yazılır. Esas tahriri (yazılması) diğer kütüb-i tabîiyyeyi (tabii kitapları) mütâlâa etmektir."

Ahmed Râsim

Servet-i Fünun, Nu.10, 16 Mayıs 1307.

— Kardeşim! Elin elime değdikçe kalbim sevinçle doluyor. Hele seni her kucaklayışımda duyduğum tesellîyi bir yerde bulamıyorum. Saçlarından yüzüm hazzediyor. Lâkin kederini saklama. İşte yalnızız. Söyle.

— Ben bu kederi söyleyemeyeceğim. Zîrâ ikimiz de ağlayacağız.

— Âh! Henuz unutmadın. Lâkin berâber ağlayalım. Sen bilmez misin ki iki kalbin kederi birleşince hem hafifler, hem de aradaki muhabbet ziyâdeleşir.

— Öyle ise söyleyeyim. Annem nerede?

İki kalb-i yetim, anne gelmesi üzerine tesîrât-ı şedîde (şiddetli etkiler) ile mütessir oldu. Birinin boynu büküldü, biri tiril tiril titreyen dudağına parmağıyle temas etti.

Ahmed Râsim

Servet-i Fünun, Nu.18, 11 Temmuz 1307.

HAYRAN

Sâhil yeşil, eşcar yeşil.. sanki tabîat
Vermek dilemiş mevkie şâyân-ı perestiş
Bir reng-i behiştî.

Göl sâhilin aksiyle nümâyişgeh-i cennet;
Sârî bu yeşil gölgeliğe bir mütevahhiş
Âheng-i behiştî!

Bir levh-i muhabbet bu ki fevkında hayâlin:
Mâşûka.. o bir gonce-i nev-hande-i zîbâ,
Âşık ona hem-hâl;

Cünbişgeh-i sâfiyyeti âmâl-i visâlin;
Zevrakçe.. o bir neş'eli kehvâre-i sevdâ,
Bir lâne-i cevvâl.

Sevdâ.. bu ne hâlettir ilâhî ne safâdır!...
Bir nazre-i hayrân ile bir çehre-i sâkin
Karşımda dururken,

Dersem n'ola: Eşcar bile mest-i hevâdır,
Bir hisse alırlar şu ki rûh-ı rakîkın
Şevk u şegafından!

M(ehmed) T(evfik) Fikret

Servet-i Fünun, Nu.254, 11 Kânûn-i sânî 1311; "*Zevrakçede İki Refik*" adıyle **Servet-i Fünun**, Nu.1398, 20 Haziran 1334.

HAYRAN

Sahil yeşil, ağaçlar yeşil, sanki tabiat
Bu yere vermek istemiş tapınılmaya değer
Cennetsi bir renk

Göl sahilin yansımasıyle cenneti gösterir
Bu yeşil gölgeli yayılmış ürkek bir
Cennet ahengi

Bu, hayâlin üstünde bir muhabbet tablosudur
Sevgili.. yeni açan güzel bir gonca
Âşık onunla aynı hâlde

Sana kavuşma emellerinin saf eğlence yeri
Bir küçük kayık, o sevdanın keyifli bir beşiği
Hareket hâlinde bir yuva

Sevda.. bu ne hâldir Allahım, ne safadır!
Hayran bir bakışla sakin bir çehre
Karşımda dururken

Dersem ne olur: Ağaçlar bile bu havayla sarhoş
Bir hisse çıkarırlar şu iki ince ruhun
İsteklerinden ve çılgın sevgisinden!

BAHÂR-I TERÂNEDAR

Sabâ eser, gusûn-ı ter
–Ki murg-ı aşka lânedir–
Fısıldaşır, sükût eder:
Bu bir güzel terânedir!

Akar çağıl çağıl o su
–Ki bağlara revânedir–
Meler başında bir kuzu...
Bu bir güzel terânedir!

Çoban kaval çalar, anın
Hâyat-ı şâirânedir;
Güler perîsi tarlanın:
Bu bir güzel terânedir!

Öter hezâr-ı nağme-ger
–Ki şevkı bî-bahânedir–
Öter, öter, öter, öter:
Bu bir güzel terânedir!

Fakat şu tıfl-ı can-rübâ
–Ki rûhtan nişânedir–
Gülerken ağlıyor... Bana
Bu en güzel terânedir!...

T(evfik) Fikret

NAĞMELİ BAHAR

Seher yeli eser, taze dallar
–Ki muhabbet kuşunun yuvasıdır–
Fısıldaşır, susar
Bu güzel bir şarkıdır

Akar çağıl çağıl o su
–Ki bağlara yürür–
Başında bir kuzu meler
Bu güzel bir şarkıdır

Kaval çalan çobanın
Hayatı şairânedir
Güler perisi tarlanın
Bu güzel bir şarkıdır

Nağmeler şakıyan bülbül öter
–Ki sevinci sebepsizdir–
Öter, öter, öter, öter...
Bu güzel bir şarkıdır

Fakat o sevinili çocuk
–Ki ruhun bir işaretidir–
Gülerken ağlıyor... Bana
Bu en güzel şarkıdır

Servet-i Fünun, Nu. 269, 25 Nîsan 1312.

BEYAZ YELKEN

Bak şu zevrakçe-i dil–ârâmın
Cünbiş-i iltifat-perverine;
Refref-i bâdbân-i pür-ferine
Pek muvâfık sükûnu akşâmın.
Oh!.. Ey neş'e, sen kanadlansan
Bu kadar belki dilber olmazsın!

Yaslanıp şöyle dûş-ı emvâca
–Sanki meczûb u mest ü müstagrak,
Bir serâb-ı kebûda aldanarak–
Gidiyor şâirâne, tenhâca:
Âh! Bilsem götürdüğü halecan
Hangi sevdâlı kalbe âiddir!

Bu şetâretle işte **M**armara'nın
Bir perî-i küşâde-şehperidir;
Şûh pervâne-i müzehheridir
Pâk ü nevvâr olan şu manzaranın;
Gece mersâ-yı nâz olur mutlak
Ona âguş-ı aşkı bir adanın...

Bir vakitler gönül ederdi hayâl
Sütbeyaz bir deniz, beyaz kayalar,
Mâvi ammâ hemen beyâza çalar
Bir semâ, sonra bir beyaz sandal..
Biz o sandalda yâr-i cânımla
Dolaşırdık beyaz seherlerde!

Şimdi yâd ettirir o hulyâmı
Ne zaman geçse pîş-i çeşmimden
Böyle sâf ü sefîd bir yelken;
Bana tasvîr eder o sevdâmı
Bir beyaz kuş ki nevha-perverdir
Bir beyaz leyl-i mâh-perverde!..

T(evfik) **F**ikret

BEYAZ YELKENLİ

Bak şu gönlü dinlendiren küçük kayığın
İltifat eder hareketlerine
Güçlü yelkeninin kumaşına
Akşamın sükûneti pek uygun
Oh, ey neşe, sen kanatlansan
Belki bu kadar güzel olamazsın

Dalgaların omuzuna şöylece yaslanıp
–Sanki deli, sarhoş ve dalgın
Mavi bir seraba aldanarak–
Gidiyor şairce, yalnız
Ah bilsem, götürdüğü çarpıntı
Hangi sevdalı kalbe aittir

Bu neşeyle işte Marmara'nın
Açık kanatlı bir perisidir
Oynak, çiçekli bir kelebeğidir
Temiz ve ışıklı olan şu manzaranın
Gece elbette nazın limanı olur
Ona bir adanın aşk kucağı

Bir zamanlar gönül hayâl ederdi
Sütbeyaz bir deniz, beyaz kayalar
Mavi ama neredeyse beyaza çalar
Bir gök, sonra beyaz bir sandal
Biz o sandalda can dostumla
Dolaşırdık beyaz seherlerde

Şimdi o hulyamı andırır
Ne zaman gözümün önünden geçse
Böyle sâf ve beyaz bir yelkenli
Bana o sevdamı anlatır
Ağlayan bir beyaz kuştur
Ay çıkmış beyaz bir gecede

Servet-i Fünun, Nu.281, 17 Temmuz 1312.

BİR TİMSÂL

Bu güzel hangi işvezârındır,
Bu çiçek hangi nev-bahârındır?

"Roma"nın belki "Paris"in; –bilemem,
Dolu eşkâl-i hüsn ile âlem!–

Belki bir köyde.. bir sönük yerde,
Belki bir ebr-i lâne-perverde
Sâha-ârâ-yı hilkat olmuştur...

Yok, ne hâkin ne âsumânındır;
Bu çocuk başka bir cihânındır.

Bu çocuk –ben derim ki hayretle–
Yed-i zî-iktidâr-ı san'atle
Levha-pîrâ-yı ziynet olmuştur:

Âdetâ bir musavvir-i üstâd
Arz için bir nümûne-i îcâd

Onu halk eylemiş hayâlinde,
Süslemiş dâr-ı iştigalinde!

T(evfik) Fikret

BİR RESİM

Bu güzel hangi nazlınındır
Bu çiçek hangi ilkbaharındır?

Roma'nın, belki de Paris'in, bilemem
Güzel şekillerle dolu âlem

Belki bir köyde, bir sönük yerde
Belki yuvaya benzer bir bulutta
Yaradılışıyle orayı süslemişti

Hayır, ne yerin, ne göğündür
Bu çocuk başka bir cihanındır

–Hayretle derim ki– bu çocuk
Sanatın güçlü eliyle
Tabloyu bezeyen süs olmuştur

Sanki bir usta ressam
Bir icat örneği göstermek için

Hayâlinde onu yaratmış
Süslemiş atölyesinde

Servet-i Fünun, Nu.288, 5 Eylûl 1312; Nu.1395, 30 Mayıs 1334.

GÜL-EFŞÂN

Düşerken dest-i nâzından çiçekler
Hazin bir lerziş-i hasretle titrer,
Soluk bir gül –sönük bir kalb-i muğber–
Güzel parmaklarından bûse bekler...

Güzel kız! Pek yazık, şunlar
Düşerken bâri sînende
Bırak, bir lâhza dursunlar!

Fakat bir âşık-ı bî-tâb ü ârâm
Gelip âheste zîr-i şehnişîne
Bakarken çeşm-i hasretle zemîne
–Uzatmış destini– eylerse ibrâm,

Güzel kız! Terk-i ısrâr et
Kopan ezhârı sînenden,
O dest-i aşka îsâr et.

T. Fikret

Servet-i Fünun, Nu.372, 16 Nîsan 1314; Nu. 1399, 27 Haziran 1334.

GÜL SAÇAN

Düşerken nazlı elinden çiçekler
Hazin bir hasret ürpermesiyle titrer
Solmuş bir gül –sönük, küskün bir kalp–
Güzel parmaklarından öpülmeyi bekler

Güzel kız! Pek yazık, şunlar
Düşerken bari göğsünde
Bırak bir an dursunlar

Fakat yorgun bitkin bir âşık
Yavaşça balkonun altına gelip
Hasret dolu gözlerle yere bakarken
–Elini uzatmış– ısrar ederse

Güzel kız! Ayak diremeyi bırak
Göğsünden kopan çiçekleri
O aşkın eline ver

SALINCAKTA

Salıncak şimdi çılgın bir hevesle
Uçarken –bûsiş-i pâyinle mes'ûd–
Bahâr en tâze, en sâfî nefesle
Fısıldar bir müzehher şi'r-i memdûd.

Bütün meşcer, çiçekler, kuşlarıyle
Olur pîrâmen-i şevkında raksân!
Eder bir rûhu darb-ı şehperiyle
Ufak bir mevc-i dâmânın perîşân...

–Bir manzûmeden müfrezdir–

Tevfik Fikret

Servet-i Fünun, Nu.381, 18 Haziran 1314; Nu. 1396, 6 Haziran 1334.

SALINCAKTA

Salıncak şimdi çılgın bir hevesle
Uçarken –ayağını öpmekle mutlu–
Bahar en taze, en temiz nefesle
Fısıldar çiçekli, uzun bir şiiri

Bütün koru çiçekleriyle, kuşlarıyle
Çevrende keyifle oynar
Bir kanat çırpışıyle eder ruhu
Perişan, eteğinin ufak bir dalgalanışı

–Bir manzumeden çıkarılmıştır–

ÇEŞME BAŞINDA

Harâb ü teşne, yıkılmış cenâh-ı eyyâmın
Sukut-ı muzlimi altında, pîr-i dermânde;
Harâb ü teşne, bütün bir hayât-ı âlâmın
Fecâatiyle gülümser yüzünde bir hande:

–Kızım, şu maşrabadan bir yudum su ver babaya!..
Başında örtüsü bir kızcağız, hakîr ü sefîl,
Hemen sarıldı nahîf elleriyle maşrabaya;
Bakıp sükûn ile: –Varol, kızım!..diyordu alîl.

Bu öksürüklü, bu ölgün sadâda en kalbî
Sürûd-ı şükre mukarin bir iştikâ vardı...
İçimde titredi birşey, ve bir inilti gibi
Dedim: –Acıklı şu aczin bu za'fa imdâdı!

26 Teşrîn-i evvel 1315

Esad Necib (Tevfik Fikret)

Servet-i Fünun, Nu. 452, 28 Teşrîn-i evvel 1315; **İrtika**, Nu.33, 29 Teşrîn-i evvel 1315; **Servet-i Fünun**, Nu.1391, 2 Mayıs 1334.

ÇEŞME BAŞINDA

Yıkık ve susuz, günlerin kanadı kırılmış
Karanlığın çöküşü altında bitkin ihtiyar
Yıkık ve susuz, bütün bir elemli hayatın
Acılığıyla gülümser, yüzünde bir gülücük:

– Kızım, şu maşrabadan bir yudum su ver babaya!
Başında örtüsü bir kızcağız, alçak ve yoksul
Hemen sarıldı zayıf elleriyle maşrabaya
Bakıp sakince: –Varol kızım, diyordu hasta

Bu öksürüklü, bu ölgün seste en kalpten
Şükür şarkısına yakın bir şikâyet vardı
İçimde titredi birşey, bir inilti gibi
Dedim: –Acıklı şu çaresizin bu zayıfa yardımı!

MEV'İD-İ TELÂKÎDE

– Tevfik Fikret Bey'e–

Gelmiş bu cây-i rûşen-i pâkîze-hey'ete
Dil-teng-i intizâr idi bir haste-i garâm;
Vaz' etmek üzre kalbini rûyâ-yı vuslata
Beklerdi cân-şikârını, beklerdi ber-devâm!

Artık bu iştiyâka, bu sâât-i hasrete
Çekmek dilerdi sînesi bir sâye-i bekâm;
Bî-tâb ü nâ-şekîb olarak baktı sâate:
"Sâat dokuzbuçuk!.." diyerek eyledi kıyâm!

Etti ziyâ-yı surh ile bir tâb-ı mu'tedil
Fağfûr ocaktan ol gül-i sîmîne in'ikâs!
İhtâr-ı yâr edince bu şîrîn-terin temâs:

"Hâlâ da gelmedi!.." dedi ol hüsn-i sâde-dil;
Etti kenâr-ı çeşm-i melûlünde inkisâr
Bir tâze şâh-dâne-i billûr-ı intizâr!

Cenab Şehâbeddin

Servet-i Fünun, Nu.267, 11 Nîsan 1312.

RANDEVU YERİNDE

Temiz görünüşlü bu aydınlık yere gelmiş
Bekleyişten gönlü daralmış bir aşk hastasıydı
Kalbini kavuşma ruyasına koymak için
Devamlı beklerdi gönlünü avlayanı

Artık bu özlemeye, bu hasret saatlerine
Yârinin gölgesini göğsüne çekmek isterdi
Güçsüz ve sabırsızca saate baktı:
"Saat dokuzbuçuk!" diyerek kalktı

Kırmızı bir ışıkla yarım bir aydınlık
Çini ocaktan o gümüş renkli güle aksetti
Sevdiğini hatırlayınca bu tatlı kadın:

"Hâlâ gelmedi!" dedi o temiz kalpli güzel
Üzgün gözlerinin kenarlarında gücendi
Bekleyişin billûr taneli gözyaşları

SON ARZÛ

Birlikte terk-i cism edelim mevte, bir gece
Mest-i garâm iken;
Kursun bahar, rûhumuz üstünde gizlice
Bir türbe-i semen!

Olsun tuyûr-ı rûhumuza havza-i türâb
Bir lâne-i şegaf;
Tâ haşre dek mesîremiz olsun pür-âb ü tâb
Bir sâhil-i sadef!

Olsun şeb-i kıyâmete dek hem-sürûdumuz
Bir cûy-i nağme-hîz;
Kalsın sular lebinde dil-i yek-vücûdumuz
Mes'ûd u hande-rîz!

Tev'em sürûşlar gibi ayn-ı cenâh ile
Uçsun hayâlimiz!
Gezsin hadîka-i ebediyyette elele
Âmâl-i bâlimiz!

Âvîze olsun âlem-i şevkında onların
Bir bedr-i mübtedî;
Bir bûse-i muzî tuta fevkında onların
Bir mâh-ı sermedî!

Cenab Şehâbeddin

Servet-i Fünun, Nu. 272, 16 Mayıs 1312; Nu. 1400, 5 Temmuz 1334.

SON ARZU

Ölümle birlikte canımızı terk edelim, bir gece
Aşk sarhoşu iken
Bahar ruhumuz üstünde gizlice kursun
Yasemin bir türbe

Ruhumuzun kuşlarına toprak havzası olsun
Bir sevda yuvası
Ta kıyamete kadar gezinti yerimiz olsun su ve ışık dolu
Sadeften bir sahil

Kıyamet gecesine kadar bizimle şarkı söylesin
Şarkı söyleyen bir ırmak
Tek vücut olan gönlümüz suların diliyle kalsın
Mutlu ve gülücükler saçan

İkiz melekler gibi aynı kanatlar ile
Uçsun hayâlimiz
Ölümsüzlük bahçesinde elele gezsin
Kalbimizin emelleri

Onların istek âleminde avize olsun
Yeni doğmuş bir ay
Parlak bir öpücük onların üstünde tutsun
Sönmeyen bir ay!

VEDÂ

Gidiyor, gönlümü çalmış gidiyor;
Aşkımız kendisine mâzîdir!
Şevk-ı müstakbele dalmış gidiyor.
Yoluna kalbimi atsam bile ben,
Onu da çiğnemeğe râzîdir!
Atı perrân oluyor şevkından.
Bir zaman fikrimi tenvîr etti,
Bir zaman gönlüme tesîr etti,
Bir zaman ömrümü teshîr etti,
Şimdi âmâlimi almış gidiyor!
Ben neyim? Bir senelik eğlence...
O nedir? Ömr-i müebbed bence!

Gitme, pek neş'eli yerdir yerimiz:
Eyleriz kuşlarımızla sohbet,
Kuzucuklar da olur hem-serimiz,
Gezerek cûlar ile sahrâyı,
Görürüz âlemi cennet cennet;
Dinleriz zemzeme-i sevdâyı.
Gitme de –mest-i füyûz-ı sevdâ,–
Edeyim kalbini meşhûn-ı safâ.
Biraz ısrâr ediversen hattâ
[Sus! Sakın dinlemesin mâderimiz.]
Sana bir bûsecik ihsân ederim,
Ebeden rûhunu handân ederim!

Gidiyor, peşine mihr-i ikbâl
Serv-i sîmînini saçmış... Gidiyor:
Mübtesim hûrî-i ümmîd ü hayâl,
– Görünüp çeşmine tâbende izâr–
Ona âguşunu açmış... Gidiyor!
Ne bıraktı?.. Usanılmış bir yâr!
Görünen subh-ı cenândan parlak,
Kalan insan gibi donmuş toprak!
Görünen çehre-i handân-ı şafak,
Kalan akşamdaki nâlende meâl!
Nazar-ı rûh dönerken meleğe,
Kim bakar revnakı uçmuş çiçeğe?!..

Gitme Allah için ey rûh-ı emel,
Bir nefesçik daha dur sevdiceğim!
Çöküyor sîneme kâbûs-ı ecel.
Kabrime gelmeyeceksin bî-şek,
Bâri tâbûtumu kaldır meleğim!
Dûşüne cismim ağır glemez pek,
Gitme etvârına hayrân olayım,
Bakayım çehrene giryân olayım;
Gitme, gitme sana kurbân olayım!
Ömrümün neş'esi gitsin, sen gel...
Gel de pâyinde perîşan yatayım,
Koparıp kalbimi sonra atayım.

Gidiyor, gitti dirîga feryad...
Beni öldürmedi baht-ı nâ-sâz.
"Bana imdâd edin imdâd imdâd!"
Acıyın hâlime dağlar dereler,
İnleyin, ağlayın âvâz, âvâz!
Çağırın sevdiğimi meşcereler...
Gitti, gönlüm ebeden kaldı garib;
Bî-vefâ! Ömrümü etti tahrib!
Son nigâhım bile etmez tâkib,
Âh kimden edeyim istimdâd?
Gitsin artık, fakat Allahım sen
Onu hıfz et bütün âfetlerden!

A(yın) Nâdir [Ali Ekrem Bolayır]

Servet-i Fünun, Nu.267, 11 Nîsan 1312; **Mâlûmat**, Nu. 33-34, 18 Nisan 1311.

VEDA

Gidiyor, gönlümü çalmış gidiyor
Aşkımız kendisine mazidir
Geleceğin heyecanlarına kapılmış gidiyor
Yoluna kalbimi atsam bile
Onu da çiğnemeğe razıdır
İstekten atı uçuyor
Bir zaman fikrimi aydınlattı
Bir zaman gönlümü etkiledi
Bir zaman ömrümü büyüledi
Şimdi emellerimi almış gidiyor
Ben neyim? Bir yıllık eğlence
O nedir? Ölümsüz hayat bence

Gitme, yerimiz pek neşelidir
Kuşlarımızla sohbet ederiz
Kuzucuklar da dostumuz olur
Ovayı ırmaklarla gezerek
Dünyayı cennet cennet görürüz
Sevdanın nağmelerini dinleriz
Gitme de –sevdanın çokluğundan sarhoş–
Kalbini mutlulukla doldurayım
Hattâ biraz ısrar ediversen
[Sus! Sakın annemiz duymasın]
Sana bir öpücük veririm
Ruhunu sonsuza kadar güldürürüm

Gidiyor, talih güneşi peşine
Gümüşten serviler saçmış... Gidiyor
Gülümseyen ümit ve hayâl perisi
–Parlak yanaklı görünüp gözüne–
Ona kucağını açmış... Gidiyor
Ne bıraktı? Bıkılmış bir sevgili!
Cennet sabahından parlak görünen
Kalan insan gibi donmuş toprak
Görünen şafağın gülen yüzü
Geriye kalan akşamın ağlayan ıfadesi!
Ruhun bakışı meleğe yönelirken
Parlaklığı uçmuş çiçeğe bakar?

Gitme Allah için ey emelin ruhu
Bir nefesçik daha dur sevgilim
Ecel kâbusu göğsüme çöküyor
Şübhesiz kabrime gelmeyeceksin
Bari tabutumu kaldır meleğim
Omuzuna cismim pek ağır gelmez
Gitme tavırlarına hayran olayım
Yüzüne bakıp ağlayayım
Gitme, gitme sana kurban olayım
Ömrümün neşesi gitsin, ama sen gel
Gel de ayaklarının önünde perişan yatayım
Koparıp kalbimi sonra atayım

Gidiyor, gitti, eyvah, feryat
Yar olmayan talih beni öldürmedi
"Bana yardım edin, imdat, imdat"
Acıyın hâlime dağlar, dereler
Avaz avaz ağlayın, inleyin
Korular çağırın sevdiğimi
Gitti, gönlüm sonsuza kadar yalnız kaldı
Vefasız, ömrümü harap etti
Son bakışım bile izleyemez
Ah, kimden yardım isteyeyim
Gitsin artık, fakat Allahım sen
Onu bütün afetlerden koru

ŞÜKÛFE–ÇÎN

Eli kolu dolmuş mini mini meleğin,
Pek nâziğini seçmiş çiçeğin;
Gönlünü cezb ettikçe koparmış,
Kendine benzettikçe koparmış.
Serpilse de etrâfına gâhî
Demetine düşkün nûr-ı nigâhı.
Demetini seviyor küçücük yüreği,
Her goncesi bir gözünün bebeği.
Demetini öpecek gibidir ammâ,
Bûs etmeye de kıyamaz gûyâ!
Pâyindeki nâzende çiçekler,
Hep koynuna cân atmayı ister!
Nâzik nâzik reftâr ediyor,
Demetini incitmeyerek gidiyor.
Dünyâda çocuklarla çiçekler
Birbirlerine çok benzerler:

Çiçeğin hüsnü, çocuğun gülüşü;
Çocuğun hüznü, çiçeğin ölüsü!
Çocuğun rengi, çiçeğin yüzüdür,
Çiçeğin kokusu, çocuğun sözüdür!
Ne minik, ne güzel yavrucağız bu,
Kendi de bir gül-deste-i hoş-bû!
Gelse de yanıma sevsem yüzünü,
Öpsem öpsem yüzünü gözünü.
Saçsam yüzüme saçının telini,
Alsam, öpsem demetini, elini...
Gelemez, sevdiği bir yere gidecek,
Demetini oraya ihdâ edecek.
Kimlere kısmet olacak bilsem,
Bu demet kimleri edecek hurrem?
Sanırım küçücük bebeğinin olacak,
Yok yok, olamaz bebeğin; mutlak
Hemşîresine götürüp verecek,
Ya kendisinin koynuna girecek...

Değil, değil bu çiçek yüzlü yavrucak.. bu melek
Garib cismine âguş açan yere gidiyor;
Şükûfe-i terini hâk-i pâkine dökecek..
Yalın ayak, baş açık kabr-i mâdere gidiyor!

A. Nâdir

Servet-i Fünun, Nu.271, 8 Mayıs 1312.

ÇİÇEK TOPLAYAN

Eli kolu dolmuş mini mini meleğin
Pek naziğini seçmiş çiçeğin
Gönlünü çekeni buldukça koparmış
Kendine benzettikçe koparmış
Bazen etrafına çevrilse de
Asıl bakışının nuru demetine düşmüş
Demetini seviyor küçücük yüreği
Her goncası bir gözünün bebeği
Demetini öpecek gibidir, ama
Sanki öpmeye de kıyamaz gibidir
Ayağı yanındaki nazlı çiçekler
Hep kucağına can atmayı ister
Nazik nazik geziyor
Demetini incitmeyerek gidiyor
Dünyada çocuklarla çiçekler
Birbirlerine çok benzerler

Çiçeğin güzelliği çocuğun gülüşü gibidir
Çocuğun hüznü çiçeğin ölüsü gibidir
Çocuğun rengi çiçeğin yüzüdür
Çiçeğin kokusu çocuğun sözüdür
Ne minik, ne güzel yavrucağız bu
Kendi de hoş kokulu bir gül demetidir
Gelse de yanıma sevsem yüzünü
Öpsem, öpsem yüzünü, gözünü
Saçlarını yüzüme saçsam
Alsam, öpsem demetini, elini
Gelemez, sevdiği bir yere gidecek
Demetini oraya hediye edecek
Kimlere kısmet olacak bilsem
Bu demet kimleri mutlu edecek?
Sanırım küçücük bebeğinin olacak
Yok,yok, bebeğin olamaz, mutlaka
Ya kızkardeşine götürüp verecek
Ya da koynuna alacak

Değil, değil, bu çiçek yüzlü yavrucak, bu melek
Kimsesizliğine kuçak açan yere gidiyor
Taze çiçeğini temiz toprağına dökecek
Yalın ayak, başı açık annesinin kabrine gidiyor

GÜL ON PARA

Gül on para, gül on para!...
Kolunda bir güzel sepet,
İçinde gül beş on sıra,
Temiz, sevimli bir çocuk
Diyor, malım değil soluk,
Gelin, alın çabuk çabuk...
Gül on para, gül on para!

Gül on para... O hüsn-i ter,
O hande-pâre-i şafak,
O dil-şemîm ü rûh-ber,
O reng-i çehre-i hayâ,
Tezehhür eylemiş ziyâ,
Tebessüm eylemiş sühâ...
O on para! Ne muteber.

Meâli kondu gönlüme
Şu levha-i letâfetin,
Hayat sundu gönlüme:
Çocuk güzel, edâ güzel;
Çiçek güzel, hevâ güzel...
Zemin güzel, semâ güzel...
Bu pek dokundu gönlüme!

Tabîatin sehâsına hezar kerre âferin,
Güzelliği saçar durur
Zaman zaman, nevin nevin:
Şükûfe, mevce, gül, hezar,
Bulut, şafak, kamer, bahar
Zuhûr eder hezar hezar,
Semâ semâ, zemin zemin!

Hanımlarım gül on para!
Sepet boşaldı da yine
Deyip dururdu maskara:
Gül on para; alın hele,
Dikersiniz de mendile,
Kemer yaparsınız bele;
Gül on para, gül on para!

15 Mayıs 1309

A(yın) Nâdir

Servet-i Fünun, Nu.275, 6 Haziran 1312; Zılâl-i İlham, İst. 1327, Sabah Matb., s.253-254. Şiirin tablosunu T(evfik) **F**(ikret) çizmiştir.

hüsn-i ter: taze güzellik/ *hande-pâre-i şafak:* şafağın yarım gülümseyeni/ *dil-şemîm:* gönle güzel kokular saçan/ *ruh-ber:* ruhu çeken/ *reng-i çehre-i hayâ:* utanmanın yüzdeki rengi/ *tezehhür:* çiçeklenme/ *ziyâ:* ışık/ *sühâ:* Büyükayı'nın yıldızlarından/ *meâl:* mânâ / *sehâ:* cömertlik/ *hezar:* bin (1000)/ *nevin:* yeni/ *şükûfe:* yeni açmış çiçek/ *mevce:* dalga/ *hezar:* bülbül

ÇOBANIN SESİ

Yine işte başladı nağmeler
Doluyor sirişk ile gözlerim.
Bana hâtırâtımı arz eder:
Bu güzel terâneyi dinlerim.

Çobanın ne hoş, ne yaman sesi;
Bu nasıl sadâ, bu nasıl edâ!
Bu kadar güzel mi keman sesi?
Buna bülbül olsa gerek fedâ.

Bu sadâyı ay bile dinliyor
Zulemât içinde sükût ile;
Gece vakti dağ, dere inliyor
Sanırım bütün melekût ile.

Bu sadâ değil mi ki dûrdan
–Yine böyle bir şeb-i mâh-tâb–
Beni gaşy ederdi sürûrdan,
Veriyordu kalbime âb ü tâb.

O zaman o vardı yanımda âh,
O aman ferîh u fahûr idim.
O benim evet nazarımda mâh,
Ona sorsalar beni: Hûr idim!

Çıkarıp sonunda bahâneler
Bırakır benim gibi bir kızı;
Göğe aks eden bu terâneler
Bana andırır o vefâsızı.

Edeyim bu giryeme handeler!..
Bu fezâda ben kimi gözlerim?
Seni dinledikçe yüzüm güler,
Yine ben çoban seni dinlerim!

İsmâil Safâ

Servet-i Fünun, Nu.312, 20 Şubat 1312.

sirişk: gözyaşı/ *zulemat:* karanlık/ *melekût:* ruhlar âlemi/ *dûr:* uzak/ *şeb-i mâh-tâb:* mehtaplı gece/ *gaşy:* kendinden geçme/ *sürûr:* neşe/ *âb ü tâb:* güzellik/ *ferîh ü fahur:* keyifli ve övünçlü/ *hûr:* huri/ *girye:* ağlama/ *hande:* gülme

Dinliyor ruh târ-ı sâzından
Lemse-i dest-i san'atıyle uçan
Mevecât-ı latîf-i elhan...

Dinliyor, mest-i mevc-i hulyâdır
Sanki sevdâya mehd-i rûyâdır
Çeşm-i hayrânı, rûh-ı nâlânı..

Dinliyor... Ben de şimdi dinliyorum
Onu tâkîb eden hayâlimle
Târ-ı rûhumda tâze bir nâle,

Tâze bir nefha-i hevâ; ve onun
Elem-i iştiyâk ile yorgun
Tâze aşkıyle inlesem diyorum..

28 Kânûn-ı sânî 1317

Süleyman Nesib

Servet-i Fünun, Nu. 564, 31 Kânûn-ı sânî 1317.

Ruh dinliyor sazının tellerinden
Sanat elinin dokunuşuyle uçan
Nağmelerin güzel dalgalanmasını

Dinliyor, hulyanın dalgalanmasıyle sarhoş
Sanki sevdaya ruya beşiğidir
Hayran gözleri, inleyen ruhu

Dinliyor... Şimdi ben de dinliyorum
Onu izleyen hayâlimle
Ruhumun tellerinde yeni bir inleyiş

Yeni bir havanın taze kokusunu ve onun
İsteklerimin elemiyle yorgun
Taze aşkıyle inlesem diyorum

ŞİİR OKURLARKEN

"Bir sabah bahâr-ı handânın
" Tâze sevdâlarıyle sünbüller
"Açılırken meşâmm-ı rûhumda
" Nükhet-i zülfünü senin duyarım;
"O zaman ey şükûfe-i âmâl,
"Bir dakîka seninle ben yaşarım!

"Yaşıyorken hayâl içinde, senin
"Leb–i nûşîn-i iştiyâkından
"Uzanan penbe bûselerde bütün
"Nefha-i rûh-ı sâfını duyarım;
"Olamam ayrı bir zaman senden,
"Her dakîka seninle ben yaşarım!"

Şiir okurken şu pür-emel kızlar
Kaldılar nâgehan garîk-ı hayâl;
Üçünün de o lâhza-i rûhundan,
Geçti bir çehre-i güzîde-meâl.

Açtı hepsinde bir bahâr-ı sürûr
Bu hayâlin nigâh-ı sehhârı;
Uyur yüreklerde nazlı bir hissin
Dalgalandı sehâb-ı esrârı;

Hiss-i gül-reng-i izdivâc işte,
Âh o en tatlı ihtiyâc işte!

Hüseyin **S**uad (Yalçın)

Servet-**i Fün**un, Nu.563, 26 Şubat 1312.

ŞİİR OKURLARKEN

"Bir sabah güleryüzlü baharın
Taze sevdalarıyle sümbüller
Açılırken ruhumun burnunda
Saçlarının kokusunu duyarım
Ey emellerin çiçeği, o zaman
Bir dakikalığına seninle yaşarım

Hayâl içinde yaşıyorken, senin
İsteğinin tatlı dudağından
Uzanan pembe öpücüklerde bütün
Saf ruhunun soluğunu duyarım
Senden hiç ayrı olamam
Her dakika seninle yaşarım"

Emel dolu şu kızlar şiir okurken
Ansızın hayâllere gömülüp kaldılar
Üçünün de o an ruhundan
Seçkin mânâlı bir yüz geçti

Hepsinde bir sevinç baharı açtı
Bu hayâlin büyüleyici bakışı
Uyur yüreklerde nazlı bir hissin
Esrarlı bulutu dalgalandı

Evliliğin gül renkli duygusu
Ah o en tatlı ihtiyaç!

Bak ne mâsûmânedir, şu vaz' u hâl
Hirrelerle oynuyor bir nevnihâl

Destgâhıyle güzel birkaç kedi,
Gençkıza olmuş medâr-ı iştigal.

İş ile eğlenceyi telfîk edip,
Dem-be-dem etmektedir tefrîh-i bâl.

Dense lâyıktır onunçün resmine:
Hâl-i pür-şevk-ı sabâvetten misâl.

Yusuf Sürûri

Mâlûmat, Nu.6, 3 Temmuz 1311.

Bak şu hâl ve tavır ne kadar masumcadır
Bir taze fidan kedilerle oynuyor

Tezgâhıyla birkaç güzel kedi
Genç kıza meşgale olmuş

İş ile eğlenceyi birleştirip
Zaman zaman kanatlanmaktadır

Onun için, resmine dense lâyıktır
Çocukluğun istek dolu hâline örnek

İHTİYAR KUNDURACI

Sa'y eyliyor it'âm için evlâd ü ıyâli
Gayret ile; bir pîr-i sinîn-dîde-i perçîn
Bî-tâb kalıp olsa da bâzen keder-âgîn
İhzâr-ı maîşetle eder def'-i kelâli

Göz görmez, olur vâsıta-i ru'yete muhtâc
Üç günde eder zor ile bir kundura tâmîr
Gâhî kesilir kundura pür-hiddet olur pîr
Gâhî çekice sehv ile parmak olur âmâc

Te'sîr-i meşakkatle ağarmış da bıyıklar
Hâlâ dem-i şâdî-i civânîyi sayıklar
Mâzîyi tahatturla olur kalbi gam-âzâd

Gayrettir eden âdemi her vechile dil-şâd
Bel bağlamak olmaz yalnız hükm–i kazâya
Vaktiyle çalışmak gerek; âtîde safâya

Ferâizci-zâde Osman Fâiz

Mâlûmat, Nu.52, 4 Eylûl 1312.

İHTİYAR KUNDURACI

Çocuklarını ve karısını doyurmak için çalışıyor
Gayret ile; yıllar görmüş bir ihtiyar
Güçsüz düşüp bazen kederle dolsa da
Geçimini sağlamakla bıkkınlığını kovar

Gözü görmez, gözlüğe muhtaç olur
Bir kundurayı üç günde zor tamir eder
Bazen kundura kesilir, ihtiyar çok öfkelenir
Bazen yanlışlıkla çekicin hedefi parmak olur

Eziyetin etkisiyle bıyıkları ağarmışsa da
Hâlâ gençlikteki mutlu günlerini sayıklar
Geçmişi hatırlamakla kalbi gamdan kurtulur

İnsanı her yönüyle mutlu eden çalışmaktır
Yalnız kadere bel bağlamak olmaz
Gelecekteki mutluluk için vaktiyle çalışmak gerek

TIFL-I NÂİM

Bakan şu tıfl-ı latîfe semâdan inmiş bir
Melek kıyâs eder hâb-ı nâz ile hufte
Veyâ sanır ki cihan gülşeninde üşkufte
Bahâr-ı safvete nükhet-feşân-ı gül-i terdir

Fakat bu öyle melek kim bütün semâiyyûn
Sezâdır eylese gıbtâ vücûd-ı akdesine
Ki kalb-i pâkine, ismet-fürûg-ı çehresine
Ne hâl eylemiş ihsan Hudâ-yı feyz-nümûn

Fakat bu öyle çiçek kim şükûfehâ-yı bahar
Becâdır eylese ahz-i tâb ü reng ü bû
Egerçi benzese de verd-i ne-şüküfteye; bu
O gül ki eylemiş Allah kudretin izhar

Mışıl mışıl uyuyor bister-i saîdinde
Letâfet-i diger ahz eylemiş lâtif teni
Dışarı doğru uzatmış o tonbul ellerini
Sıkılmış olmalı kim setre-i sefîdinde

Uyur bu yavru.. bu eltaf-ı sürûşun rûy-i zemîn
Revânı kalbi velâkin habîr-i hâl-i semâ;
O vaz'-ı sâde-dilânesi de eder îmâ:
Vukufdâr-ı şuûn-ı cihân-ı arş-ı berîn

Bütün bütün kapamış tıfl-ı hâb dîdesini
Biraz küşâde bırakmış fakat o gül deheni
Melekler görüyor.. seyreyliyor çemeni
Değil gunûde görür âlemin güzîdesini

Melek de olsa çiçek de bulunsa bu mâsum
Teşahhus eylemiş ismettir ayn-ı safvettir
Ulüvv-i sun'-ı bedîa delîl-i fıtrattir
Abestir eyleme tasvir.. şiirdir manzum

Malatyalı Abdurrahim Ulvî

Mâlûmat, Nu. 60, 28 Teşrîn-i sânî 1312.

UYUYAN ÇOCUK

Bakan şu güzel çocuğa, gökten inmiş bir
Meleğe benzetir naz uykusuyla uyumuş
Veya sanır ki cihanın çiçek bahçesinde açılmış
Taze gülün kokularını saçar saflık baharına

Fakat bu öyle bir melek ki bütün melekler
Onun kutsal varlığını kıskansa yeridir
Ki temiz kalbine, masumiyet parlayan yüzüne
Feyz veren Huda neler ihsan etmiş?

Fakat bu öyle bir çiçek ki, bahar çiçekleri
Koku, renk ve parlaklığını alsa yeridir
Her ne kadar açılmadık güle benzese de, bu
Öyle bir gül ki, Allah onda kudretini göstermiş

Mışıl mışıl uyuyor mutlu yatağında
Bir başka güzellik almış güzel teni
O tombul kollarını dışarı doğru uzatmış
Beyaz örtüsünden sıkılmış olmalı

Uyur bu yavru, yeryüzündeki bu en güzel meleğin
Gidişi içten, ama göğün hâlinden haberdar
O saf kalpli duruşu da ima eder ki
Göğün en yüksek yerindedir ve dünyada olup bitenden haberdardır

Uykulu çocuk gözlerini tamamen kapamış
Fakat o gül ağzı biraz aralık kalmış
Melekler görüyor, yeşilliği seyrediyor
Uyumaz, âlemin bu seçkin varlığını görür

Melek de olsa, çiçek de olsa bu masum
İnsan bedeninde masumiyettir, aynı saflıktır
Güzel yaradılışının yüceliği huyuna delildir
Bu bir şiir olduğundan onu tasvir etmek saçmadır

TIFL-I NÂİM

– Mışıl mışıl uyuyor bister-i sabâvette–

Bakın şu dürr-i melâhat-nümâ-yı tıfl-ı behiç
Ziyâ-yı fecre bürünmüş ne dil-nişîn uyuyor
Doyar mı gözleri şu tatlı, tatlı uykuya hiç
Ki gûş-i nâzı kelâm-ı melâiki duyuyor

Sevimli uykusuna kendisi de hayrandır
Safâ-yı hâb onun dâver-i melâhatidir
Neşat-bahş-ı devâm-ı dem-i sabâvetidir
Şu tavrı: Neşve-res-i rûh u kalb-i insandır

Sanır, şu tıfl-ı edâ-pîşeyi gören insan
Şafak bulutlarına gizli mihr-i nâhîde
Verir bahar cihâna safâ-yı feyz-efşan
Şu körpe yavru bulundukça böyle hâbîde!

Meşâmm-ı cânıma dek bûy-i anberîni değer
Nesîm-i subh-ı safâ titretince saçlarını
Bulutların arasından düşüp ziyâ-yı seher
Garîk-ı pertev ederken cemâl-i zî-ferini

O penbe ruhlarına aks eden ziyâ-yı hafîf
Seher bulutlarının revnak-ı sabâhatidir
Cebîn-i tâbını tezyîn eden o reng-i latîf
Bahar çiçeklerinin hande-i tarâvetidir

Civâr-ı hâbgehini gark-ı tâb eden envâr
Semâ-yı tal'atinin âfitâb-ı safvetidir
Vücûd-ı pâkini örten o setre-i zer-târ
Şebâb-ı bâhirinin hicâb-ı ismetidir!

Yüzünde lem'a-i kudsiyyet olmada rahşan
İhâta eylemiş etrâfını füyûz-ı bahâr
Şu hâli etse revâdır melekleri hayran
Önünde nûr-ı sabâvet olurken hande-nisâr

Uçar ziyâ-yı tebessüm güzel dudağından
Melekler okşasa rûyâ-yı can-rübâsında
Hafifçe ra'şelenir pister-i safâsında
Öperken hûri-i sevdâ o al yanağından

Edirne'den Sâdi

A.g.y.

UYUYAN ÇOCUK

– Çocukluk yatağında mışıl mışıl uyuyor–

Güleç çocuğun güzelliğini gösteren şu inciye bakın
Şafak aydınlığına bürünmüş ne hoş uyuyor
Gözleri şu tatlı uykuya doyar mı hiç
Nazlı kulağı meleklerin sesini duyarken

Sevimli uykusuna kendisi de hayrandır
Uyku keyfi onun güzelliğinin hâkimidir
Çocukluk çağına sürekli neşe verendir
Şu tavrı insanın kalbinin ve ruhunun neşesini artırır

Şu edalı çocuğu gören insan sanır
Venüs şafak bulutlarına gizlenmiş
Bahar cihana bereket saçan keyifler verir
Şu körpe yavru böyle uyudukça

Amberli kokusu kalp burnuma kadar gelir
Safa sabahının ruzgârı saçlarını titretince
Seher ışığı bulutların arasından düşer
Parlak yüzünü ışığa boğarken

O pembe yanaklarına yansıyan hafif ışık
Seher bulutlarının güzelliğinin parlayışıdır
Parlak alnını süsleyen o güzel renk
Bahar çiçeklerinin taze gülüşüdür

Yatağının etrafını ışığa boğan nurlar
Güzel yüzünün göğündeki saflık güneşidir
Temiz vücudunu örten o sırmalı örtü
Parlak gençliğinin masumiyet utancıdır

Yüzünde kutsallığın parıltısı parlamada
Etrafını baharın bereketi kuşatmış
Şu hâli melekleri hayran bıraksa yeridir
Önünde çocukluğun nuru gülümserken

Güzel dudağından gülümseyişin ışığı uçar
Melekler gönlü süsleyen ruyasında okşasalar
Keyif yatağında hafifçe titrer
O al yanağından aşk hurisi öperken

TIFL-I NÂİM

Bak bak ne lâtif şu tıfl-ı mâsum
Kehvâre içinde hâba dalmış
Mâderle peder olunca mâdum
Bir südananın elinde kalmış
Gûyâ hüsn tecessüm etmiş
Gûyâ ki melek teressüm etmiş

Bak bak ne kadar melîl ü mahzun
Bîçâre çocuk ne hoş uyur âh
Kalbi acîbânelerle meşhun
Bilmez ki yetim kalmış eyvâh
Bîçâre peder zavallı mâder
Hemşîre de yok ne bir birâder

Bir nazre kılın çocuk uyandı
Ruhsârına âh girye saçtı
Anneciğini yanında sandı
Bir katre süde dehânın açtı
Ey nazlı çocuk nedir bu feryad?
Kimden sana bekliyorsun imdad?

İster demeğe lisan–ı hâli
"Annem nerede süd isterim ben
Kalmam bu kadar zaman hâlî
Süd sonra da ninni isterim ben"
Heyhat! Kader yazılmış böyle
Ey südnine bâri ninni söyle

Lânkaza Düyûn-ı Umûmiyye Âşar Kâtibi Galib

A.g.y.

UYUYAN ÇOCUK

Bak, bak şu masum çocuk ne güzel
Beşik içinde uykuya dalmış
Anneyle baba ölünce
Bir sütannenin elinde kalmış
Sanki güzellik cisimlenmiş
Sanki melek resimlenmiş

Bak, bak ne kadar kederli ve üzgün
Çaresiz çocuk ah ne hoş uyur
Kalbi tuhaflıklarla dolu
Yetim kaldığını bilmez ki eyvah
Zavallı peder, zavallı anne
Kızkardeş de yok, bir erkek kardeş de

Bir bakın, çocuk uyandı
Yanağına gözyaşları aktı
Anneciğini yanında sandı
Bir damla süt için ağzını açtı
Ey nazlı çocuk, bu feryat nedir?
Kimden yardım bekliyorsun?

Hareketleriyle demek ister ki
"Annem nerede, ben süt istiyorum
Bu kadar zaman yalnız kalamam
Önce süt, sonra da ninni isterim"
Yazık ki kaderi böyle yazılmış
Ey sütnine bari ninni söyle

İKİ ÜŞKÛFE-İ GÜL-BÛY-İ İSMET

Bütün küh–sârlar, kırlar semen-pûş
Cihânı kaplamış yekser letâfet
Nesîm-i âheste-rev hâmûş hâmûş
Deniz sâkin, ufuklar pür-tarâvet

Bugün âfâk-ı bî-renge saçılmış
Tebessüm-rîz bir nûr-ı sabâhat
O nûrun tâb-ı feyziyle açılmış
İki üşkûfe-i gül-bûy-i ismet

Biri me'yûs-ı sevdâ, gark-ı âlâm
Nigâhı ufk-ı dûr-â-dûra dalmış
Yanında âh eden diğer dil-ârâm
Kemâl-i ye's ile bî-tâb kalmış

Cüdâ düşmüş biri üftâdesinden
Nigâhı tercümân-ı hüznü olmuş
Cefâ görmüş biri dil-dâdesinden
Sararmış ye's-i hicrânıyle solmuş

Cîhan-ı kaplamışken nûr-ı şâdî
Neden kalsın bu kızlar böyle mahzûn
İlâhî! Hikmetin olmakta bâdî
Dem-â-dem hayretim olmaz mı efzûn!

Andelib (Esad Fâik)

Mâlûmat, Nu. 199, 19 Ağustos 1315.

MASUMİYETİN GÜL KOKULU İKİ ÇİÇEĞİ

Bütün dağlar, kırlar yaseminle kaplanmış
Dünyayı tamamen güzellik kaplamış
Aheste gezer sabah yeli sessiz sessiz
Deniz sakin, ufuklar tazelik dolu

Bugün renksiz ufuklara saçılmış
Tebessümler saçan bir güzelliğin nuru
O nurun parlak bereketiyle açılmış
Masumiyetin gül kokan iki çiçeği

Biri sevdadan üzgün, elemlere gömülmüş
Bakışları uzak ufuklara dalmış
Yanında ah eden diğer güzel
Büyük üzüntüyle güçten düşmüş

Biri sevdiğinden ayrı düşmüş
Bakışı üzüntüsüne tercüman olmuş
Biri âşığından eziyet görmüş
Ayrılık kederiyle sararıp solmuş

Cihanı mutluluk nuru kaplamışken
Bu kızlar niçin böyle üzgün kalsın
Allahım! Hikmetin sebep olmakta
Zaman zaman şaşkınlığım artmaz mı?

TEFEKKÜR-İ MÂSÛMÂNE (MASUMCA DÜŞÜNÜŞ)

Dûr-ı hayâtın (hayatın uzağında) sabâh-ı sabâvetindeki (çocukluğunun sabahındaki) bir mâsum da kendine mahsus bâzı tefekkürâta (düşüncelere) dalıp gider. Hadd–i zâtında (esasen) müteessir bile olmaması lâzım gelen düşüncesi evzâ'-ı mâsûmânesinde (masumca tavırlarında) o kadar tahavvül (değişme) gösterir ki, kulûb-ı mütehassise (hassas kalplilere) mini mini mütefekkire (düşünene) karşı teessürât-ı şâirâneden (şairce etkilenmelerden) kendini alamaz!

Çocukların esbâb-ı teessürü (üzülme sebepleri) mini mini beyinlerinin ufaklığı nisbetinde küçüktür.

Pencere önünde oturmuş küçük bir kızın bahçedeki ağaç dallarının ihtizâzâtına (kıpırtılarına) bakıp da dudaklarında gösterdiği latif tebessümler, vâlidesinin bir dakîka yanından ayrılmasıyle bir hüzn–i ciddîye mübeddel (dönüşmüş) olur ki vâlide o ânda avdete, hem de –kendisinden başka bir kalbin hissedemediği bir şefkatle– mahsûl-i hayâtını der-âguşa (kucaklamaya) mecbûr olur.

Letâfet-i mâsûmâne ile memzûc (karışmış) bir tarâvetle (tazelikle) vâlide uyandı. Yanıbaşında uyumakta olan nûr-ı dîdesine (gözünün nuruna) baktı. Vâlidelere mahsus bir hiss-i şükran ile hamd etti. Yavrucağını uyandırmaktan korkuyordu, fakat gönlündeki muhabbet-i mâderânenin (analık muhabbetinin) galeyânına (coşmasına) mukavemet edemedi; dudaklarını yastığın üzerine serilmiş latif tellere sürmekle kifâyet etti.

Vâlide sabahleyin görülmesi lâzım gelen vezâif-i beytiyyenin (ev işlerinin) îfâsıyle iştigal ediyor, aradan iki saat geçmişti, nâime (uyuyan) uyandı; dört tarafına bakınıyordu. Hergün uyandığı vakit annesini işlerini bitirmiş, gelmiş başı ucunda hissiyât-ı mâderânenin (analık duygularının) en tatlı nazarlarıyle kendisine bakmakta bulan mini mini kız bu sabah kimseyi göremedi:

— Annem, nerede? dedi. Akşam komşu çocukları kendilerini ziyârete gelmişti, dersini ezber edememişti.

Kitabını eline aldı, mâsûmâne halecanla (çarpıntıyla) dersini okurken kumral saçları iki tarafa bir letâfet-i ihtizâziyye (kıpırtılı güzellik) saçıyordu.

Dersini ezberledi, kalktı yüzünü yıkadı. Annesi hâlâ gelmemişti. Pencere önüne oturdu. Vâlidesinin her sabah okumasını tembih ettiği duâsını okudu; yine iki tarafına bakındı. Annesi yoğidi!

Mini mini kalbinde bir ıztırab hissetti. Zihni büsbütün vâlidesinin nerede olduğu ile iştigale (meşgul olmaya) başladı. Yavaşça seslenmeğe cesâret etti.

— Anne! diye çağırdı. Cevab alamadı. Küçük bir kız, sevgili bir yavru latif bir vaziyet almış, mini mini beyni annesini düşünüyor! Pekaz sonra vâlide kapıdan girdi. Semere-i hayâtını (hayatının meyvesini) mütefekkir gördü. Kollarını açtı, koştu kucakladı, küçük kız vâlidesinin boynuna sarıldı, o tefekkürden eser kalmadı! Fakat biraz evvelki tavr-ı mütefekkirâne hayâlât-ı şâirâneyi (şairce hayâlleri) tevsî' edecek (genişletecek) bir levha teşkîl etti. Çünki tufûliyet (çocukluk) en küçük tefekkürden bile âzâde kalmak ister.

Abdülahad Nûri

Maârif, Nu.53, 2 Temmuz 1308.

BİR KIZA

Ey kız! Ki gözlerinde letâfet ayân olur,
Herbir nigâhı rûhumu eyler cerîhadâr!
Gönlüm hayâl-i çeşmine bir âşiyân olur!
Hüsnün eder hayâlimi mir'ât-i nev-bahâr

Ebvâb-ı sırrı-ı aşkı eder dâimâ küşâd
Bir gence karşı işveli, sevdâlı gözlerin
Bir şâir-i hazîni letâfetle etti şâd
Ey mâi gözlü gül! Nigeh-i rûh-perverin

Müjgân-ı zer-nisârının oldum esîri ben
Kirpiklerinle çeşmine âlemde yoktur eş
Sırma saçınla alnın olunca ziyâ-fiken
Sandım dem-i seherde ser-i pâkini

Sevb-i sefîd içinde vücûdun peri misin?
En işveli perîlere lâyık mı tebessümün
Hâmûş durma! Yok mu sürûrun peri misin?
Bilsem acabâ ne yoldadır hoş terennümün

Sevdâyı gizleyen mütebessim dudakların
Reşk-âver etse çok mu semâvî melekleri
Andırırdı eşk-i âşık ile gül yanakların
Nîsân içinde jâleyi besler çiçekleri

Mehmed Celâl

Maârif, Nu.132, 27 Kânûn-i sânî 1309.

BİR KIZA

Ey kız, gözlerinde güzellik görünür
Her bakışı ruhumu yaralar
Gönlüm gözünün hayâlinde bir yuva olur
Güzelliğin hayâlini baharın aynası yapar

Aşk sırrının kapılarını daima açık tutar
Bir gence karşı nazlı, sevdalı gözlerin
Kederli bir şairi güzelliğiyle mutlu etti
Ey mavi gözlü gül! Ruh besleyen bakışın

Altınlar saçan kirpiklerinin esiri oldum
Gözlerinin ve kirpiklerinin dünyada bir eşi yoktur
Alnın sırma saçlarınla ışıklar dökünce
Saf başını seher vaktinde sandım

Beyaz giysi içinde vücudun, peri misin?
En nazlı perilere lâyık mı gülümsemen
Sessiz durma! Keyfin mi yok, peri misin?
Bilsem acaba ne kadar hoştur konuşman

Sevdayı gizleyen gülümseyen dudakların
Melekleri kıskandırsa çok mudur?
Âşıkın gözyaşlarıyle gül yanakların andırır
Nisanda çiğ taneleriyle beslenen çiçekleri

NEVÂZİŞ (OKŞAMA)

Yavru! Kıvırcık saçlar, küçük bir baş, o nisbette kaşlar, gözler, burun, perî-i mâsûmiyyetin üzerini pûselerle kapadığı dudaklar, küçük eller, pek mini mini parmaklarla nihâyet bulan tonbul kollar. İşte bir mahsûl-i hayat!

Mâder (anne), subh-ı tâbân ü zî-safânın (keyifli ve parlak sabahın) bedâyi'-i şâirânesi (şairce güzellikleri) arasında uyanır. Sedîr-i iffetin (temiz yatağın) üstünde doğrulur. Arkasını yastığa dayar. Siyah saçları beyaz bir keten ile örtülen dil-rübâ (gönlü kapıveren) omuzlarına saçılır. Genç vâlidenin dudaklarına lâhûtî (ilâhî) bir tebessüm serpilir. Bu tebessüm rengiyle penbe kamelyanın rengine arz-ı iftikar(yoksulluğunu hiss) ettiren o güzel dudaklarını açar.

Pîşgâhında (önünde) dolaşan, mâsûmâne gülümsemeleriyle bir vâlideye saâdet-i istikbâli va'deden mahsûl-i hayâtını görür bir nezâhet-perverin (kibarın):

Etfâle (çocuklara) *kıblegâh* (Kâbe) *analar kucağıdır*
Zîrâ o bir vefâ vü mürüvvet otağıdır
Korkar çocuk dahîl olur (sığınır) *âğuş-ı mâdere* (ana kucağına)

kıt'asıyle tekrîm ettiği âguş-ı mâderâneyi açar. Kollarını uzatır. Bakışlarında ihtisâsât-ı mâsûmânenin (masumca duyguların) en derinlerini okur. Oyuncağını kolları arasında muhâfaza etmekte olan yavruyu dizlerinin üstüne alır. Oyuncak düşer. Nazar-ı mâderâne ile nazar-ı mâsûmâne tekabül eder (karşılaşır). Bu nazarlarda mahkûk (kazılmış) olan lisân-ı hâl yek-meâl (tek mânâlı) olur. Bütün şefkat, bütün muhabbet!

Sonra iki ruh beyninde (arasında) –melekleri bile hande-rîz-i neşât eden (mutluluk gülücükleri saçan)– bir muhâvere (diyalog) başlar. Ervâh-ı âliyye (yüce ruhlar) bu muhâvere-i sâfiyâneye iştirâk eder. Nazar-ı mâderâne bir mahsûl-i hayâtın nazar-ı mâsûmânesine tesâdüf ettiği vakit ıztırâbât-ı müellime ferâmuş edilir (unutulur).

Vâlidenin nazarında semâvî bir şefkat, çocuğun nazarında behiştî (cennetsi) bir letâfet vardır.

Rûhu okşayan bu güzel bakışlar bir müddet devâm ettikten sonra, vâlide yavrusunu âguş-ı şefkatine çeker. Dudaklarını yavrusunun mini mini yanakları üstüne kor. O yanakları medîd (uzun) pûselere müstagrak eder (boğar). O pûselerle rûhuna nakl ettiği lezzet ebedîdir.

Mehmed Celâl

Maârif, Nu.46, 14 Mayıs 1308; **Elvâh-ı Mâsûmâne Ve Makalât-ı Edebiyye**, Dersaâdet, 1311, Mekteb-i Sanâyi Matb., s.166-168.

HULYÂ

Sevdin mi? Niçin tefekkürün var
Hisseyliyorum teessürün var
Bir âşıka mı tahassürün var
Ey gonce-i nev-bahâr-ı hulyâ!

Etmekte bakışların, bedîdâr
Bir hâtıra-i muhabbet izhâr
Bilmem ki kime muhabbetin var
Oldun neye bî-karâr-ı hulyâ

Rûhun senin âh ü zâr içinde
Bir başka terânezâr içinde
Olmakta bütün bahâr içinde
Rûhum gibi dem-güzâr-ı hulyâ

Bir âşıkaya ne tatlı rûyâ
Daldıkça biraz olur hüveydâ
Fevkında hayâl-i tıfl-ı sevdâ
Pîşinde terânezâr-ı hulyâ

Çeşmân-ı kebûd ü sâfın ey yâr
Pür-neş'e-i bükâ olur bedîdâr
Rûhumla tarab-fezâ-yı eş'âr
Şi'rimle safâ-nisâr-ı hulyâ

Meftûn sana rûh-ı şâiriyyet
Dâmânını bûs eder melâhat
Saçtın dile pertev-i letâfet
Ey neyyir-i şûle-bâr-ı hulyâ

Ey aşkı şebâb ile müzeyyen
Etmiş seni şevk-yâb-ı gülşen
Bir ses ki düşer şelâlelerden
Eyler seni neş'edâr-ı hulyâ

Takdîs olunur emellerin var
Eyler o emel-i hazânı gülzâr
Ey gonce-dehen olur sezâ-vâr
Derse sana bahtiyâr-ı hulyâ

Manzûrun olur iken bir âmâl
Esrâr-ı leyâl içinde her hâl
Eyler seni hâb-ı nâza meyyâl
"Ninni!" diye cûybâr-ı hulyâ

Doğdu yine şi'r-i nev-demîdem
Makbûle geçerse nûr-ı dîdem
Yazdıkça bu yolda her neşîdem
Olsun sana yâdigâr-ı hulyâ

Mehmed Celâl

Mâlûmat, Nu.232, 6 Nîsan 1316.

HULYÂ

Sevdin mi? Niçin düşüncelisin
Hissediyorum, üzgünsün
Bir âşıka mı hasretsin
Ey hulyanın bahar goncası

Bakışların ayan beyan
Bir aşkın hatırasını gösterir
Bilmem ki kime âşıksın
Niye hulyanın kararsızlığına kapıldın

Ruhun ağlayıp inlemekte
Bir başka cümbüş yerinde
Tamamen bahar içinde
Ruhum gibi hulyayla vakit geçir

Bir âşık için ne tatlı ruyadır
Biraz daldıkça ortaya çıkar
Üstünde Eros'un hayâli
Önünde hulyanın eğlence dünyası

Mavi ve sâf gözlerin ey yar
Ağlamanın neşesiyle dolar açıkça
Ruhumla şiirlerin mutluluğu artırıcı
Şiirimle hulyanın keyif verici

Şairlik ruhu sana tutkun
Güzellik eteğini öper
Gönle güzellik ışığı saçtın
Ey hulyanın ışık saçan güneşi

Ey aşkı gençlikle süslenmiş olan
Seni gül bahçesi keyiflendirmiş
Şelâlelerden bir ses düşer
Seni hulya neşelendirir

Kutsanacak emellerin var
Gül bahçesi o güz emelini eyler
Ey gonca ağızlı, lâyık olur
Sana hulya bahtiyarı dense

Bir emel beğenir isen
Gecenin sırları içinde herşey
Seni nazlı uykuya meylettirir
"Ninni" diye hulyanın ırmağı

Doğdu yine yeni çıkmış şiirim
Gözümün nuru kabûl görürse
Yazdıkça bu yolda her şiirim
Sana hulyanın yadigârı olsun

MALUMAT

YAVAŞ! UYUYOR!..

Bir harâretli günün zîr-i ziyâ-bârında
Uyuyor yavru melek... Neş'eli rûyâlarla
Penbelik öyle tabîî gül-ruhsârında
Leb-i ismet öpüyor rûyini sevdâlarla

Melekiyyet saçıyor şevk ile kehvâresine
Bayılır yavruya şemsiyyeyi açmış şehver
Öpecekmiş gibi bakmakta bu nûr-pâresine
Gördünüz mü ne kadar hoş... Ne kadar rûh-âver

Hemşîresi var çıplak ayaklar, pür-nûr
Eteği elde, bakar yavruya karşı mesrûr
Bir perîdir denilir sâf ü bürehne-sîne

Uyanırken seherin.. neş'eli âguşunda
Ses verir nağme-i sevdâ leb-i hâmûşunda
Ma'kes-i pâki olur çehresinin âyîne
Birisi bir güzel temâyül ile
Seyre dalmış beşikteki meleği
Gül gibi ağzını tahayyül ile
Âdet etmiş ona çiçek demeği

Öbürü nazre-i muhabbetini
Vech-i mâsûm-ı pâke atfediyor
Gösterir hem sözünde rikkatini
Dikkat ister, yavaşça böyle diyor:

"Meme!" derken büküldü de dudağı
Kaldı yaşlar içinde gül yanağı
Ağlamıştı, gözünde yaş, uyuyor!..

Çırpınır dâimâ nasıl yaramaz
Ninniler söyledim aldandı biraz
Şimdi daldı aman yavaş! Uyuyor!..

Mehmed Celâl

Mâlûmat, Nu.237, 11 Mayıs 1316.

YAVAŞ! UYUYOR!

Sıcak bir günün ışık serpiciliği altında
Yavru melek uyuyor... Neşeli ruyalarla
Pembelik öyle tabiî ki gül yanağında
Masum dudağı yüzünü sevdalarla öpüyor

Saflık saçıyor ışıkla beşiğine
Kocası yavrusu bayılır diye şemsiyeyi açmış
Bu nur parçasına öpecekmiş gibi bakıyor
Gördünüz mü ne kadar hoş, ne kadar gönül alıcı

Kız kardeşi var ayakları çıplak, nur dolu
Eteği elde, yavruya neşeyle bakar
Saf ve çıplak göğüslü bir peridir denilir

Seherin neşeli kucağında uyanırken
Sessiz dudağından sevda nağmeleri duyulur
Aynaya yüzünün saf aksi vurur
Birisi güzel bir eğilmeyle
Beşikteki meleği seyre dalmış
Gül gibi ağzını hayâl ederek
Ona çiçek demeyi âdet edinmiş

Öbürü sevgi dolu bakışını
Temiz masumun yüzüne çeviriyor
İnceliğini her sözünde gösterir
Dikkat ister, yavaşça böyle diyor:

"Meme!" derken büküldü de dudağı
Kaldı yaşlar içinde gül yanağı
Ağlamıştı, gözünde yaş, uyuyor

Nasıl da sürekli çırpınır yaramaz
Ninniler söyledim aldandı biraz
Şimdi daldı aman yavaş! Uyuyor!

SÛ-İ İ'TİYAD

Çok yazık! Bir sehâb-ı zehr-âlûd
Çıkıyor savrulan dumanlardan
[Nikotin]den şifâ umar mı vücûd
Sorunuz tıbbı anlayanlardan

Çok yazık!.. Levha bize gösteriyor bir mâsûm
Mütebessim lebi... Heyhât!.. Dumanlarla dolu
Yeri var şevk-ı sabâvetten olursa mahrûm
"Tütün içsem!.." diye kalbi halecanlarla dolu

Bu çocuk işte zî-tefekkürdür
Sanmayın seyre dalmış âfâkı
Tütün içmiş de, pür-teessürdür
Başlıyor şimdi sû-i ahlâkı

Çok yazık! Bir şükûfe-i ümmîd
–Eder bir refîkını taklîd–
Görmeden nev-bahârını solacak!..

Tütünün neş'esiyle kalsa... Güzel!
Âh bir gün şarâba da uzar el
O zaman işte bir sefîl olacak!..

Tütün içtikçe, bu mâsum büyür, sonra içer
Biralar!..Derken?.. Amerler, rakılar, konyaklar
Sâf olan rûhunu bir lâhzada bir bâde ezer
Kırılır belki kadehler... Boşalır bardaklar!..

Çok yazık!.. Bir tütünün neş'esine doymaz iken
Toplar eşvâkını âlemlerde sefâletlerden!..
Eksilir belki hayâsı, arakı eksilmez!..

Tütün bin çocuğa bâdî-i süfliyet olur
Çocuğun fikri müncezib-i işret olur
Onu meyhânede dehşetle döğerler! Bilmez!..

Mehmed Celâl

Mâlûmat, Nu.240, 1 Haziran 1316; **İrtika**, Nu.64, 2 Haziran 1316.

KÖTÜ ALIŞKANLIK

Çok yazık! Zehre bulaşmış bir bulut
Çıkıyor savrulan dumanlardan
(Nikotin)den şifa umar mı vücut
Tıbbı anlayanlardan sorun

Çok yazık! Tablo bize bir masum gösteriyor
Dudağı gülümseyen... Heyhat! Dumanlarla dolu
Yeri var çocukluk heyecanından mahrum olursa
"Tütün içsem!" diye kalbi çarpıntılarla dolu

İşte bu çocuk düşüncelidir
Ufukları seyre daldığını sanmayın
Tütün içtiği için etkilenmiştir
Ahlâk çöküntüsü şimdi başlıyor

Çok yazık! Bir ümit çiçeği
–Bir dostunu taklit eder–
Baharı görmeden solacak

Tütünün verdiği neşeyle kalsa iyi
Bir gün şaraba da el atar
İşte o zaman bir sefil olacak

Tütün içtikçe bu masum büyür, sonra içer
Bira! Derken amer, rakı, konyak
Saf ruhunu içki bir anda ezer
Belki kadehler kırılır, bardaklar boşalır

Çok yazık! Tütünün neşesine doyamazken
Heyecanlarını sefil âlemlerden toplar
Utanması azalsa da içkisi azalmaz

Tütün bin çocuğa alçalma sebebi olur
Çocuğun fikri işrete kapılır
Onu meyhanede dehşetle döverler! Bilmez!

Hans Volkmer.

NAĞME-İ MUHABBET

Dinle! Ey mihr–i âsumân-ı garâm
Duyduğun nağme-i muhabbettir
O muhabbet ile dil-i nâ-kâm
Müteessir, esîr-i hasrettir
İnliyor, âşıkane âh ediyor!..

Gözlerin âsumân-ı hulyâda
Hangi bir rûhu cüst ü cû ediyor
Her nigâhın cihân-ı bâlâda
Öyle baygın, hazin, dalıp gidiyor
Arıyor bir sehâb içinde melek!..

Dinle! Bir kalb-i muhtazır, giryân...
Ediyor son nefeste bir feryâd
Bir küçük kuş kadar hazin, nâlân
Eyliyorken ecelden istimdâd
Başka bir his ile "Ümmit!.." diyor!

Ey zavallı perî! Nigâhında
Bir muhabbet neşîdesi okunur
Gizli sevdâ lebinde, âhında
Âh âhın Celâl'e pek dokunur
İ'tirâf eyle! Sen de sevdin mi?

Dinle! Belki bu bir devâ olacak
Kalb-i zâr ü pür-iştiyâkın için
Derdine hadd-i intihâ olacak
Hüsn-i pür-sûz u iftirâkın için
Çünki bir nağme-i muhabbettir!

Çünki bir âhtır garîbâne
Sana bir âşinâ-yı hicrandır
Dokunur kalb-i nâlâna
En hazin, en derin bir efgandır
Gizli kalmış lisân-ı sevdâda!

Dinle bir nâle-i keder-perver
Seni hüznümle beslesin hergün
Seni derdimle eylesin muğber
Hüznümün âşinâsı olmak için
Dinle dinle!.. Enîn-i kalbimdir!..

Mehmed Celâl

Mâlûmat, Nu. 245, 6 Temmuz 1316.

SEVGİ NAĞMESİ

Dinle! Ey aşk göğünün güneşi
Duyduğun sevginin nağmesidir
O sevgi ile isteğine kavuşamayan gönül
Üzgün, hasret esiridir
İnliyor, sevdalıca âh ediyor!

Gözlerin hulyanın göğünde
Hangi ruhu arıyor
Her bakışın yükseklerde
Öyle baygın, hazin, dalıp gidiyor
Bulut içinde bir melek arıyor

Dinle! Ağlayan, can çekişen bir kalp
Son nefesinde bir feryat ediyor
Bir küçük kuş kadar hazin, inleyerek
Ecelden yardım istiyorken
Başka bir duyguyle de "Ümit" diyor!

Ey zavallı peri! Bakışında
Bir sevgi şiiri okunur
Gizli sevda dudağında, âhında
Âh, Celâl'e âhın pek dokunur
İtiraf et, sen de sevdin mi?

Dinle! Belki bu bir devâ olacak
İstekle dolu ve ağlayan kalbin için
Derdine son sınır olacak
Ayrılık ve ateş dolu güzellik için
Çünki bir sevgi nağmesidir

Çünki kimsesiz bir âhtır
Sana bir ayrılık dostudur
İnleyen kalbe dokunur
En hazin, en derin figanlardır
Sevda dilinde gizli kalmış

Dinle, kederi besleyen inleyiş
Hergün seni hüznümle beslesin
Seni derdimle küstürsün
Hüznümün tanışı olmak için
Dinle, dinle! Kalp inlememdir!

ARI

Pür-neş'e göründün bana ey saçları zerrîn
Bir subh-ı bahârîdeki sevdâlar içinde
Ettin ne güzel âteş-i hicrânımı teskîn
Hulyâlar içinde

Gönlüm gibi geysû-yı latîfin de perîşân
Bir gonce-femin saçlarını yâda getirdi
Herbir nigehin kalbimi ey neyyir-i tâbân
Feryâda getirdi

Ey sevgili, ey neş'eli mahsûlü hayâtın
İncileri gösterdi dehânında tebessüm
En işveli, en cilveli nâzik harekâtın
Etmekte tecessüm!

Reşk etmelidir hüsnüne ezhâr-ı bekâret
Bûs etmelidir leblerini nâzlı melekler
Bûs etmek için leblerini rûh-ı şebâbet
Her şeb seni bekler!

Ey sînesi âyîne-i esrâr-ı muhabbet
Gül ruhlarını örteyim bûselerimle
Gel ıslatayım ellerini ey gül-i behcet
Hep eşk-i terimle

Rûhum gibi baygın nigehin, az mütefekkir
Bilmem ki kimin neşve-i sevdâsına dalmış
Hasret-zede, mağmûm, bu şâir, müteessir...
Bakmış sana kalmış

Zenbûr öpüyor sâidini reşk ederim ben
Mutlak oraya değil midir bir leb-i âşık
Ben âşıkın olsam senin ey şûh-ı semen-ten
Olmaz mı muvâfık

Hüsnün gibi çeşmin gibi aşkın da semâvî
Bir şâir için vaslın olur zübde-i âmâl
Bir bûseni gönder bana ey gözleri mâvi
Kirpikleri kumral!

Mehmed Celâl

Mâlûmat, Nu.246, 13 Temmuz 1316.

ARI

Neşe dolu göründün bana ey saçları altın gibi sarı olan
Bir bahar sabahındaki sevdalar içinde
Ayrılık ateşimi ne güzel dindirdin
Hulyalar içinde

Gönlüm gibi, güzel saçların da perişan
Bir gonca dudaklının saçlarını hatırlattı
Ey parlak güneş, her bakışın kalbimi
Feryat ettirdi

Ey sevgili, ey hayatın neşeli mahsûlü
Tebessüm ağzındaki inci dişleri gösterdi
En nazlı, en cilveli nazik hareketlerin
Şekillenmekte

Bekâret çiçekleri güzelliğini kıskanmalıdır
Nazlı melekler dudaklarını öpmeli
Gençliğin ruhu dudaklarını öpmek için
Her gece seni bekler

Ey göğsü sevgi sırlarının aynası olan
Gül renkli yanaklarını öpüklerimle örteyim
Ey güzel gül, gel ellerini ıslatayım
Taze gözyaşlarımla hep

Baksın ruhum gibi baygın, biraz düşünceli
Bilmem ki kimin sevda neşesine dalmış
Ayrılmış, gamlı, bu şair, üzgün
Sana bakıp kalmış

Arı kolunu öpüyor, ben kıskanırım
Orayı öpmesi gereken bir âşık dudağı değil midir?
Ey yasemin tenli güzel, âşıkın olsam
Daha uygun olmaz mı?

Güzelliğin gibi, gözlerin gibi aşkın da ilâhî?
Bir şair için sana kavuşmak emellerin en seçkinidir
Bana bir öpücük yolla, ey gözleri mavi olan,
Kirpikleri kumral!

NESÎM-İ BAHAR

Bahâr içinde hüveydâ iki şükûfe-i ter
Perî hikâyelerinden nümûnedir gûyâ
Öper dudaklarını pertev-i cebîn-i seher

Birinde rûhları şâd eden tebessüm var
Nazarları bu tebessümle mün'atıf çocuğa
Nazarlarında da pek gizli bir tekellüm var

Birinde hande... Görünmüş beyaz olan dişleri
Derûn-ı goncede benzer lâtif jâlelere
Bu jâleler görülür her zaman gülerse eğer

Nesîm öper bu iki dilberin dudaklarını
Bu hâline bütün âşıklar eylemez mi hased
Çemen öper bu iki dilberin ayaklarını

Çocuk müferrih ü şâdan... Nigâhı âsûde
Benân-ı mâdere takmış benânını... Mesrûr
Yanında mâder-i şefkat-penâhı âsûde

Çocuk kadar sevilir var mı birşey âlemde
Haber verir bize lâhûttan meleklerden..
Ayân olur bize dâmân-ı pâk-i Meryem de

Semâya hande saçar şâh-bâl-i rûyâsı
Uyurken öyle güler ki semâdayım sanırım
Bütün meleklere dâir değil mi hulyâsı

Bakın şu levhaya! Gûyâ hayât-ı hande-nisâr
İki güzel kadının neş'esiyle şevk-âver..
Lâtif bir çocuğu sallıyor nesîm-i bahâr!

Mehmed Celâl

İrtika, Nu.71, 20 Temmuz 1316.

BAHAR RUZGÂRI

Bahar içinde görünen iki taze çiçek
Sanki peri hikâyelerinden örnektir
Öper dudaklarını seherin alnındaki ışık

Birinde ruhları şâd eden gülümseme var
Bakışları bu gülümsemeyle yönelmiş çocuğa
Bakışlarında da pek gizli bir konuşma var

Birinde gülücük... Beyaz dişleri görünmüş
Goncanın içindeki güzel çiğ damlalarına benzer
Ne zaman gülse bu çiğ taneleri görünür

Ruzgâr öper bu iki dilberin dudaklarını
Bu hâline bütün âşıklar etmez mi haset
Çimen öper bu iki dilberin ayaklarını

Çocuk rahat ve mutlu... Bakışları rahat
Annesinin parmağına takmış parmağını... Mutlu
Yanında şefkatin koruyucusu anne rahat

Çocuk kadar sevilir birşey var mı dünyada
Haber verir bize ilâhî âlemden, meleklerden
Görünür bize Meryem'in temiz eteği de

Göğe gülücük saçar rûyâsının koca kanatları
Uyurken öyle güler ki gökteyim sanırım
Tamamen meleklere dair değil mi hayâlleri

Bakın şu tabloya! Sanki gülücükler saçan hayat
İki güzel kadının neşesiyle neşelenir...
Güzel bir çocuğu sallıyor bahar rıızgârı!

TAHAYYÜL

Ey gonce-i âlem-i esâtîr!
Bilmem neye saçların perîşân
Ettin yine hangi kalbi teshîr
Hâlinde tefekkürün nümâyân

Kısmen görünür cebîn-i pür-nûr
Ay parçasıdır sehâb içinde
Bir kısmı da saçlarınla mestûr
Doğmuş gibi âfitâb içinde

Endîşe içinde her nigâhın
Endîşe mi var tahayyülünde
Gizlendi mi leblerinde âhın
Şiddet görünür tahammülünde

Mağmûm-ı nigâh, bir tebessüm
Aldanmışa benziyorsun ey mâh
Sevdâ yine eyliyor tecessüm
Düştün mü belâ-yı aşka?. Eyvâh!..

Nâzik, pamuk ellerin güzeldir
Sarkmış biri öyle pek tabîî
Sayyâd-ı serâir-i emeldir
Ey verd-i melâhat-i rebîî!

Pür-neş'e iken bahâr-ı hüsnün
Sevdâ-zedesin tahayyülün var
Manzur dudaklarında hüznün
Bilmem ki nedir bu derd-i düşvâr

Gül, ruhlara safâ saçılsın
Ezhâr-ı dem-i safânı bekler
Gül, handen ile gönül açılsın
Öpsün seni dâimâ çiçekler!

HAYÂLLEME

Ey mitoloji âleminin goncası
Bilmem ki saçların niye dağınık
Yine hangi kalbi büyüledin
Düşüncen tavırlarında görülür

Nurlu alnın kısmen görünür
Bulut içinde ay parçasıdır
Bir kısmı da saçlarınla örtülü
Güneş içinde doğmuş gibi

Her bakışın düşünceli
Hayâl edişinde endişe mi var?
Âhın dudaklarında mı gizlendi
Katlanışında şiddet görünür

Bakışın gamlı, bir gülümseme
Aldanmışa benziyorsun ey ay yüzlü
Sevda yine şekilleniyor
Aşk belâsına düştün mü? Eyvah

Nazik, pamuk ellerin güzeldir
Biri böyle pek tabiî bir şekilde sarkmış
Emel sırlarının avcısı
Ey baharın güzel gülü

Güzelliğinin baharı neşe doluyken
Aşka tutulmuşsun, hayâllerin var
Hüznün dudaklarında görünmüş
Bilmem ki bu zor dert nedir

Gül, yanaklarına keyif saçılsın
Keyif ânının güllerini bekler
Gül, gülüşün ile gönül açılsın
Seni daima çiçekler öpsün

Mehmed Celâl

Mâlûmat, Nu.248, 27 Temmuz 1316; **İrtika**, Nu.72, 28 Temmuz 1316.

BUNLAR DA BENİM MÜCEVHERÂTIM!

– Bak revnakıma letâfet-efzâ
Bir neş'e-i bî-bahâ içinde
Olmakta melâhatim hüveydâ

Hüsnüm edilir mi hiç inkâr
Densin bana gonce-i melâhat
Pek sevgili bir güzelliğim var

Elmas başımda necm-i tâbân
Lâyık hased etse kehkeşanlar
Hüsnüm gibi dâimâ dırahşân

Mengûş-i münevverim müzeyyen
Fark etmiyorum bu hâl içinde
Benden daha çok güzel misin sen?

Karşındaki sanki bir gelindir
Gerdenliğimin bahâsı yoktur
En zengin olan buna emindir

Engüşterime denilse şâyân
Bir hâle-i sâfı nev-hilâlin
Teşbîhimi görmedin mi çesbân

Elmasların içinde sâid
Söyle bana sende var mı birşey
Her türlü mücevherâta âid?..

–Var: İşte nücûm-ı âsumânî
Şiddetle parıldıyor uzakta
Tenvir ediyor bütün cihânı

Bir pertevi var ki neş'e-âver
Her lem'a-i rûh-perverinden
Kalbim nice tesliyet de bekler

Var: İşte menekşe, gül, kamelya
Elmaslarım budur: Rebîî
Bir vâlideye değil mi ahrâ?

Tâbende cevâhirim çiçekler
Yapraklar içinde nîm-hande
Hergün eser-i tulûu bekler

Var: İşte şu şebnem-i münevver
Düşmüş yine dîde-i seherden
Olmuş kulağımda bir mücevher!..

Lâkin bana dikkat et ziyâde
Gel gel iki yavruma nigâh et
Süs yok!.. Şu kıyâfetim de sâde!..

İşte iki zâde-i hayâtım
Senden daha servetim ziyâde
Bunlar da benim mücevherâtım!...

Mehmed Celâl

Mâlûmat, Nu.249, 3 Ağustos 1316.

BUNLAR DA BENİM MÜCEVHERLERİM

–Güzelliğimi artıran süsüme bak
Değeri ölçülemez bir neşe içinde
Güzelliğim açığa çıkmakta

Güzelliğim hiç inkâr edilir mi
Bana güzelliğin goncası densin
Pek sevgili bir güzelliğim var

Başımdaki elmas parlak bir yıldızdır
Samanyolları kıskansa yeridir
Güzelliğim gibi daima parlak

Parlak küpem süslü
Bu hâldeyken fark etmiyorum
Bundan çok daha güzel misin?

Karşındaki sanki bir gelindir
Gerdanlığımın kıymeti ölçülemez
Onun kıymetini ancak çok zenginler bilir

Yüzüğüme dense lâyıktır
Yeni hilâlin saf bir hâlesi
Benzetmemi uygun görmedin mi?

Kolum elmaslar içinde
Söyle bana sende birşey var mı
Her türlü mücevhere ait?

–Var: İşte göğün yıldızları
Uzakta şiddetle parıldıyor
Bütün cihanı aydınlatıyor

Neşe getiren bir ışığı var ki
Ruhu besleyen her parlayışında
Kalbim nasıl da teselli bekler

Var: İşte menekşe, gül, kamelya
Elmaslarım budur: Bahar
Bir anneye daha yakışmaz mı?

Parlak mücevherlerim çiçekler
Yapraklar içinde yarı gülümser
Hergün doğuşun eserini bekler

Var: İşte şu nurlu çiğ
Düşmüş yine seherin gözünden
Kulağımda bir mücevher olmuş

Fakat bana çok dikkat et
Gel, gel de iki yavruma bak
Süs yok! Şu kıyafetim de sade

İşte hayatımın iki çocuğu
Servetim senden daha çok
Bunlar da benim mücevherlerim

DESTMÂL

Ey nâsıyesinden dökülen nûr-ı melâhat
Kirpiklerinin sâyesi eyler beni meshûr
Te'mîn eder zehrede yoktur bu letâfet
Bûs eylese lâyık yüzünü neyyir-i pür-nûr

Âşık gibi dîdârına karşında çiçekler
Ey gonce-i ne-şüküftesi gülzâr-ı hayâtın
Ruhsârını hayretle çiçekler öpecekler
Densin sana en dilberi ezhâr-ı hayâtın

Bir gizli keder hissolunur dîdelerinden
Ben de bileyim bâri haber ver kederinden
Derdin mi var Allah için ey gözleri süzgün

Bir nazren ile sıyrılacak zulmet-i hicran
Allah bilir ki bana.. tâbende vü şâdan
Bir ıyd olacaktır seni bûs eylediğim gün

Âyînenin önünde durup da açık saçık
Bir kerre bak melâhatine hûr-peykerim
Arz et bahâra tal'atini gülsitâna çık
Pür-jâle güllerinle seni görmek isterim

Gönlümde bir muhabbet için vardır ihtiyac
Bî-çâre kaldı hüzn ü elemle cerîhadâr
Bir kalb–i giryebâra muhabbet olur ilâc
Bir bûse bin cerîhaya gûyâ şifâ-nisâr

İster misin sevişmeği ey nev-nihâl-i nâz
Gel sev zavallı kalbimi ben eylerim niyâz
Güldür biraz zavallı, mükedder **Celâ**lini

Vuslat deminde girye-i şâdî gelir bana
İşte bu dem hayâtımı arz eylerim sana
Gözyaşlarımla doldurayım destmâlini!..

Mehmed Celâl

Mâlûmat, Nu.266, 30 Teşrîn-i sânî 1316.

MENDİL

Ey alnından güzellik nuru dökülen
Kirpiklerinin gölgesi beni büyüler
Çiçekte bile bu güzelliğin olmadığına güvenir
Yüzünü nur dolu güneş öpse yeridir

Karşındaki çiçekler yüzüne âşık gibi
Ey hayat bahçesinin açılmamış goncası
Yanağını hayranlıkla çiçekler öpecek
Sana hayat çiçeklerinin en dilberi densin

Gözlerinden bir gizli keder hissedilir
Kederinden haber ver, bari ben de bileyim
Ey gözleri süzgün, Allah için söyle, derdin mi var?

Ayrılığın karanlığı bir bakışınla sıyrılacak
Allah bilir ki bana, parlak ve mutlu
Bir bayram olacaktır seni öptüğüm gün

Açılıp saçılarak aynanın önünde dur da
Bir kere güzelliğine bak meleğim
Bahara yüzünü göster, gül bahçesine çık
Çiğ dolu güllerinle seni görmek isterim

Gönlümde sevme ihtiyacı var
Çaresiz, hüzün ve elemle yaralı kaldı
Ağlayan bir kalbe ilâç olur sevmek
Bir öpücük bin yaraya şifa saçar

Ey nazın taze fidanı, sevişmek ister misin?
Gelip zavallı kalbimi sevmeni isterim
*Zavallı, kederli **Celâl**ini biraz güldür*

Kavuşma zamanında mutluluktan ağlarım
İşte o zaman hayatımı sana sunarım
Mendilini gözyaşlarımla doldurayım

Şiir- Gözlerim âsumân-ı hulyâda
Bir güzel nağme, bir neşîde arar
Her nigâhım cihân-ı bâlâda
Belki bir hiss-i nev-resîde arar

Gizliyim rûh-ı şâiriyyette
Bana densin perî-i zî-rikkat
Uçarım evc-i sermediyyette
Beni tekrâr eder bütün fıtrat!

Gecenin dâmen-i siyâhında
Gâh gözyaşlarıyle gizlenirim
Bir kızın gâh hâbgâhında
Açılıp gül gibi filizlenirim

Cûybârın sesinde pinhânım
Meşcerin en hazin terânesiyim
Şi'r-i mahzûn u şi'r-i giryânım
Giryenin dâimâ bahânesiyim!..

Mûsikî- Kuşlardaki âheng-i garîbâneyi aldım
Taklîd ederim refref-i eşcârı dem-â-dem
Her nâlede bir nağme-i hüzn-âvere daldım
Bir vâlidenin ninnisi olmuş bana mahrem

Âşık çobanın nâyını feryâda getirdim
Nârin kuzular feyz-i hazînle melerken
Elhân-ı semâvî ne imiş yâda getirdim
Hurşid doğar neş'e ile, kuşlar öterken

Bir tâze kızın leblerinin üstüne kondum
"Eyvah!.." deyip başladı âheng-i hazîne
Sevdâsına bilmem ne için öyle dokundum
Gözyaşlarını eyledi îsâr zemîne

Kehvâresini terk edemem –mest-i letâfet–
Bir yavrucuğun gizlenirim tatlı sesinde!..
Hoştur bu güzel hâller ammâ ne felâket!..
Bir âşıkanın titriyorum son nefesinde

Resim- Ey şi'r-i latif! Nev-bahârın
Ezhârını kudretinle göster
Ey nağme! Sadâsını hezârın
Bilcümle letâfetinle göster

Karşımda bedâyi'-i tabîat
Müstagrak-ı neşve-i semâyım
Deryâyalara karşı pür-meserret
Sahrâlara karşı mübtelâyım!..

Bir fırça ile şu gördüğün kız
Elvâh-ı melâhate saçar renk
İsterse döker zemîne yaldız
Ey nağme! Aceb nasıl bu âhenk?*

Ey şi'r-i latif! Gel berâber
Pervâz edelim semâya doğru!
Ey nağme-i sâf ü rûh-perver
Yüksel görelim Hudâ'ya doğru!...

Mehmed Celâl

* Buradaki *"âheng"*in ne makamda isti'mâl olunduğu müntesibîn-i edebe mâlûmdur.

Mâlûmat, Nu. 269, 21 Kânûn-i evvel 1316.

MUSİKİ, RESİM, ŞİİR

Şiir- *Gözlerim hulya göklerinde*
Bir güzel nağme, bir şiir arar
Her bakışım göklerde
Belki de yeni gelişen bir duygu arar

Şairliğin ruhunda gizliyim
Bana merhamet perisi densin
Ebedîliğin doruklarında uçarım
Bütün yaradılış beni tekrarlar

Gecenin siyah eteğinde
Bazen gözyaşlarıyle gizlenirim
Bazen bir kızın yatakodasında
Açılıp gül gibi filizlenirim

Akarsuyun sesinde gizliyim
Ağaçlığın en hazin nağmesiyim
Hazin ve ağlayan şiirim
Ağlamanın daima bahanesiyim

Musiki- *Kuşlardaki gariplere yakışır ahengi aldım*
Zaman zaman ağaçların hışırtısını taklit ederim
Her inlemede hüzün getiren bir nağmeye daldım
Bir annenin ninnisi bana çok yakın gelir

Âşık çobanın kavalını feryat ettirdim
Narin kuzular hazin bir çocuklukla melerken
İlâhî sesler ne imiş hatırladım
Kuşlar öterken, güneş neşeyle doğar

Genç bir kızın dudakları üstüne kondum
"Eyvah!" deyip başladı hazin ahengine
Sevdasına bilmem niçin öyle dokundum
Gözyaşlarını yere saçtı

Beşiğini dert edemem –güzellik sarhoşu–
Bir yavrucuğun tatlı sesinde gizlenirim
Bu güzel hâller hoştur ama, ne felâket ki
Birâşık kızın son nefesinde titriyorum

Resim- *Ey güzel şiir! İlkbaharın*
Çiçeklerini kudretinle göster
Ey nağme! Bülbülün sesini
Bütün güzelliğinle göster

Karşımda tabiat güzellikleri
Göğün neşesine gömülüyüm
Denizlere karşı sevinç dolu
Ovalara düşkünüm

Bir fırça ile şu gördüğün kız
Güzellik tablolarına renk saçar
İsterse yere yaldız döker
*Ey nağme! Bu ahenk acaba nasıl?**

Ey güzel şiir! Gel beraber
Semaya doğru uçalım
Ey ruhu besleyen saf nağme
Allah'a doğru yüksel de görelim

* Buradaki *"aheng"*in hangi mânâda kullanıldığını edebiyat mensupları bilir.

MEYL-İ MAGBUT (İMRENİLEN İLGİ)

İki sevimli mahlûk... Fakat ne haşin ahlâk; ne sitîzekâr (kavgacı) hiss ü âmâl(duygu ve emeller). Parlak çeşmânı (gözleri), mânîdar (mânâlı) enzârı (bakışları) firar, o âguş-ı şefkatten (şefkatli kucaktan) tebâud (uzaklaşma) arzûsunu izhâr eden (gösteren) harîre (kedi), bahâr-ı ömrünün altın kanadlı kelebeği olan bu mâsum kızcağıza acabâ, acabâ neler telkîn ediyor:

Şefkat-i zâhireye (görünen şefkate) karşı bî-vefâî (vefasızlık), meyl ü muhabbet-i mârûzaya (sunulan sevgi ve ilgiye) mukabil tevahhuş-ı dâimî (sürekli kaçınma)...

Evet, bâlâ-yı serinde (başı üstünde) uçuşan o zarif kelebek gibi perr ü bâl (kol kanat) açan şu duhter-i nâzende-ter (nazlı kız), ileride; o girye-i tevahhuşperver (ürkekliği artıran ağlama) gibi sevimli, âteşîn (ateşli) kollar arasından firâr edecek mi? Heyhat!...

Ö(mer) L(ûtfi) [Safvet Nezîhi]

Musavver Fenn ü Edeb, Nu. 2, 18 Mart 1315.

OPERA BALOSUNDA RAKSTAN SONRA

Pür-tâb, pür-fütur, pür-heyecan;
Penbe bir renk içinde mest-i garâm,
Sanki olmuş o sîne-i uryân
Rûh-ı eshâra mehbit-ı ârâm.

Eyliyor tâ fezâ-yı aşka nigâh
Bu ilâhî, bu âteşîn gözler;
Bu bakışlarla yükselir ve güler
Penbe bir nûr içinde nûr-ı siyâh.

Fikri, sevdâsı, ihtisâsâtı
Bir eser-i hayâldir gûyâ:
Gecenin şi'rini tavâf eyler,
Sonra bî-tâb-ı neş'e-i hulyâ;
Onu bir şi'r-i sermedî söyler
Kemanın tatlı ihtizâzâtı...

22 Nîsan 315

M. Sâdi

Musavver Fenn ü Edeb, Nu. 8, 29 Nîsan 1315.

OPERADA DANSTAN SONRA

Işık dolu, gevşeklik dolu, heyecan dolu
Aşk sarhoşu, pembe bir renk içinde
O çıplak göğüs sanki olmuş
Seherlerin ruhuna dinlenme yeri

Ta aşkın uzayına bakıyor
Bu ilâhî, bu ateşli gözler
Bu bakışlarla yükselir ve güler
Pembe bir nur içinde siyah nur

Fikri, sevdası, duyguları
Sanki bir hayâl eseridir
Gecenin şiirini tavaf eder
Sonra hulyanın neşesiyle güçsüz
Ona sürekli bir şiir söyler
Kemanın tatlı titreşimleri

TEGANNÎ-İ GARAM (AŞKIN ŞARKISINI SÖYLEMEK)

Şu şârika-i hüsne (güzelliği parlayana), şu perî-i müterennime (şarkı söyleyen periye) bakınız: Küçük, penbe parmakları beyaz (klavye)ler üzerinde nermin (yumuşak) temaslarla geziniyor... Nigâh-ı dil-âvîzi (gönle asılı kalan bakışı) âfâk-ı ru'yetinde (görüş ufuklarında) müncelî (parlayan), nâ-muayyen (belirsiz) bir Süreyyâ-yı âmâlin (emellerin Süreyya yıldızının) cezbe-i âhen-rübâsına (mıknatıs çekimine) tutulmuş... Bir merkûziyyet-i ibtihâl-âlûd (yalvarır bir dikiliş) ile o necm-i hande-rîz-i ümîde mün'atıf (ümidin gülücükler saçan o yıldızına yönelmiş)... Şu nazar-rübâ (gözü süsleyen) hücre-i şâirâne-i iştigalin (şaire yakışır çalışma odasının) hevâ-yı sâfı (saf havası) vücûd-ı semen-fâm-ı nâzenîninden (nazlının yasemin renkli vücudundan) intişâr eden (yayılan) şemîm-i nezîh-i bekâret (bekâretin güzel kokusu) ile meşbû' (kokulanmış)... Dehân-ı gül-bîzinden (gül serpen ağzından) mütehâlikâne (aceleyle) fırlayan kafile-i raksân-ı nagamât-ı handekâr-ı heves (hevesin gülen nağmeleriyle oynayan kafile) dalgalana dalgalana yükseliyor... Sonra onların ukûs-i mînâsı (billûr akisleri) şedîd (şiddetli) bir meyelân-ı ittisâ (genişleme eğilimi) ile bütün bu hevâ-yı râyihadârı (güzel kokan havayı) titretiyor ve bu ihtizâz-ı sâmia-nüvâzın (kulağı okşayan titremenin) tesîriyle vech-i fürûzânında (parlak yüzünde) nigeh-firîb-i ezhâr-ı ibtisâm-ı muvaffakıyyet (başarı gülümsemesinin çiçeklerinin göz aldatanı) inkişâf ediyor (gelişiyor), bir neşve-i iğtirâr (gururun neşesi) uyanıyor; hâver-i mücellâ-yı hayâlinde (hayâlinin parlak doğusunda) irtisâm eden (resimlenen) timsâl-i bedî'-i muhabbet (sevginin güzel modeli) kendisini ka'kaât-ı mahdûde-i takdîr (takdirin sınırlı şakşakları) ile alkışlandıkça kalbinde istikbâl-i hayâtına âid ihtisâsât-ı i'timad (gün ve duyguları) canlanıyor... Fakat donuk kırmızı dudaklarından uçarak âfâk-ı hayâlinde (hayâl ufuklarında) müncelî (parlak) o necm-i hande-rîz-i ümîdin (ümidin gülücükler saçan o yıldızının) o sîmâyı mühimm-i sevdânın (sevdanın önemli çehresinin) yanaklarına konmak isteyen bûse-yi tayyar-ı iştiyâk (isteğin uçan öpücüğü) kovaladıkça o hayâl-i hâtif (gaipten gelen sesin hayâli) ecniha-i şegafını (çılgın sevginin kanatlarını) titreterek uçuyor... Aldatıcı bir serâb-ı saâdet gibi fezâ-yı vasî'-i tahayyülün (hayâlin geniş uzayının) boşlukları içinde nihân(sır) oluyor.

O zaman perî-i müterennimin (şarkı söyleyen perinin) âheng-i raksânı (oynak ahengi) incele incele bisten-nişîn-i ihtizâr (can çekişme yatağında yatan) bir müteverrimenin (veremli kızın) nesîs-i zaîfine (zayıf son nefesine) benziyor... O zaman bu güzel tegannî-i garam muhrik (yakıcı) bir enîn-i tazallum (sızlama iniltisi), fecî' bir terâne-i istirhâm (acıma ezgisi) oluyor.

Bütün vücûdunu sarsan bir ra'şe (titreme) kumral saçlarını da tehzîz ediyor (titretiyor) ve bu lerziş-i heyecan titreyişi) ile o güzel saçlar kumral bir çağlayana benziyor...

Küçük penbe parmakları beyaz klavyeler üzerinde bir kebûter-i mecrıh (yaralı güvercin) gibi sıçrıyor... Nigâh-ı dil-âvîzi (gönle asılı kalan bakışı) fezâ-yı hayâlinde nihân (görünmez) olan timsâl-i girîzânı (kaçan görüntüyü) aramakla meşgul...

Lâkin efsus (yazık)! O fezâ-yı bî-intihâda (sonsuz uzayda) elem-efzûd (elem artıran) bir boşluktan başka hiçbir şey yok.

(Hoca-zâde) A(hmed) Cevdet

Musavver Fenn ü Edeb, Nu.9, 6 Mayıs 1315.

HANDE-İ EMEL

İşte bir şi'r-i nâzik-i hilkat
Ki leb-i nâz-perverinde uçar
Reng-i sevdâ, tebessüm-i ismet..

Reng-i sevdâ, tebessüm-i ismet
Ona sanki mine'l-ezel meftûn;
Ona sanki hayât-ı sevdâkâr
Büyütüp ninnilerle koynunda;
Gâh fecre karşı hande-nümâ,
Gâh leyl içinde arş-ârâ,
Mâil-i âsumân-ı bî-gayet,
Bir hayâl-i müzehher ü memnûn
Dûş-ı nâzik-terinde gezdirmiş!

Ey güzel çehre-i cenan-pîrâ
Rûhu mest-i garâm eder bu bakış;
Sana bak zehre-zâr-ı hicran da
Dâimâ pây-i sâfına atılır
Bir sadâ, bir niyâz-ı giryende:
Sîne-i nâzı eyliyor tezyin,
Bu çiçek âşinâ-yı rûhun mu?
Oluyor rûha bûy ü reng-nisâr
Solmasın, oh solmasın bunlar,
Bu çiçekler ki eyliyor telvin
Nazre-i handekâr-ı sevdâyı.
Kırılıp incecik, güzel sâkı
Dökülürken o nazlı evrâkı
O zaman korkarım ki rûyinden
Uçacaktır bu hande-i mesrur!
Bilirim çünki bir çiçek solsa
Bir güzel kız hayâta gülgûn olur.

16 Mart sene 315

Ö(mer) Nâci

EMEL GÜLÜŞÜ

İşte yaradılışın nazik bir şiiri
Ki nazlı dudağında uçar
Sevdanın rengi, masumiyetin gülümsemesi

Sevdanın rengi, masumiyetin gülümsemesi
Sanki ona ezelden beri tutkun
Sanki ona sevdalının hayatı
Ninnilerle koynunda büyütüp
Bazen tan yerine karşı güldüğü görülen
Bazen gece içinde göğü süsleyen
Sonsuz göğe eğilimli
Memnun ve çiçekli bir hayâli
Nazik omuzunda gezdirmiş

Ey cenneti süsleyen güzel yüzlü
Bu bakış ruhu aşk sarhoşu eder
Bak sana ayrılığın çiçek bahçesi de
Daima temiz ayaklarına atılır
Bir ses, ağlamaklı bir istek
Nazlı göğsünü süslüyor
Bu çiçek ruhunun tanıdığı mı?
Ruha renk ve koku saçıyor
Solmasın, oh solmasın bunlar
Bu çiçekler renklendiriyor
Sevdanın gülen bakışını
İncecik, güzel saksısı kırılıp
O nazlı yaprakları dökülürken
O zaman korkarım ki yüzünden
Bu sevinç gülücüğü uçacaktır
Çünki bilirim ki, bir çiçek solsa
Güzel bir kız hayata pembelik verir

Musavver **Fenn ü Edeb**, Nu.3, 25 Mart 1315.

DİKİŞ DİKERKEN

Bahçede tarlada hergün oynar..
Ne kadar güç ona söz dinletmek;
Yaramaz yırtıyor elbisesini
Günde lâzım ona bir top astar
Verdiğim hâlde tamam on gün emek
Daha dün oldu çamurlarda harab
O benekli, güzelim entâri..
Görmedim ömrüm içinde eşini
Salıvermek dahi olmaz peşini
Ya düşerse, ya olursa birşey!

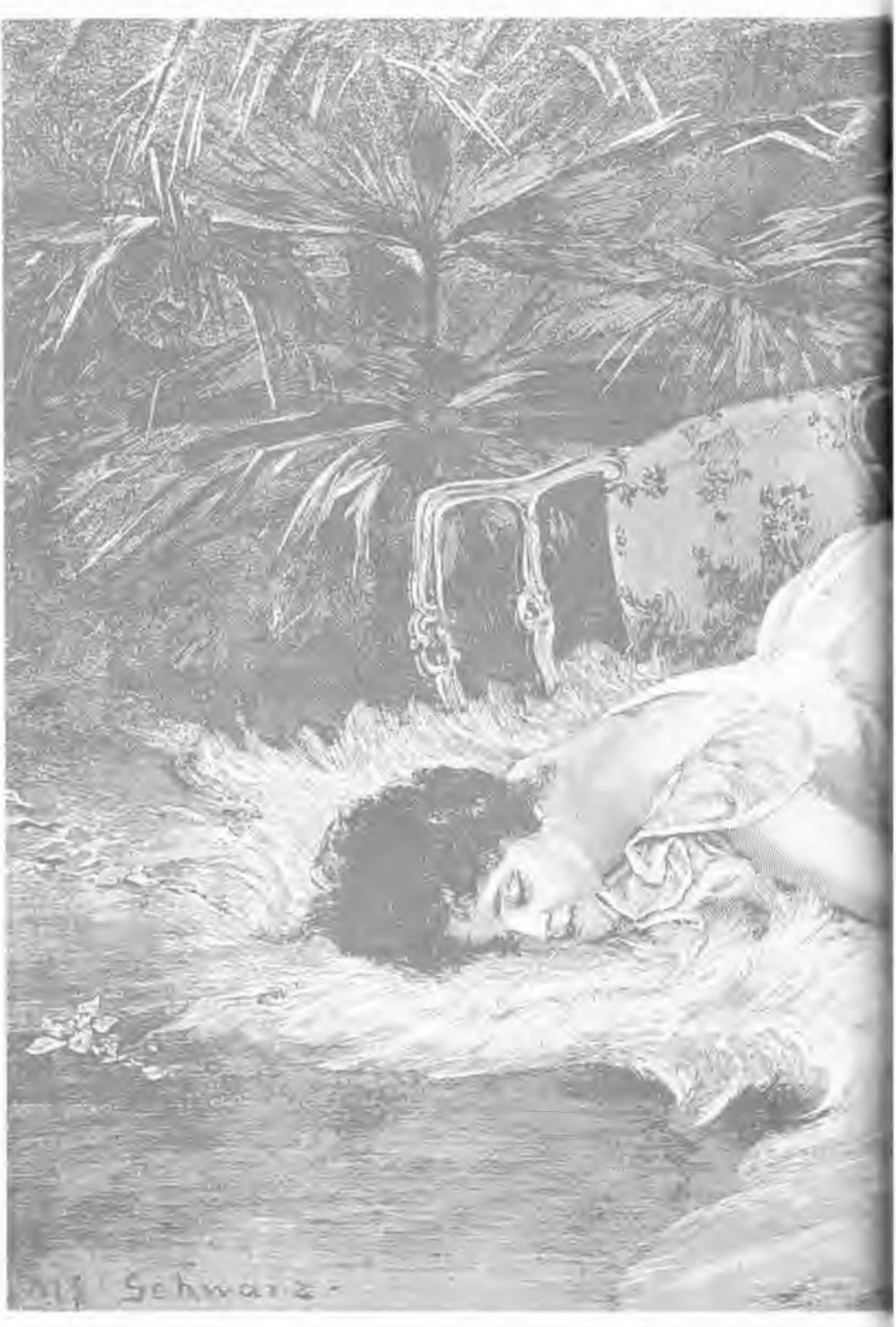
Böyle yıllarca da olsam bî-tâb
Yine ezvâk ile rûhum mâlî
Âh duydukça onun ben sesini!

20 Nîsan sene 1315-Beylerbeyi

Ö(mer) Nâci

Musavver Fenn ü Edeb, Nu.9, 6 Mayıs 1315.

bî-tâb: güçsüz/ *ezvâk:* zevkler/ *mâlî:* dolu

A. H. Schwarz

HÜSN-İ BÎ-TAB

Yorulmuş olmalı... Şimdi çiçekler üstünde
Hayâl-i zehre-nüvâzı bir âşiyâne arar!
Bu hâb, hâb-ı emel, hâb-ı aşk u sevdâdır
Bu çehre, çehre-i ismet, bekâret-i ezhar!
Yorulmuş olmalı.. mahmûri-i seher gibidir
Cemâl-i sâfını takbîl eden meâl-i garâm!
Perî kanadlarının ihtizâz-ı nâzından
Bir iltimâ'-ı behiştî alır perî-i menâm!
Bu hande-zâde-i hâbîdeye kucağında
O gösterir idi neş'elerle mâl-â-mâl,
Seherle leb be-leb olmuş, melekli rûyâlar
Hayâl-i penbe-i encüm güler dudağında
Lika-yı bedre olur bûsegâh-ı nâz ü visâl
Cebîni mihr-i emeldir, münîr ü sevdâkâr;
Dokundu hissime bî-tâbi-i şigaf-zâdı..
Yorulmuş olmalı.. rûhunda gizli bir heyecan
Bütün sahîfe-i rûyünde âşikâr okunur,
Neden teessürü bilmem, nedir bu râz-ı nihan;
Bu his, bu hiss-i teessür nücûma da dokunur!
Bütün melâhat-i rûh-âveriyle serpilmiş
Siyah saçları dûşünde mevce-perverdir,
Bu sîne.. oh bu sîne.. bu sîne-i uryan
Şebâb ü şi're olur mehbit-ı ricâ vü niyaz!

Ö(mer) Nâci

Musavver Fenn ü Edeb, Nu. 15, 24 Hazîran 1315. Bir ay öncesinin **İrtika Mecmûası**'nda (Nu.12, 21 Mayıs 1315) bu tablo, altında imzasız bir altılıkla da yayımlanmıştır.

GÜÇSÜZ DÜŞMÜŞ GÜZELLİK

Yorulmuş olmalı... Şimdi çiçekler üstünde
Çiçekleri okşayan hayâli bir yuva arar
Bu uyku, emel uykusu, sevda ve aşk uykusudur
Bu yüz, masum yüz, çiçeklerin bakirliği
Yorulmuş olmalı... Seher mahmurluğu gibidir
Temiz yüzünü öpen aşkın mânâsı!
Peri kanatlarının nazlı titreyişinden
Bir cennet parıltısı alır uyku perisi
Bu uyuyan gülümsemenin çocuğuna kucağında
O gösterirdi neşelerle dopdolu
Seherle dudak dudağa gelmiş, melekli ruyalar
Yıldızların pembe hayâli güler dudağında
Ayın yüzüne, kavuşma ve nazın öpücük yeri olur
Alnı emel güneşidir, nurlu ve sevdalı
Sevda çocuğunun güçsüzlüğü beni duygulandırdı
Yorulmuş olmalı... Ruhunda gizli bir heyecan
Yüzünün bütün sahifelerinde açıkça okunur
Üzüntüsü nedendir bilmem, bu gizli sır nedir?
Bu his, bu üzüntü yıldızlara da dokunur
Gönlü çeken bütün güzelliğiyle serilmiş
Siyah saçları omuzunda dalgalanır
Bu göğüs, oh bu göğüs, bu çıplak göğüs
Gençlik ve şiire istek ve ricanın indiği yer olur

SAMÎMİYYET-İ SEVDÂ

Derin bir gök, bulutsuz, saf ufuklar,
Yeşil bir bahr-i ânın zîrinde, vâdî;
Saâdet-yâb-ı serbestî vü şâdî
Kadınlar, kızlar, erkekler, çocuklar.

Yaşarlar –bî-haber, memnûn, ser-âzâd–
Hayâtın zevk-ı mâsûmânesiyle;
Husûl-i şevka herşey bir vesîle
Siyah toprak safâ-bahşâ, safâ-zâd.

Yaşarlar bî-haber, mes'ud u mâsum,
Lezâiz-çîni sahrânın, bahârın;
Emeller, hırslar, gamlarla mesmum
Büyük bir zindegî-i târümârın

Değildirler şu hiç bitmez, tükenmez
Kuyûd-ı ihtiyâcâtıyle muztar.
Durur her lânenin fevkında mühtez
Bahâristân-ı rengîn ü muattar.

Bir evc-i mânevîden dâim eyler
Peyâm îsâl kartallar cibâle;
Ufuklardan yağar şelâlelerle
Güzellikler, tebessümler, seherler.

Bu tasvîr- esîrî oldu rehber
Hayâlâtımla kıldım geşt-i sahrâ;
O sahrâlar yaşar yâdımda hâlâ
Ki birçok demler olmuştum seferber.

Geçerken toplamış gûyâ bu timsâl,
Seherlerden, şafaklardan bedâyi';
Geçen bir asra eyler fikri îsâl
Ki şâyandır desem hûrî-i mevki'

Tefekkür-sâz-ı hulyâdır gözünde,
Tahayyürlerle rûh-ı leyl-i sahrâ;
O iklîmin derin bir gündüzünde
Bedîd olmuş bir ahterdir bu gûyâ.

Donuk bir zıll-i sevdâ hüzne tâir,
Tavâf-ı rûh eder bir hüzn-i bîdar;
Semâ-peymâ-yı a'mâk-ı mekabir
Benim mânâ-yı bahtımdan haberdar

19 Nîsan 315

Fâik Âli

Musavver Fenn ü Edeb, Nu. 11, 27 Mayıs 1315; **Temâsîl**, Dersaâdet, 1329, Artin Asaduryan Ve Mahdumları Matb., s.127-129.

SEVDA SAMİMİYETİ

Derin bir gök, bulutsuz, saf ufuklar
Yeşil bir güzellik denizinin altında, vadi
Sevinç ve hürriyetin mutluluğunu bulan
Kadınlar, kızlar, erkekler, çocuklar

Habersiz, memnun, hür yaşarlar
Hayatın masumca zevkleriyle
İsteğin oluşmasına herşey bir vesile
Siyah toprak keyif verir, keyif doğurur

Habersiz, mutlu ve masum yaşarlar
Ovanın, baharın lezzetler toplayanı
Emeller, hırslar, gamlarla zehirlenmiş
Büyük bir perişanın canlılığı

Hiç bitmez tükenmez değildirler şu
İhtiyaçların bağıyle çaresiz kalmış
Her yuvanın üstünde durur, sevinçten oynayan
Kokulu ve renkli bahar diyarı

Daima bir manevî zirveden
Haber ulaştırır kartallar dağa
Ufuklardan yağar şelâlelerle
Güzellikler, tebessümler, seherler

Bu uçacak gibi hafif tablo rehber oldu
Hayâllerimle ovayı gezdim
O ovalar hâlâ hatıralarımda yaşar
Ki birçok zaman seferber olmuştum

Geçerken toplamış sanki bu tablo
Seherlerden, şafaklardan güzellikler
Fikri geçen bir asra kavuşturur
Ki bu yerin hurisi desem değer

Hulyanın düşüncesi gözünde
Ovanın gece ruhu şaşkınlıkla
O iklimin derin bir gündüzünde
Görülmüş bir yıldızdır sanki

Donuk bir sevda gölgesi hüzne uçan
Ruhu tavaf eder bir uyanık hüzün
Kabirlerin derinlerindeki gökleri dolaşan
Benim bahtımın mânâsından haberdar

UYANMASIN!

Uyanmasın, ninenin belki şimdi yorgundur
İlelebed senin üstünde titreyen rûhu;
Sen de âguş-ı şefkatinde uyu;
Bu hüsn–i nâimin âlâm ü ıztırâbı uyur.

Güzel çocuk, kucağından ayırmamakla seni
Yegâne melce-i kudsî-i âdemiyyettir
O mukaddes penâh-ı rûhânî,
Sığın, sığın, sana bir me'men-i sıyânettir...

Beşer bu mezleka-i mihnet ü sefâlette
Hıyânet etmeyecek bir melâz-i şefkat arar,
Ve yalnız işte o âguş-ı rıfk u rikkatte
Hıyânet etmeyen, aldanmayan muhabbet var.

Sığın ve dinle, o kalbin meâli-i hissi
Bugünki hissinin âtîsidir; melek yavru
Sarıl, annene sen de artık uyu;
Uyu, müstakbelinle mâzîsi

Samîm-i kalbini bir mev'id-i visâl eyler...
Olmamıştır nasîbi her rûhun
Bu ümîd-âşinâ, emel-meşhûn
Olan muânakalar, pür-şiir telâkîler...

Fâik Âli (Ozansoy)

Servet-i Fünun, Nu. 515, 11 Kânûn-i sânî 1316.

UYANMASIN!

Annen uyanmasın, belki de şimdi yorgundur
Sürekli senin üstüne titreyen ruhu
Sen de onun şefkatli kucağında uyu
Bu uyuyan güzelin elem ve acıları uyurken

Güzel çocuk, annen seni kucağından ayırmaz
Orası insanlığın yegâne kutsal sığınağıdır
O kutsal sığınağa
Sığın, sığın, sana emin bir korunaktır

İnsan mihnet ve sefaletin bu kaypak zemininde
İhanet etmeyecek müşfik bir sığınak arar
Ve sadece işte o yumuşak ve şefkatli kucakta
Aldatmayan, aldanmayan bir sevgi var

Sığın ve dinle, o kalbin duygu yüceliği
Senin duygularının geleceğidir, melek yavru
Sarıl annene artık sen de uyu
Geleceğinle ve geçmişinle uyu

Yüreğinin derinlerini bir buluşma yeri yapar
Her ruhun nasibi olmamıştır
Bu ümit etmeyi bilen, emel dolu
Olan kucaklaşmalar, şiir dolu bekleyişler

KARŞINIZDA

Sen o pür-reng ü şûh ipeklerle
Süslenip nâzik ellerinde gülen
Küçük iğnenle ince bir kumaşın
Yırtarak sîne-i tahammülünü
Nakş-ı ezhâr ederken, âh, ey kız,
Ve refîkan nigâh-ı şûhuyle
Seyrederken senin bu meşgaleni,
Fikrimin târ-ı hâtırâtında
İnliyor bir acıklı yâd-ı baîd...

Bir zamanlar benim bu hasta, zaif
Kalbimin safha-i tahassüsüne,
Bir kadın sûzen-i nigâhıyle
Ve ipek handelerle eğlenerek
Bir çiçek işlemişti, câzib ü şuh
Bir mukaddes şükûfe-i sevdâ.
Bu çiçek bir zaman gülüp yaşadı;
Sonra lâkin şitâ-yı hicrânın
Bâd-ı zulmüyle soldu, ağlayarak
Uçtu evrakı pür-melâl ü curûh

Şimdi yalnız, zavallı kalbimde
Kanayan birçok iğne yerleri var...

15 Ağustos 1325

Celâl Sahir (Erozan)

Servet-i Fünun, Nu.953, 27 Ağustos 1325. Birkaç sayı sonra, **Abdülhak Hâmid**'in "*Karşınızda*"yı öven bir manzûmesi yayımlanır:

Bilemem levhanın güzelliği mi
İn'ikâs eylemekte şi'rinize?
Yoksa şi'rin nefâsetinden mi
Levha gayet güzel göründü bana?
Biri manzûme-i levâyih-i naz..
Biri bir deste-i şi'r-i nâzikter.
Şi'riniz levhanızla, zannederim,
Yek-diğerinden letafet almakta.

Birisi kalbe nakşolur bir renk..
Birisi rûha akseder bir ses.
Genç bir levha, tâze bir üslûb.
Bu ikiz matla-ı nevîn-i hüner,
O ipekli, çiçekli hislerle,
Safha-i atlas-ı semâda açan
*Hâme-i nakşkâr-ı **Sâhir**'den,*
Seherî bir kıyafet almakta.

(**Servet-i Fünun**, Nu. 956, 27 Eylûl 1325; Nu.1399, 27 Haziran 1334). **Celâl Sahir** de "*Büyük Şair Abdülhak Hâmid'e*" başlıklı bir şiir ile cevap verir (Nu.960, 15 Teşrin-i evvel 1325).

nakş-ı ezhar: çiçekler işlemek/ *refika*: hanım dost/ *nigâh*: bakış/ *târ*: karanlık/ *baîd*: uzak/ *tahassüs*: duygulanma/ *sûzen*: yakış/ *şükûfe*: çiçek/ *şitâ*: kış/ *bâd*: yel/ *curûh*: yaralı

1884'te, *Mir'ât-i Âlem* dergisinin 4. sayısında Recaizade Ekrem'in "Kelebek" başlıklı bir şiiri çıktı. Bir sonraki sayıda ise Hüseyin Haşim'in "Kocakarı ve Kedi" başlıklı bir şiiri yayımlandı. İki şiirin de yanlarında birer resim vardı.

Bu ilk örneklerle başlayan "tablo altı şiirleri" modası yirmi beş yıl kadar sürdü. Recaizade Ekrem, Muallim Naci, Namık Kemal, Tevfik Fikret, Ahmed Rasim ve Ali Ekrem (Bolayır) gibi önemli şairlerin elinden çıkan bu şiirler, *Servet-i Fünun*, *Mâlûmat*, *Maârif* ve *Musavver Mâlûmat* gibi, dönemin önemli dergilerinde yayımlanıyordu.

Bu şiirlerden yapılmış geniş bir seçme ilk kez yayımlanıyor – tablolarıyla birlikte. M. Kayahan Özgül'ün resim-yazı-şiir ilişkileri ve Türk edebiyatında tablo altı şiirleri üzerine incelemesi de kitabın kaynak değerini arttırıyor.

TEMA
TÜRKİYE ÇÖL OLMASIN!
(0212) 281 10 27

ISBN 975-363-569-9